

MUSTAFA ZƏRİR

**YUSİF
və
ZÜLEYXA**

**M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası**

"ŞƏRQ-QƏRB"

BAKI-2006

*Bu kitab "Mustafa Zərir. Yusif və Züleyxa" (Bakı, Elm, 1991)
nəşri əsasında təkrar nəşrə hazırlanmışdır*

Transfoneliterasiya edən və
ön sözün müəllifi:

Şaməddin Xəlilov

Redaktoru:

Məmməd Adilov

894.3611-dc21

AZE

Mustafa Zərir. Yusif və Züleyxa. Bakı, "Şərq-Qərb", 2006, 128 səh.

XIII-XIV əsrlərdə Azərbaycan dilində meydana gələn ilk yazılı abidələrimizin mövzusu əsasən Qurani-Kərimdəki Yusif və Züleyxa qissəsindən götürülmüşdür. Şərqi Anadoluda yaşayıb-yaradan Azərbaycan şairi Mustafa Zərir də bu mövzunu hicri 768-ci (miladi 1367-ci) ildə nəzmə çəkmişdir. Abidənin orijinalı İstanbul Universitetinin kitabxanasında saxlanılır. Əsərin geniş oxucu kütləsinin sərəncamına təqdim etdiyimiz variantı ilk dəfə Bakıda 1991-ci ildə "Elm" nəşriyyatında işıq üzü görmüş elmi mətni əsasında hazırlanmışdır. Kitabın ön sözü mərhum alimimiz Şaməddin Xəlilovun tədqiqatı əsasında yenidən işlənmişdir.

ISBN10 9952-34-016-8

ISBN13 978-9952-34-016-7

© "ŞƏRQ-QƏRB", 2006

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İLHAM ƏLİYEVİN

**"Azərbaycan dilində latın qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında"**

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

ÖN SÖZ

XIII–XIV yüzilliklərdə yaranmış ilk anadilli yazılı abidələrimiz başlıca olaraq Şərqi Anadoluda və ya Şərqi Anadoluya həmsərhəd ərazilərdə meydana çıxmışdır. Yeni istiqamətdə inkişaf yoluna qədəm qoyan Azərbaycan ədəbiyyatı ilk dəfə məhz bu yerlərdən pərvazlanmışdır. Qazı Bürhanəddin, Ərzurumlu Qazı Mustafa Zərir, Yusif Məddah, Suli Fəqih və hələlik tarixin qatı dumanları içərisində gizlənən və adı müasir Azərbaycan oxucusuna və elminə belli olmayan onlarca sənətkarlarımızın zəngin bədii irsi bunu sübut edir. Əlbəttə, bu faktın çox dərin tarixi-siyasi, ictimai, mədəni və iqtisadi kökləri vardır. Həmin məsələlərin öyrənilməsi üçün imkan daxilində ilk anadilli abidələrimizin beşiyi olan Şərqi Anadoluya Azərbaycan tarixi vasitəsi ilə işıq tutmaq tələb olunur. Hələlik isə yalnız bunu göstərmək olar ki, keçən əsrin 20–40-cı illərinin görkəmli türk alimləri Fuad Köprülüzadə, İsmail Hikmət, Nihad Sami Banarlı, Tələt Onay və başqaları özlərinin müxtəlif sobkli tədqiqat əsərlərində yuxarıda adlarını çəkdiyimiz sənətkarlardan məhz “XIV əsr Azəri yazarları” kimi söhbət açmış, həmin şairlərin yaratmış olduğu bədii irsin ya birbaşa “Azəri ləhcəsində olduğunu”, ya da dolayısı ilə “daha çox Azəri ləhcəsinə yaxın bir dilde yazıldığını” dönə-dönə qeyd etmişlər.

Türk alimləri Şərqi Anadoluda və Şərqi Anadoluya həmsərhəd ərazilərdə yazıb-yaradan XIV əsr sənətkarlarının böyük əksəriyyətini israrla “Azəri yazarları” adlandırdığı, “bu bölgələrdə Azəri ləhcəsinin hökmranlığını” qeyd etdiyi halda, Azərbaycan mütəxəssisləri uzun müddət həmin əsərlərin mətnini əldə etmək imkanından məhrum olmuş, ilk milli əlyazmalarımızın nəşr edilib yayılmasına və öyrənilməsinə macal tapmamışlar. XIV əsr Azərbaycan şairlərindən Suli Fəqihin 4800 beytlik, Mustafa Zəririn 2120 beytlik “Yusif və Züleyxa” poemaları, Yusif Məddahın 1700 beytlik “Vərqa və Gülşah” məsnəvisi yalnız keçən əsrin son onilliklərində ilk dəfə Bakıda nəşr edilib yayılmışdır.

Mustafa Zəririn şəxsiyyəti və mühiti haqqında məlumat olduqca azdır. Onun XIV əsrdə yaşadığını sübut edən və qəzəllərlə də zəngin olan “Yusif və Züleyxa” məsnəvisini yazdığı dövrü göstərən tarixi poemanın öz mətnindən öyrənmək mümkündür. Ədib əsərin sonunda göstərir ki:

Yedi yüz altmış səkidə söylədim,
Buncılayın dastan şərh eylədim.
Pəs çaharşənbə günü başladım,
Yekşənbə günündə xətm eylədim.

Bu misralar əsərin miladi tarixlə 1367-ci ildə hansısa ayın çərşənbə günü ilə hansısa ayın bazar günü arasında yazıldığını, müəllifin həmin əsrin ikinci yarısında yaşadığını sübut edir.

Ərzurumlu Mustafa bin Yusif anadangəlmə kor olmuş və buna görə də əsərlərini “Zərir” (yəni: “zərər çəkmiş; zəlif”), bəzən hətta ana dilində “Gözsüz” təxəllüsü ilə yazmışdır. Kor olmasına baxmayaraq, möhkəm hafizəsi ilə seçilən Mustafa Zərir öz fəhmi ilə islam elmlərinin incəliklərinə yiyələnmiş və qazı rütbəsinə qədər yüksəlmişdir. Şairin şöhrəti az bir zaman içərisində Misir, Suriya, Anadolu ellərinə yayılmışdır.

Mənbələrdən məlum olur ki, Mustafa Zərir “Yusif və Züleyxa” poemasını yazandan sonra hicri 779-cu (miladi 1377-ci) ildə Misirə səfər etmiş və beş il orada yaşamışdır. Şairin Misirə getməkdən əsas məqsədi Misir sultanını mədh etmək, onun hörmətini və səxavətini qazanmaq olmuşdur. Lakin Mustafa Zəririn bəxti gətirməmiş, Məlik Əşrəf Şaban düşmənləri tərəfindən qətlə yetirilmiş, Misir sultanlığı Məlik Mənsur Əlinin hakimiyyəti altına keçmişdir. Buna baxmayaraq, Mustafa Zərir yeni sultanın da sarayına yol tapmış və buradakı şeir məclislərində iştirak etmişdir.

Mustafa Zərir Misirdə yaşadığı illərdə VIII əsr ərəb alimi İbn İshaqın “Kitabü-sirətir-rəsulillah” əsərini “Sirətün-nəbi” adı altında əsasən nəşrlə, yeri gəldikcə isə nəzmlə tərcümə etməyə başlamış, bu işi sonralar hicri 790-cı (miladi 1388-ci) ildə tamamlamışdır.

“Siyer kitabı” və “Siyəri-Zərir” adları ilə də tanınan “Sirotün-nəbi” əsəri türkdilli xalqların ədəbiyyatında Məhəmməd peyğəmbərin həyatından bəhs edən ilk dini dastan sayılır.

Mustafa Zərir hicri 796-cı (miladi 1393-cü) ildə Hələb şəhərinə getmiş və şəhərin naibi Əmir Çulpanın şərəfinə IX əsr ərəb tarixçisi Vahidinin “Fütuhüş-Şam” əsərini tərcümə etmişdir. Fuad Köprülü bu iki tərcümənin dili ilə əlaqədar göstərir ki, Suriya-Misir türk imperatorluğu sahəsində vücuda gələn bu əsərlər dil baxımından Azəri dairəsi məhsulları arasında sayıla bilər.

Beləliklə, ilk anadilli mətnlərimizin yaradılmasında XIV əsr şairi və tərcüməçisi Mustafa Zəririn xidmətləri layiqincə qiymətləndirilməlidir.

BİSMİLLAHİR-RƏHMANİR-RƏHİM

Ol rəsuli-əvvəlinü axirin,
Ol Məhəmməd Mustafa, salari-din.
Həqdən ana gəldi dövlət izzü cah,
Həm yarənləridir anın pişü rah.
Oldurur ol padişahi-mütteqin,
Ol Əbu Bəkri-səfa, sultani-din.
Ol ikinci yarı Ömərdir benam,
Qıldı anı ol sahibi-kiram.
Birisi Osman, səfadır bahəya,
Ol birisi Şahi-Əli Mürtəza.
Baqi övladiylə əshabi-kiram,
Anları qıldı şərəf rəbbül-ənam.
Sən dəxi dilər isən, ey səfa,
Kim, şəfaət qıla yarın Mustafa.
Anlara sidqini qilsən bir məzid,
Xof yerindən olisərsən sən bəid.
Bilirəm şükri xudavəndə cəhan,
Söyləyəlim bir əcaib dasitan.
Ol gülilə bülbülü şad edəlim,
Qissei-Yusifə bünyad edəlim.
Dinləyənlər ta ki, bulsunlar murad,
Anlıyənlər cani-könli olə şad.
Söz dənizinə dalıb qəvvasvar,
Ol dənizdə gövhəristan şahvar.
Çün çəkərsin zəhmət, ey fərxəndə ray,
Olmadı mehriylə hiç kimsə bay.
Yol bulanları qolavuz eyləgil,
Ol dənizdə əşki əvəz eyləgil
Kim, bulasın gövhəri gövhərnihad,
Gövhər ilə işin olə cümlə şad.
Can qulağın aç, dinlə bir zəman,
Bir əcaib, bir qəraib dasitan.

Həq-təalə əmr qıldıvü şühud,
 Həm mələklər ana qıldılar sücud.
 Adəmin gəldi belindən ənbiya,
 Bişümarü bihesabü biriya.
 Ənbiyanın biri sultani-kərəm,
 Ol Xəlilüllahi-şahi-möhterəm.
 Həm Xəlilin iki oğlu var idi,
 İkişi də böylə peyğəmbər idi.
 Biri İsmayıl, İshaqdır biri,
 Yə'qub İshaq oğludur, ey din əri.
 On ikidir oğlu Yə'qubun təmam,
 Altı övrədən doğubdur, ey hümam.
 Hər birində iki oğlu var idi,
 İkişi bir anadən doğar idi.
 Ol ikisi bir anadən doğdular,
 Ata-anə bir qərindaş oldular.
 Eşit imdi qalanının adını
 Kim, bulamın sən bu sözün dadını.
 Biri Şəm'undur, Yəhudadır biri,
 Biri Əlyun, biri İmran yol əri.
 Biri Bəşir, biri Lavidir, bilin,
 Biri Rəvil, biri Salun anlərin.
 Biri Dadan, ol biri can idi,
 Ol birisi Yusifi-Kən'an idi.
 Biri Yamin, çün Yusifdən kiçi idi,
 İlla Yusif babasının içi idi.
 Qamu oğlənələrini ol elmi-din,
 Ögrədərdi illa Yusifdən gəzin.
 Bəhsi-elm daim anınlə qılır,
 Ayruğinə çün həsəd andən qılır.
 Yə'qubun dəvəsi, qoyunu çox idi,
 Kimsəyə həm ehtiyacı yox idi.
 Hər bir oğlinə verir üç bin qoyun,
 Yusifə vermişdi altı bin qoyun.
 Ol həsəd bünyadı həm andə bitər,
 Bil, həsəddən neçə-neçə baş yetər.

Gəl həsəddən key saqın, ey bəxtli,
 Olmasın, şeytan qılə sana qəlli.
 Buncə peyğəmbərə nə qıldı ol,
 Qatı düşməndir bizə ol şərt bol.
 Eşit imdi Yusifin əhvalini,
 Əvvəlində necə oldu halini.
 Çünki doğdu Yusif, öldü anəsi,
 Bir qəravaş aldı satın atəsi.
 Yusifi ol qəravaş bəslər idi,
 Bəsləyən anı xoş sever idi.
 Ol qəravaşın bir oğlu var idi
 Kim, gülər üzlü gözəl dildar idi.
 İkisin əmzirməgə süd yetmədi,
 Yə'qub anın oğlunu həm tutmədi.
 Qəravaşın satdı oğlun ol zəman,
 Zari qılıb inlədi ol natəvan:
 Nətə kim məhrum qıldın sən bəni,
 Satdırə oğlancığımı ol qəni
 Kim, hacət qapısı açıq idi məgər,
 Hacəti oldu qəbul, ey mö'təbər.
 Gəl sınıq könüldən özünü saqın
 Kim, sınıq könül bilir tənri haqqın.
 Eylə buyurdu xudavəndi-kərim,
 Bən sınıq könüldə oluram müqim.
 Rövşən oldu işbu qissə əvvəli,
 Axırı həm düşdən oldı, ey vəli.
 Eşit imdi qissei-Yusif sana,
 Aydı verəm gər qulaq ursən bana.
 Bəslədilər Yusifi e'zaz ilə,
 Ulalubən elm oxurdi naz ilə.
 Tənri bana ruzi qıldı bərcəmal,
 Oldu ol sultani-xubani-cəmal.
 Üzi qatində olurdu Ay xəcil,
 Gün üzünü görse, olur təngdil.
 Ayü gün üzi qatində bir xəyal,
 Hüsni vəsfi sığmöz, ey pürkəmal.

Hər kim anın üzünə qıldı nəzər,
 Əqli zail oldu, düşdi bixəbər.
 Daima alırdı dürri-niqab,
 Eylə kim, buludə girdi afitab.
 Anı babası sevərdi can kibi,
 Netə kim könüldəki iman kibi.
 Bir dəm əgər görməsəydi üzünü,
 Qəsd edərdi öldürə kəndözünü.
 Qıldilər qərdəşləri bu göz həsəd,
 Aytdilər, Yusif bizə bağladı səd.
 İndi dinlə qissei-Yusif imam,
 Qamu qissədən ol yegdir benam.
 Bir rəvayət İbn Abbas eylədi,
 Ol ki, təgyirdə kəlamı söylədi.
 Kim, nədən oldu nüzulünə səbəb,
 Mustafayə verəydi ol fərdi-rəbb.
 Müxtəlifdir neçə dürlü qövl ilə,
 Bir-ikisini gətirəlim dilə.
 Şahi təfsirdə bəyan edər məgər,
 Qapı önündə oturmuşdu Ömər.
 Nəgəhani bir cəmaət gəldilər,
 Ömər ilə bəhsi-qövğa qıldilər.
 Elmlə yegdi qəvi oldu Ömər,
 Mülzəm oldilər qəmu xurü həqir.
 Arə yerdə bir yəhudi söylədi,
 Nüktə qıldı, Ömərə gör nə dedi.
 Ayıtdı, bizim yek kitabımız təmam,
 Nə dəlilə dedin, sən, ziimam.
 Ayıtdı, bizim dəftərimizdə xəbər
 Qıldı Yusif qissəsin mö'təbər.
 Ol sizin kitabınızda varmı, bil,
 Anı sizə vermədi Rəbbül-cəlil.
 Anı eşitdi Ömər könlü məlul,
 Gəldi Seyyidə dedi ol pürüsul.
 Mustafayə söylədi bu dasitan,
 Mustafa oldu məlul, ey dusitan.
 Mustafa ol dəm minacət eylədi,

Tənri dərğahinə hacət eylədi.
 Gəldi Cəbrayil, gətirdi bir xəbər,
 Qissei-Yusif rəsulə mö'təbər.
 Bir rəvayət budur uş, bən söylədim,
 Bir rəvayət dəxi bünyad eylədim.
 Ol zəman kim, hicrətə gəldi rəsul,
 Məkkədən Mədinəyə qıldı nüzul.
 Məkkədən yönəldilər çünkim bəri,
 Evlərinin tərki urdı hər biri.
 Tənri yolünə fəda qıldı bulər,
 Axirət yolini möhkəm tutdilər.
 Aytdilər kim, bizə olsa bir bəyan
 Kim, anunlə əglənəydik bir zəman.
 Bir əcaib qissə olsa, söyləyək,
 Anunlə gönlümüzü əgləyək.
 Gəldi Cəbrayil gətirdi bir bəyan,
 Həm Kəlamüllah qisəs qıldı əyan.
 Biri ol aşıqlərin bir gün məgər,
 Dilədilər Mustafadən bir xəbər.
 Əglənəydik, der, əya fəxri-cəhan,
 Anımlə könlümüzü bir zəman.
 Dilədi həqdən rəsulül mürsəlin,
 Vərđi ol dəm surei-Yusif əmin.
 Tənri Qur'andən bəyan qıldı məgər
 Kim, ərəb dilincə, ey şahi-bəşər.
 Verəydim sana Qur'an, ey həbib,
 Ta ki, qövmün bilə bula həm nəсіб.
 Tənri aydır, ey Məhəmməd Mustafa,
 Yəgrəgini qissənin verəm sana
 Kim, eşidənlər zövqi-can bula,
 Aşıqə sidqlə din iman ola.
 İbn Abbas cülədi şərhi-bəyan,
 Neçələr kim, söylədi bu dasitan.
 Bən fəqirü bu duaçı söylədim,
 Dasitani-türki bünyad eylədim.
 Gərçi kim, yox bəndə elmi-hünər,
 Ey hünər əhli, kərəm qılın güzər.

MƏCLİSİ-ƏVVƏL

Gər ola tovfıq tənridən güşad,
Sözə bünyad edəlim kim, ey ustad.
Eylə qılmışdır qisəs hökmi-xəbər,
Ayıdəviz təfsir ayatı-mö'təbər.
Əvvəli bu qissənin oldur bəyan,
Bir gecə duş gördü Yusif nəgəhan.
Gördü on bir ulduz ilə Ayü Gün
Səcdə qıldı Yusifə, ey zifünün.
Danla söylər babasına duşını,
Bildiyə 'qub andə Yusif işini.
Bildiyə duşdə gördiyi sultan ola,
El, vilayət həp ana fərman ola.
Ayıtdı, oğlum, söyləməgil duşını,
Bilməsin qərdaşlərin bu işini.
Hökm ilə bu sözü biri eşidər,
Əsli üzrə qərdaşlərin qandurər.
Nəgəhan eşitdilər qərdeşləri,
Yusifə gör netdilər qərdeşləri.
Ayıtdilər kim, babamız sevərdi anı,
Bizə baxmaz, sevdiyi – Yusif canı.
Ey neçə dürlü yalanlar söylədi,
Ta ki, babamızı məhəbub eylədi.
Gördünüzmi, şol qədərəcə avaz ilə
Babamızı aldıadı bir söz ilə.
Buncılayın duşu bən gördüm, dedi,
Babamızı bir söz ilə aldıadı.
Ayıtdilər, imdi necə çarə edəlim,
Dəriləlim, bir müdarə edəlim.
Öldürəlim, aradən getsin füzul,
Andən oldu könlümüz yəvlaq məlul.
Ya quyuya bırxalım biz anı,
Ta ki, andə ölə, ol verə canı.
Sonrədən ol işdə tövbə qılalım,
Nə gəlirsə Həqdən, anı görəlim.
Söylədi ol dəm Yəhuda anlərə,

Andə daxı qərdaşlərə, yaranlərə.
Ayıtdı, öldürmək bizə anı xəta,
Quyuyə bırxalım dersək, rəva.
Quyuyə bırxalım dediyə bunlər,
Durdılar, Yusif qatınə gəldilər.
Ayıtdilər kim, yazuyə çıxmazmısın,
Bir təməşayə gedibən baxmazmısın?
Qoynumuz otləği xürrəmməkən,
Andə bitər... gülü reyhan ərgəvan.
Ancə ögdi,bağı, bostanı bunlər,
Meyli oldu Yusifin, könlü dilər.
Al ilə Yusifi razı qıldilər,
Durdılar babalərinə gəldilər.
Ayıtdilər kim, ey baba, bizə nolə,
Yusif qo kim, təməşayə gələ.
Açılaydı Yusifin könlü, gözi,
Həm təməşə qılə ol qoyun, quzi.
Evdən anı tısrə qoymaz atası,
Bilir idi kim, hekayət niyyəti.
Ayıtdı, Yusif evdən çıxmaz, siz varin,
Hər biriniz işli işinizə gedin.
Gəldi andən çün Yusif dəstur dilər,
Yazıyə çıqmaqlığa könlün bilər.
Ayıtdı, qərdaşlərimə sən bəni,
Qoy təməşayə varayım bu günü.
Necə kim yalvardı, çarə bulmədi,
Babası iqrarə hərgiz gəlmədi.
Aqibət qərdaşləri dəridilər,
Yalvarıb Yə'qubi razı qıldilər.
Ayıtdı, Yusif candürür, bən həm tənı,
Olmiyə kim, qurda verəsiz anı.
İmdi anı bən sizə ismərlədim,
Geri bana tez gətirin uş dedim.
Anlərə Yə'qub qurdu andırır,
Qurda bunlər ol saət böhtan qılır.
Aldilər bunlər Yusifi, getdilər,
Öyləlik yolə dəkin getdilər.

Kim qoyun qatində oturur mægər,
Yusif andə oynar, hər yanə gülər.
Ayıtdilər, bilirmisin netdügün,
Babamız yanində səni ögdügün.
Necə dürlü söylədügün yalanləri,
Necəsi söyliyə bildin anləri.
Duşdə gördüm, dedin, anı, ey hüsud,
Ayü ulduz kim, bana qıldı sücud.
İmdi bu gün səni öldürmək gerek,
Netdügini sana bildirmək gerek.
Sundilər Yusifi, tutdular bunlər,
İki əlin ardınə bağlədilər.
Bildi Yusif halının netəsini,
Ağladı, yad eylədi atəsini.

FİRQƏTNAMEİ-YUSİF ƏLEYHİS-SALAM

Ta ki, gözündən Yusif tökdü gülab,
Gül üzünə saçdı abi-seylab.

Ayıtdı, baba, naz ilə bəslədidin,
Öldürür işbu cəmaət başıtab.

Qanı benim İbn Yamin qərdaşım
Kim, verəydi bunlarə bu dəm cəvab.

Halimi bilsəydi ol babam benim,
Gəlibən bunlərə qılseydi itab.

Nə qılayıbən bən yalnız qalmışəm,
Həqdən ola bana bundə fəthi-bab.

Sana sığındım bu dəm, ey dəstigir,
İşbu qərdaşlar bana qılmaz cəvab.

NƏZMİ-QİSƏS

Bəni öldürmək dilər zəcr ilə,
Netdim ola bunlərə, suçum nolə?
Necə kim, yalvardı, çarə olmadı,
Yusifə bunlər şəfaət qılmadı.
Bulmadı çarə bunlərdən ol zəman,
Yalvarırdı, ey Yəhuda, ey cəvan.
Sən qoma bunlər bəni öldürməgə,
Həsretimi babamə bildirməgə.
Bəni babam sizlərə ismərlədi,
Geri bana tez gətirin, – dedi.
Üştə bana siz qılırsız cövri-kin,
Necəsi unutdunuz qərdaş həqqin.
İləri gəldi Yəhuda, söylədi:
Urmın, öldürmin, – deyü cəhd eylədi.
Bir quyu var idi andə, ey əziz,
Ortası sudur, sanasın kim, dəniz.
Yusif ol quyuyə gətirdilər,
Dəlv içində qoyubən götürdülər.
Ol quyuyə getdi Yusif bir zəman,
Dəlv ipin tutdu Yəhuda, ey cəvan.
Əmr qıldı Cəbrailə birbar,
Tez iriş, tut Yusifi, dər kirdgar.
Bir səki boyuncə qıldı kim, suyə irə,
Suyə düşə, andə canını verə.
Gəldi tutdu andə qanadilə Cəbrail,
Qanadı üstündə anı tutdu, bil.
Ol quyudə bir uluca daş olur,
Su içində daima ol daş olur.
Qüdrət ilə anı yaratmış əlim,
Gözlərindən qan tökər seylabvar.
Gəldi Cəbrail həman dəm əmrilə,
Yusifin qatınə söyləşdi belə.
Ağlama, – dedi, – əya, xuzüz-zəman,
Eylə buyurdu xudavəndi-cəhan.

Cah içində tənri səni qurtarə,
 Səltənət təxtində xoş dövlət verə.
 Sana möhtac olalər qərdaşlərin,
 Həm qəbilə, qövmün, yoldaşlərin.
 Qul kibi qapında duralər qəmu,
 Sən qılasən bunlarə nazi-ulu.
 Eylə dedi Cəbrail, getdi həman,
 Qaldı Yusif quyu dibində ol zəman.
 Ravilər bundə rəvayət eylədi,
 İki qol üzrə hekayət eylədi.
 Biri üç gün, biri yedi gün qaldı, der,
 Yusif ol quyudə məhzun oldu, der.
 Qaldı Yusif, getdi həm qərdaşləri,
 Eşit imdi netdilər qərdaşləri.
 Dərilib bir arayə danışdilər,
 Babamizə nə deyəlim, dedilər.
 Qurd yedi, deyəlim, anı, biz ana,
 Meyli var idi zira qurtdən yəna.
 Qılalım xizmət ana bürhan ilə,
 Biz bu yoldə duruşalım can ilə.
 Ta ki, bizdən razı olə pirimiz,
 Gərçi getdi ara yerdə birimiz.
 Bir kiçi oğlağı boğəzlədilər,
 Dərisiylə ətini gizlədilər.
 Axər ilə çıxdı su üzünə daş,
 Qaldı Yusif ol daş üzrə bafəraş.
 Gözlərindən tökdü ol dürdanəsin,
 Sünbülü tər qıldı gül-no sanəsin.
 Çünki Yusif endi ol daş üstünə,
 Başladı ol şe'r söyləməklik qəsdinə.

* * *

Ayıtdı, babam bildi gər halim bənim,
 Bu quyudə nədir bənim əhvalim, bənim.

Ey diriğa, həsrəti-dərđi fəraq,
 Ruzi qıldı bana sübhanim bənim.

Uş ölürəm bu cəhanə doymədin,
 Olamı bu dərđə dərmanim bənim.

Bana əğyar olubən artırdilər
 Zari-həsret, dərđi-əfğanim bənim.

Yar olə, dərđim, bana qərdaşlərim,
 Olmadilər həmyar sultanim bənim.

Bitmədin gülüm soldu, oldu nihan,
 Sünbülüm soldivü reyhanim bənim.

Qandədür, baba, quzicağın sənin,
 Quyudə bəndə yatır canım bənim.

NƏZMİ-QİSƏS

Görmüyəsər gözlərim ayruq səni,
 Çərx ayırdı uşbu gün səndən bəni.
 Uş quyu dibində qaldım bən zəif,
 Sevgili babamdən ayrıldım nəhif.
 Aydır idi, ağlər idi zari-zar...
 Yusifin kömləğini anın qaninə
 Buladilər Yusifin kömləginə.
 Ağlayu atalərinə gəldilər,
 Kömləgi Yə'qub önünə qoydilər.
 Görübən Yə'qub anı ah eylədi,
 Kəndusinə dərđ həmrəh eylədi.
 Ayıtdı, qanı, Yusifi netdiniz,
 Alıbən anı qatimdən getdiniz.
 Ayıtdılar, baba, nə deyəlim biz sizə,
 Bir əcaib vaqie gəldi bizə.
 Biz ol vəqt qoyun qatinə yürüdük,
 Qoyunumuz dağılmasın, der idik.
 Əsbab qatində Yusif oturür,
 Gəldi bir qurd ta ki, anı götürür.

Ta ki, biz irincə anın qatınə,
 Gör nə qıldı Yusifin zatınə.
 Döndü Yə'qub aydır, ey oğlanlərim,
 Yalan aydırsız bu sözü, canlərim.
 İşbu Yusif qanı degildir yəqin,
 Neylədiniz Yusifi, ya əhli-din.
 Gəldilər oğlanləri gör netdilər,
 Bir qurdi gördülər bunlər, tutdilər.
 Açıdılar ağızını ol biçərənin,
 Qan doliydi dişləri avarənin.
 Aldılar gətirdilər anı rəvan,
 Ataları qatınə əndər-zəman.
 Ayıtdilər, Yusifi yeyən qurd budur,
 Ol zəman Yə'qub qurda and verir.
 Ayıtdı, ey qurd, bir çələb, tənri həqqi,
 Söylə sözün, saxlama bəndən dəxi.
 Sənmi yedin Yusifi, söylə bana,
 Tənri dil verdi, cəvab ayıdır ana.
 Ayıtdı, – yemədim, bana böhtandır ol,
 Tənri həqqi, bil, bana böhtandır ol.
 Çünki böhtan oldu bana bu xəbər,
 Bən dəxi ət yeməyim, ey bəxtəvər.
 Ol zəmandən bu zəman, ya əhli-din,
 Ol vilayət qurdu ət yeməz yəqin.
 Yusifin kömləğini Yə'qub alır,
 Üzinə sürür, dönüb ah eylər.
 Ancə ağladı, görməz olur gözləri,
 Gecə-gündüz dildə Yusif sözləri.
 Yə'qubə bir gün daxı, ya əhli-din,
 Gəldi həm əmrilə Cəbrail əmin.
 Tanrı əmrin üzrə qıldı əyan,
 Dedi Yə'qub Cəbrailə ol zəman.
 Yə'qub aydır Cəbrailə kim, Yusif,
 Bilmədim ki, qəncəru getdi Yusif.
 Sən bilirsən, bir xəbər versən gərək,
 Yusifin əhvalini bilmək gərək.
 Cəbrail ol dəm münacat eylədi,

Yusifin sözüne hacət eylədi.
 Cəbrailə gəldi tanrıdan xitab,
 Yusif üçün Yə'qubə qıldı itab.
 Oğlun oğlanlərinə ismərlədi,
 Yavi qıldı bizə nə ismərlədi.
 Gər bana ismərləyəydi Yusifi,
 Geri bəndən bulayadı Yusifi.
 Çün eşitdi Yə'qub andən bu xəbər,
 Bildi kim, kəndidən olmuşdur xətər.
 Hüzn oturub əfğan ilə,
 Həm fəraq odinə yanərdı can ilə.
 Çünki dedin Yə'qubun əhvalini,
 Necə oldu gör Yusifin halini.
 Gəldin imdi Yusifin əhvalinə,
 Gör nə qıldı tanrı anın caninə.
 Ol quyu dibində ağlər zari-zar,
 Eşit imdi neylədi pərvərdigar.
 Qüdrətiylə gəldi karbani-əzim,
 Quyu üzrə qondilər andə vəlim.
 Kariban içində bir ər var idi,
 Kariban xəlqinə (ol) salar idi.
 Malik idi adı ol İbn Toğər,
 Yusifin həqqində gör kim, nə edər.
 Bir neçələr gəldi qapı qatınə,
 Ol quyudən su çıxarmaq yatınə.
 Saldilər dəlv içinə ol zəman,
 Yusif anı gördü oldu şadman.
 Əyağını dəlv içinə qodı,
 Tutdi ipin, tanrı adın oxudu.
 Çəkdilər anı yuxarı, gördülər,
 Pirmidir deyü təcəcüb qıldilər.
 Ayıtdı, adəm oğliyem, məzlumi-din,
 Güc qılıbdirlər bana bundə yəqin.
 Gər bu göz qərdaşləri nə deysər,
 Yedi dəbbə aşuru qoyun küdər.
 Günəş nuri qılmađı çün gördülər,
 Çıxdı Yusif ol quyudən bildilər.

Tez gəlib dəbbəyə çün çıxdılar,
 Dəbbədən aşağıya həm baxdılar.
 Karbani gördü (çün) qərdaşları,
 Andə gəldi bunlər cümlə vari.
 Gördülər kim, Yusifi andə durur,
 Xəlq içində anı təməşə qılır.
 Kimi firıştədir, kimi pəri, kimi hur,
 Xəlq qamusı hüsnünə heyran olur.
 Dilədi Yusif ki, andə söyləyə,
 Kəndi vəsfi-halini şərh eyləyə.
 Xəlq içində görünür İmran ana,
 Ayıtdı, durgil, ta cəza qıldım sana.
 Söylədi ibri dilincə sözünü,
 Ayıtdı din dur, öldürərəm bən səni.
 Qorxdı Yusif, bunlər gəldilər,
 Durdilər Yusifə bunlar yalvarürlər.
 İmran aydır, qulumuzdur bu bizim,
 Qaçıcı quldur daxı dinlə sözü.
 Qaçdı bizdən, bizdən gizləndi,
 Öldürəvüz, yaxud satarız özün.
 Malik aydır, satınız anı bana,
 Bəndən artıq müştəri yoxdur ana.
 Karban əhli təəccüb qaldilər,
 Yusifin cəmalinə heyran oldilər.
 Kimsə ana olmadı heç müştəri,
 Ayıtdilər Aymı, Günəş, ya Müştəri?
 Ol qədər xub idi Yusif, ey cəvan,
 Vəsfə sığmaz xubluğu, budur bəyan.
 Ayıdayım bir şəmmə hüsnündən anın,
 Dinləgil, gər var isə canın sənin.
 Eylə buyurdu qisəsi-hökmü xəbər,
 Şərhi həm təfsiri-ayati-mö'təbər.
 Yeyicək kim, Yusif ol dəm yer idi,
 Taşrə boğazında görünür idi.
 Ayinədə gördi bir gün üzünü,
 Yusif andə görisər kəndözünü.
 Ayıtdı, gər bən qul oleydim böylə xub,

Kim bana verə bəha satın alub.
 Həq-təala dedi, ey Yusif, sana
 Kəndözün gördün sığınmadın bana.
 İzzətim həqqiçün bəhanı göstərəm,
 Azacıq nəsneyə səni satdırərəm.
 Kəndözünü görmə sən sahibcəmal,
 Olmasın gələ, sana andan vəbal.
 Kəndözünü gördü Yusif bir zəman,
 On səkkiz ağçayə satdılar həman.
 Gəldi imdi çün Malik ibn Doğər,
 Qəsdi qıldı Yusifi almaq dilər.
 Malik aydır, ağçam azdır, nedəlim,
 Anlər aydır, nə verirsen ələlim.
 Ayıtdı, şimdİ nə qədər ağçə vari,
 On səkkiz Misr ağçəsidad hər biri.
 Ayıtdilər, verdik sana, gətir bəri,
 Al bu qaçıcı qulu sən get geri.
 Satıbən ağçəsini çün aldilər,
 Hər biri ikişər ağçə buldilər.
 Bir lətifə söyləyəlim bundə bən
 Kim, anı həm eşq ilə dinləyəsen.
 Nə səbəbdən Malikə satdırdı həq,
 Eşit imdi bunu, ey sahibvərəq.
 Qafilədə ancılayın bir dəxi,
 Yox idi din əhli, zahid müttəqi.
 Yusifə ari nəzər qılmışdı ol,
 Ol nəzərlə oldı dərğahə qəbul.
 Yusifin ariliyində həq ana
 Ruzi qıldı Yusifi andən yəna.
 Ta ki, getdi bir zəman andən dəxi,
 Söyləyəlim Misrə getdigin, əxi.
 Aldilər Yusifi, oldilər rəvan,
 Misrə yönəldilər anlər dərzəman.
 Bir dəvəyə Yusifi bindirdilər,
 Misr elinün yolına yönəldilər.
 İşbu əvvəl dasitan oldu təmam,
 Bir dəxi dinlənin hekayəti – vəssəlam.

MƏCLİSİ-DƏVVOM VƏS-SANİ

Eşit imdi bir hekayət ayıdəlim,
Bu ikinci məclisi yad edəlim.
Getdi Yusif ağlayu, ey dusitan,
Babasının anar idi qılıb fəğan.
Gedər ikən yolu sinlərə irər,
Anasının sini andə idi məgər.
Ah qıldı, dəvədən düşdü yerə,
Kişi kəndi anasının sinin görə.
Anasının sini üstünə gəlir,
Sini qucər, ağlər, zari qılır.
Ağlər, aydər, ey ana, bən nə edəlim,
Cəbrə düşdüm, necə tədbir edəlim?

ŞE'Rİ-YUSİF

Bəni uş qərdaşlərim qıldı əsir,
Əldən-ələ satdılar xurü həqir.
Söylər isəm, qərdaş öldürür bəni,
Söyləməzsəm, nədəyim canım ərir.
Anacığım, quzicağımı sənin
İrər dövran çərxi-fələk, ey xərir.
Nə qılayım, firqət odu canımı
Yaxdı vəslət suyi, oldu nəgizir.
Sevgili yərənlərimdən dərd ilə
Çərxi-qəddar ayırıb, qıldı fəqir.
Görisərmə gözlərim ayrıq əcəb,
Babamın görklü üzünü, ey nəzir.

Anadən öksüz qalıb, həm atadən,
Uş əsir ilətiblər, olmuşəm əsir.

Şimdidən geri bana gülmək hərəm,
Ağlamaq oldu həlal, ey dəstgir.

MƏSNƏVİ

Dəstgir oldur qəmu qalmışlərə,
Ahü dərdə mübtəla olmuşlərə.
Sin üzrə qaldı Yusif ağlayu,
Od içində yaş gözündən çağlayu.
Üzari məgər ilərü kariban,
Bir dəvəçi irdi ardından rəvan.
Yusif gördü oturmuş zarilə,
Tutdu kafir anı çəkər zorilə.
Bir tabəncə çaldı ol gül üzünə,
Ahi qıldı Yusif ol dəm özünə.
Göge tutdu üzünü, ah eylədi,
Ahi-Yusif dergahə rah eylədi.
Bir bulud çıxdı həman ol saat qərə,
Eylə yağdı, doldu yazı-dərə.
Dolu yağdı daş ilə, yağmur ilə,
Kərbənə tanrıdan gəldi bəla.
Çox dəvə qırıldı, adəm dəxi,
Seyl içində qaldılar, der, ey əxi.
Ol xəlayiq cümlə zari qıldilər,
Durdular Yusif qatınə gəldilər.
Ayıtdilər, bu ibri oğli ağlədi,
Bu qəzadır, üstümüzə sağlədi.
Ol xəlayiq əyağinə düşdülər,
Qamu Yusif çevrəsinə üşdülər.
Tövbə qıldıq dedilər, ya əsli-pak,
Halım xoş tut, əya, olduq həlak.

Yusifin çün aldilər könlün ələ,
Ol qəza sovuldu, girdilər yolə.
Yusif üçün bir məhafə düzdülər,
Yusifi Kən'an elindən üzdülər.
Getdi Yusif, bundə qalsın dasitan,
Dinləyəsən bir qissə, erz edim bəyan.

DİDƏNİ-YUSİF DƏR VAQİƏ

Bir dəxi hekayət söyləyim, ya giram,
Biz bu qissə şərhin edəlim təmam
Kim, necədir vəsfi-hali-dasitan,
Həm Züleyxa sözün edəlim bəyan.
Məğrib elində məgər bir şah olur,
Qızıdır anın Züleyxa, mah olur.
Padişahın ayruq oğlu yox idi,
Malü mülki, elü vilayət çox idi.
Ol qızın adı Züleyxadır, benam,
Zöhrə anın hüsnü qatində qulam.
Boyu sərve bənzər, incədir beli,
Cümlə aləm aşiqidir, şəhr eli.
Gözü nərgisdən xərək alır idi,
Zülfü sünbül, Ayə tac olur idi.
Dodağından şəkər olurdu kəsad,
Yənağından alma eylərdi məzad.
Söyləyicək dürri-mərcan saçılır,
Lə'l içində gövhəri-kan açılır.
Bir göz anın üzünü görən kişi
Əqli heyran olur, şaşır dişi.
Yedi sultan oğlu gəlmiş ana,
Hər biri anı diləməkdən yana.
Razı olmazdı Züleyxa anlərə,
Diləməzdi könlü anlərə varə.
Duşdə gördü bir gecə ol bəkəmal,
Qüdrəti-yəzdan bir oğlani-pürçəmal.
Aşiq oldu, könlün ana bağladı,

Eşq odiylə cigərini dağladı.
Sordu ana, qandə olursın, nigər,
Ayıtdı, bəni istəyən Misrə irər.
Uyqudən oyandı naghah, ey ulu,
Gördü olmuş eşq ilə içi dolu.
Söyləmədi kimsəyə, həm oldu lal,
Günbəgün incəlibən oldu hilal.
Vardıgincə qalib oldu eşq anə,
Nərgisi tər su saçar güldən yanə.
Soldu nərgisləri, oldu biqərar,
Eşq əlində ağlər idi zari-zar.
Canı, könlü eşqə tutuşdu əcəb,
Vəsfi-mə'suq eylədi ol ruzü şəb.
Atasinə söylədilər vəsfi-hal
Kim, Züleyxadən gedibdir məcal.
Bilməziz aşüfte oldu naghəhan,
Qatinə gəldi atası ol zəman.
Gəldi anası dedi, noldu sana.
Çarə, dərman edəyim şayəd sana
Kim, nədür əhvalın, aydı ver bana,
Dedi duş gördüğünü ol dəm ana.
Sirri ol dəm bir yanə qoydu nigar,
Dedi, ana, aşiq oldum biqərar.
Ayıtdılar kim, qandə ol mə'suqi-can,
Qandə bulahım, əya, xubüz-zəman.
Ayıtdı, anı Misr içində siz görün,
İstəyənlər andə bulurlar, bilin.
Gəldi anası, dedi atasinə:
Aşiq olmuş qızın adəm xasinə.
Şah buyurdu, andə namə yazdılar,
Xoş ibarətlərlə anı düzdülər.
Ey şahənşahi-cəhan, Misri-həkəm,
Səltənət kanivü həm şahı-həşəm.
Şəhriyari bir qızım var bəkəmal,
Görün anın hüsnünü bimisal.
Necə sultanlar dilədi, varmədi,
Bir kimsəyə könlü razı olmədi.

Duşda gördü, sizə verdi eşqini,
 Bağlayıbdır sizə külli-sidqini.
 İmdi mə'lum olsun, ey şahi-cəhan,
 Bu hekayəti sizə qıldıq bəyan.
 Ol zəman Misrdə bir şah var idi,
 Şahi-Rəyyan idi həm anın adı.
 Şahi-Misrin bir vəziri var idi,
 Xoş kişi idi, həm sipahsalar idi.
 Həm anın adı dəxi Misri-Əziz,
 Ol alıb tutdu Züleyxayi təmiz.
 Misr elindən Məğribə, ey cani-mən,
 Altı aylıq yol idi, bil bunu sən.
 Altı ayda Misrə yaxın gəldilər,
 Xəbəri Əzizə çün bildirdilər.
 Çün Əziz eşitdi anı, durdı tez,
 Qarşıladı anləri ol dəm Əziz.
 Qasidi qondurubən verdi otaq,
 Anı doylamaq üçün qıldı yaraq.
 Bilcəgiz namənin məfhumunu,
 Dilərəm mə'qul görəsiz anı.
 Ayıtdilər: Qasid irişdi, ya əmir,
 Məğrib ətrafında, ey şahi-nəzir.
 Qondurub qasidə verdilər otaq,
 Anı doylamaq üçün qıldı yaraq.
 Naməsin aldı oxudu, bildi hal,
 Canı şad oldu, könlü biməfal.
 Yazmış idi ki, ey şahənşahi-cəhan,
 Ey Əzizi-Misr, məhbubi-zəman.
 Misr Məğribdən irəgidi məgər,
 Altı ayda varər edənler səfər.
 Bilmədilər şahi-Rəyyan kim olur,
 Ya Əzizi-Misrə kim şahənşah olur.
 Naməsində yazmış idi: Ya əmir,
 Bir qızım vardır cəhəndə binəzir.
 Ay anın üzü qatında bir xəyal,
 Günəşə bənzər ol sahibcəmal.
 Hüsünə heyran olur xubani-Çin,

Rum elində misli yoxdur, nazənin.
 Diledilər bəndən anı, ey Əziz,
 El, vilayət verdilər həm gənci-bez.
 Kimsəyə könlü hicabə qılmadı,
 Eşqi, sidqi kimsəyə olmadı.
 Duşda görmüş sizi, ey şahi-cəhan,
 Sizinlə meyli olmuşdur əyan.
 Uş sizə mə'lum qıldıq bir xəbər,
 Naməyə yazın bir cəvab, ey bəxtəvər.
 Çün Əzizi-Misr eşitdi əyan,
 Könlü şad oldu, sevindi əqlü can.
 Naməyə yazdı cəvab ol dəm xəbər,
 Veribdi malü gəncü simü zər.
 Qul, qəravaş, qatır, rəxti-qumaş,
 Belə verdi kim, qılışerlərdir məaş.
 Altı ayda geri andə gəldilər,
 Padişahə həm xəbər bildirdilər.
 Qarşı gəldilər ana mirü vəzir,
 Şəhr xəlqi qamusu pürməveyi-pir.
 Qondurub e'zazü ikram eylədi,
 Xəl'ətü ne'mətlər ən'am eylədi.
 Yarəgin cələdilər həm eysü toy,
 Ol dügündə doydu xəlqi-şəhrü köy,
 Bəzədilər gərdəgi gümüş saray,
 Ol dügünə gəldilər yoxsulü bay.
 Şah qızın göndərməgə qıldı yaraq,
 Misr idi kim, zira andə yaraq.
 Bin qəravaş, bin qul anın ilə,
 Bin qatır, bin dəvə dəxi belə.
 Lə'lü yaqutü cəvahir, gəncü mal,
 Bihesab altun, gümüş, dürr bimisal.
 Bir məhafə düzdülər kim, ol nigar
 Anunlə belə vardı şəhriyar.
 Yaşıl atlasdır imari ortası,
 Lə'lü incidir müressə' qamusu.
 Döşədilər döşək içində hərİR,
 Ta kim, andə gire ol bədri-münir.

Padşah çün kim yərağın eylədi,
 Ne'mətilə xəlqi qamu doylədi.
 Baeləm, batəbil qızın göndərir,
 Çıxdı bir mənzil buları göndürür.
 Padişah döndü, buntər oldu rəvan,
 Qızı mə'suqinə irür şadman.
 Altı aydə geri Misrə gəldilər,
 Tez Əzizi-Misrə xəbər qıldilər.
 Qarşı çıxdı baeləm, təbli-həşəm,
 Şəhr xəlqi qəmu gəldilər behəm.
 Ne'məti-ələm gətirdilər belə,
 Beş yüz qızıl təbəq götürdü belə.
 Hər biri xubani-ələmi-mahru,
 Ol təbəqlər lə'lü incidir dolu.
 Kim Züleyxa üzrə qılısərlər nisar,
 Qarşı göründü imari-nigar.
 Yer üzünə döşədi bezləri,
 İki yanə durdi huri qızləri.
 Ne'mətilə doyladilər nə ki, var,
 Dürrü cövher qıldilər cümlə nisar.
 Çu göründü qarşidən təbli-həşəm,
 Kim, Əzizi-Misrə gəldi bahəşəm.
 Qıldilər ol dəm Züleyxayə xəbər
 Kim, nigara, mə'suq irdi uş məgər.
 Çünkim eşitdi, oldu canı şad,
 Açdı qapıyı kim, görinə ol qubad,
 Ayıtdı, qanı ol nigarim bənim,
 Göstərin kim, şad ola canim bənim.
 Ayıtdilər, şol qədər kim, qarşidən gəlir,
 Çün Züleyxa gözləri anı görür.
 Ah cədr, əqli gedər, ol dəm nigar,
 Yerə düşdü ol zəman biçərəvar.
 Saçdilər gül suyun ol dəm gül üzə,
 Əqli gəldi, gül üzün dilər üzə.
 Ayıtdilər, ey nazənini-simü tən,
 Sana nə gəldi, aya xubi-Xütən?

Ayıtdı, axır bu degil könlüm alan,
 Duşım içində bana məhbub olan.
 Ey necə zəhmət, diriğa, çəkmişəm,
 Buncə malü ne'məti ki, tökmüşəm,
 Qamusı oldu həba, ömrü hiç,
 Gəldi bana ruzigarim piçə-piç.
 Bənzi bozardı, saraldı gülüzər,
 Ah qıldı, ağlədi ol zari-zar.
 Dayələr ögütlədilər dilbəri,
 Aşiq olan kişilərdən dil bəri.
 Çün nəsihət eylədilər, olmədi,
 Könlü ana heç yaxınə gəlmədi.
 Neyləsin, naçar oldu ol nigar,
 Aqibət, qondu sərəyə biqərər.
 Xoş bəzərlər gərdəgü köşkü sərəy,
 Ta ki bürcidə qonə ol dolu Ay.
 Xəlqə toy oldu, təməşavü düğün,
 Ürəgində xod Züleyxanın düğün.
 Ağlər idi kəndi vəsfi-halini
 Kim, nə qıldı çərxi-qəddar alini.
 Aqibət, gərdəgə girdi, neyləsin,
 Könlün dərđini kimə şərh eyləsin.
 Tanrı dərğahinə zari eylədi,
 Şe'r ayıtdı, dərde sari eylədi.

ŞE'Rİ-YUSİF ƏLEYHİS-SALAM

Ayıtdı, ey xəllaqi-ələm, bu nə hal
 Kim, bəni uş qayğısı qıldı hilal?

Nədəyim, çünki muradə irmədim,
 Namuradin qılmışəm uş payimal.

Atadən, anadən ayrıldım həqir,
 Kəndumi həbavü gənc, kəsiri-mal.

Bir ümidə gəlmişəm bən naümid,
Uş kəmalə irmədin buldum zəval.

Vüsle-ti-yar olə derdim bana,
Uş fəraq oldivü olmadı vüsal.

Könlüm alan çün əlimə girmədi,
Canım anın yolinə olsun həlal.

Andan artıq bana yar əğyar olə,
Ruzi qılma ayrığə zülcəlal.

Dərdilə yaxıldım axirin qərib,
Dərdə dərman oləmi, ey layəzal.

Ya anın üzünü göstərgil bana,
Ya anın eşqində bənim canimi al.

MƏSNƏVİ

Ağlər idi, aydər idi zari-zar,
Çünki vəsli-yar bulmədi nigar.
Bir bucaqdə otururdU həzin,
Sanəsin zindan idi ol yəqin.
Dayəvü xadimlər oldilər qayğılı,
Çün muradin bulmadı ol bəxtli,
Ol Əzizi-Misr gəldi yaninə,
Keçdi, oturdu, sevindi canənə.
Öpə, qucə, anunlə qarışə,
Necə kim, dilər aninlə öpüşə.
Tənri ana veribdi bir dişi divi.
Ta Əziz aninlə eyləyə divi.
Bir firıştə divi ana gətirər,
İki səng arasındə yatirər.
Bəklədi tənri Züleyxayı təmam,
Ta ki bulə biktə ani Yusif imam.

Fİ BƏYANİ-ƏHVALİ-YUSİF ƏLEYHİS-SALAM

Yenə gəldik Yusifin əhvalinə,
Girdi Malik şəhri-Misir yolinə.
Var idi yoldə məgər bir şəhri-ulü,
Ton şəhridir, ey ari bəxtli.
Şəhr xəlqi cümləsi odə tapər,
Qamu gəlib büt önündə yer öpər.
Duşdə gördi ol xələyiq bir gecə,
Yusifin görklü camalın, ey xocə.
Aşiq oldilər, cümlə gəldilər ana,
Ayıtdı Kən'an yolinə, gəlin bana.
Çün səbah oldu, qəmu mürü vəzir
Qarşı gəldi, gördülər bədri-münir.
Gördülər üzünü, heyran oldilər,
Eylə san kim, küllü bican oldilər.
Yusif qondurdilər e'zaz ilə,
Sordı Yusif anlərə yüz naz ilə.
Nə tapərsiz, dedi Yusif anlara,
Dedilər, bütə taparız, ey yərə.
Yusif aydır, tənri birdir, bir, bilin,
Əgri qovun, doğru yolə könülün.
Anlər aydır, bütümüz söylər bizə,
Siz gəlin kim, görəlim tədbir sizə.
Tənriyə bütler tanıqlıq versələr,
Biz dəxi inandıq görsələr.
Büt qatinə Yusifi gətirdilər,
Gəldi Yusif bütlerə gör nə qılır.
Yusif aydır bütlerə kim, key bilin,
Tənri birdir, birliginə səcdə qilin.
Anı gördilər, gətirdilər iman,
Dinə gəldi ol xələyiq bigüman.
Bir-iki gündə andə qaldilər urü,
Yüklədibən yolə girdilər gerü.
Ol xələyiq ayıtdilər kim, neylədin,
Kəndi canimizə təqsir eylədin,

Yusifin ardına düşdilər qəmu,
 Qoymayalım, deyü üşdilər qəmu.
 Gördü Yusif kim, xələyqlər gəlir,
 Anlərə bir göz üzün peyda qılır.
 Gördülər Yusifin ol görklü üzün,
 Ol xələyqlər unatdı kəndözün.
 Üçü andə qıldilər bihuşü zar,
 Misr elinə irdi Yusifi-şahvər.
 Bu xəbər yayıldı Misir iqliminə
 Kim, gəlir bir mahru Misir elinə.
 Xəlqi-aləm qarşı gəldilər qəmu
 Kim, görəlim necədir ol, ey əmu.
 Kariban çün Misrə yaxın gəldilər,
 Nilin irmağı qatında qondilər.
 Yusif aydır, nolə, ey xocə, bana,
 Dəstur olsə varaydum sudan yəna.

ŞE'Rİ-ZÜLEYXA [DƏR BAREİ-JYUSİF ƏLEYHİS-SALAM

Budur ol sevgili cananim bənim,
 Budur ol məhbubi-canim bənim.

Budur ol eşqlə könlüm əgləyən,
 Canim içindəki sultanım bənim.

Budur axır bəni avərə qılan,
 Budur ol dərdimə dərmanım bənim.

Budur ol könlümü yağma eyləyən,
 Canim olsun ana qurbanım bənim.

Budur ol sultani-xubani-cəhan
 Kim, bana göstərdi sübhanım bənim.

Bunsuz uçmağə dəxi bən varmayım,
 Budur uçmaq huri-rizvanım bənim.

Budur ol dirliğimin sərmayəsi,
 Xızri-Zində heyvanım bənim.

MƏSNƏVİ

Dərdimə dərman qılın, der ol nigar,
 Yaxud oldum eşqi birlə xuri-zar.
 Qəsd qıldı pəncərədən kəndözün
 Kim, salaydı Yusif ardına özün.
 Durdu yerindən nigari-aşiftəvar,
 Kəndözün qılmaq dilərdi aşikar.
 Aşiqə namusü arü nami-təng,
 Olmıyəsər əqli-eşq illa ki rəng,
 Dayələr tutdilər ol dəm dilbəri,
 Aşiq ölənlərdən olur dil bəri.
 Eşit imdi Yusifi netdilər,
 Şəhr uluları alubən getdilər.

YUSİF ƏLEYHİS-SALAM

Bir arayə gəldi cümlə xasü am,
 Şəhr xəlqi andə gəldilər təmam.
 Ol hərir ilə mürəssə' donləri,
 Yusifə geydürdilərdi anləri.
 Qodilər bir səndəli həm udi-xam
 Kim, oturə üzərində ol imam.
 Bildi Yusif kim, qılısərlər məzad,
 Dərd ilə bir ah qıldı ol qubad.

ŞE'Rİ-YUSİF ƏLEYHİS-SALAM

Aytdı, ey xəllaqi-ələm birü bar,
Sənsən axır qamulərə kirdgar.

Sən bilirsən sırrımı, ey padişah,
Qamulərin sirri sana aşikar.

Bən qəribü natəvanəm, nedəyim,
Qalmışəm biçərə, acizü diləfgar.

Bən fəqiri gah satar qərdaşlərim,
Gah edərlər Misr içində bəndəvar.

Bəni key qərdaşlərim bilir idi,
On səkiz Misr axçəsinə satdilər.

Bu cəmaət bəni bilməz, nedəyim,
Nə gətirisər bəham, ey kirdgar.

Bən yetimin keçdi günü dərd ilə,
Ahü həsrət birlə qalmış xurizar.

Eldən-ələ uş əsir oldum həqir,
Gah satarlar, gah məzad eylər bular.

Baba quzıcağın azdırıb,
Necəsi səbr eylədin sən biçərar.

Halimi gör bu qəriblikdə bənim
Kim, necə oldu bana əhvali-kar.

MƏSNƏVİ

Hələ bir dəm səbr qılmaq çarəsi,
Səbr atlə şükr elinə varəsi.
Tökdü gövhərləri lə'lin üstünə,
Ahi həsrət verdi dostinə.
Səndəlin üstündə Yusif oturur,

Bir münadi gəldi, gövğa gətirir.
Aytdı, kimdir müştəri bu gövhərə
Kim, nəziri yox cəhandə, ey yərə.
Hüsnünə heyran olub xubi-Çin,
Boyu sərvə, üzü gül nazənin.
Aytdı, ey şah, nə buyurursın sən ayıt.
Aytdı, bir qaçıcı quldur bu benam,
Bir qəribü bir həqirü bir qulam.
Ol münadi aydır, ey sahib-i-cəmal,
Böylə dersəm, kimse almaz, nə məcal.
Eylə demək bizdə yox tədbiri-lay,
Bir mətai ögəriz, ey üzü Ay.
Satıram de, ibri oğludur qulam,
Atasıdır həm nəbi oğlu benam.
Həm Xəlilin oğlu oğludur, bilin,
Satıram, nəyə alırsınız, ahn.
Ol münadi aydır, ey sahib-i-cəmal,
Bunu böylə deməgə yoxdur məcal.
Uşbu sözü böylə dersəm, ey ulü,
Duyməyə bu xəlq ana, ey bəxtlü.
Əmr gəldi tənridən, ey dilnəvaz,
Kəndözünü xor gördüm, eylə naz.
Ayinədə gördükdə kəndözün,
Kəndözün qıldınmı bəha key sən ögün.
Görməgil kəndözünü, ey xoş kişi,
Kəndözün görmək olur iblis işi.
Ol münadi Yusifi qıldı məzad
Kim, bəhası vardıqca oldu ziyad.
Bir yerə irdi bəhan, ey nazənin,
Kimse qüvvət yetirəmən, ya əmin.
Bir qarıcık gəldi iləri gördülər,
Nə dilər deydi, ana sordilər.
Aytdilər, nən var gətirgil, görəlim,
Yükləb iplicigim var, ey ulum.
Qəhqəha ilə xəlqi-ələm güldülər,
Bir kəlbçik ipligə Yusifi dilər.
Gənci-ələm ana yetirmədi bəha,
Bu nə sözdür kim, dedin, ey xodbəha.

Dedi, bilirəm bəha yoxdur ana,
 Dileyenlər Yusifi çox görə sana.
 Çün bəha yetirmədi kimsə ana,
 Bu gözün gəldi Əziz andən yəna.
 Gəldi əvvəl ol Züleyxa qatınə,
 Söylədi sözü Züleyxa xatınə.
 Ayıtdı, nə dersin, əya xubi-Xotən,
 Ol qulu saterlər imiş cani-tən.
 Dedi qamu gəncimi vergil ana,
 Tək getir ol cani sən bəndən yəna.
 Çün Əzizi-Misr gəldi gördülər,
 Yusif üçün bir tərəzü qurdilər.
 Dedilər kim, Yusifə bin qul gərək,
 Bin qəravaş, at, qətir, yük gərək.
 Verdi bin qul, qəravaş, at, qətir,
 Gördü ol dəm Yusifi, oldu əsir.
 Ol tərəzi kəffəsində Yusifi,
 Qodilər bir yəna altun, ey səfi.
 Bir dəxi ağırlığı altun, gümüş,
 Bir dəxi həm ağırınca müşkü yemiş.
 Bir dəxi ənbər alır ağırlığı,
 Ağırınca lə'l alır incü dəxi.
 Yaqut alır ağırınca dəxi bir,
 Dəgmə cinsi ilə aldı, ey nəzir.
 Bundə qalsın bu ikinci dasitan,
 Qalanini qılırız yarin bəyan.
 Qissei-Yusif qisəsdə görmüşəm,
 Ey neçə ustadə anı sormişəm.
 Nə qədər kim quş dənizindən su alə,
 Bu sözün şərhi dilə ancaq gələ.

ƏL-MƏCLİSİ-SƏVVOM

Başlayalım, sözə ağaz edəlim,
 Bu üçüncü məclisi yad edəlim.
 Satın alır Yusifi, evə gəlir,
 Onca verdi kim, xəzinə boş olur.

Sərzəniş qıldı pəs ana xasü am,
 Bir qul üçün malımı verdi təmam.
 Ol xəzinədarını ol dəm oxur,
 Sögər və ... ana yəvlaq qaxır.
 Dedi, cümlə malımı verdin qəmu,
 Aydır, axır sən buyurdun, ey əmu.
 Sən buyurdun, biz gətirdik, nədəlim,
 Ayıtdı, durun, andə bari gedəlim.
 Gəldi açdı ol xəzinə qapısını,
 Girdi gördü malı durar qamusın.
 Malı durar, əksigi yox bir dirhəm,
 Dedi, Allah-Allah, ey şahi-kərəm.
 Key tə'cüb qıldı anı ol Əziz
 Kim, qamu malı durar, həm gəncü bin.
 Yusifə eşqi bir ikən yüz olur,
 Xidmətiçün key ari donlər qılır.
 Yusifi gördü Züleyxa, oldu şad,
 Qamu gəncini ana qıldı nihad.
 Çün Züleyxa qatınə gəldi Əziz,
 Dedi, ey sultan, alın bunu siz.
 Xoş tutun, könlü yavuz olmasın,
 Oğul olsun biza, qul olmasın.
 Yusifə geydirdi dibavü hərir,
 Üzünü görənlərin canı ərir.
 Bir mürəssə' tacı ol dəm geydirər,
 Xadim ilə xoş həmmamə göndərər.
 Gül üzünə sünbülü qıldı nisar,
 Ay üzünə bulut oldu pərdədar.
 Ol iki xadim Yusifi gətirər,
 Biri lə'l, biri kafur gətirər.
 Çünki kafur ilə lə'l oldı qərin,
 Öylə san ki, huri-mələkdir həmnişin.
 Yaxud ol həmmam cənnətmi olur
 Kim, huridir qapıçı rizvan olur.
 Çün Züleyxa qatınə gəldi geri,
 Dərd ilə ah qıldı, gəldi iləri.
 Yudilər Yusifi bin naz ilə,
 Donlərin geydirdilər e'zaz ilə.

Aldı yaninə keçirdi dilbəri,
 Ol anın həm olmuşdu dilbəri.
 Baş önünə saldı Yusif, dinmədi,
 Həm Züleyxa üzünə heç dönmədi.
 Necə kim, ol Yusifə söylər idi,
 Yusif ana təvazö' eylər idi.
 Yusifi bəslər Züleyxa yedi il,
 Yusif anın üzünə baxmazdı, bil.
 Necə kim, cəhd eylər idi bir gəzin,
 Yusifə göstərər idi kəndözün.
 Çox duruşdu, illə çarə bulmədi,
 Üzünə baxmağa yaxın gəlmədi.
 Aciz oldu ol Züleyxayi-nigar,
 Yusifə qıldı xitab aşüftəvar.
 Ayıtdı, bir gəz üzümə baxsan bənim,
 Ola idi sana qurban bu canım.
 Yusif aydır, niçüm baxım bən sana,
 Eylə olmaz, ol rəva gəlməz bana.
 Yusifi hər gün Züleyxa yur idi,
 San Züleyxa hur, Yusif nur idi.
 Xizmət eylər idi ana hər zəman,
 Yusif ana şah, Züleyxa pasiban.
 Bilmədi Yusif Züleyxa üzünü
 Kim, nə surətlidir anın özünü.
 Səbr qılmadı, Züleyxa oldu zar,
 Soldu gül nərgisləri, oldu xar.

ŞE'Rİ-ZÜLEYXA

Lalə oldum tökdü zalə, qıldı ah,
 Nedəyim, olmuşəm bəxti siyah.

Bu bənim dərdimə dərman olmadı,
 Üzümə baxmaz bənim ol üzü mah.

Bən qəribi-xəstəvü eşq ilə zar,
 Nə qılayım, uşbu gün oldum təbah.

Buncılayın kimse zar olmasın,
 Buncılayın bivəfa yare, ey ilah.

Necə bir cövri-cəfa çəksəm gərək,
 Bir vəfa olmaya, ey padişah.

Ata, ana, qövm, mülkü malımı,
 Sənin için tərək qıldım təxti-şah.

Səni bana yar olasın der idim,
 Nə qılayım, olmadın püştü-pənah.

Sənin için tərək qıldım malımı,
 Sənin için tərək qıldım mülki-cah.

MƏSNƏVİ

Çün Züleyxa vəsfi-halin söylədi,
 Kəndözündən həm şikayət eylədi.
 Var idi bir dayə anınlə müqim,
 Evlərindən belə gəlmişdi qədim.
 Gördü dayə kim, Züleyxa zar edər,
 Kendi dərdin daima bazar edər.
 Gül yanağı soldu, nərgisi türab,
 Lalə rəngin tökdü, lə'l oldı xərab.
 Dayə aydır, ey Züleyxa nigar,
 Böylə halin neçün oldu biqərar?
 Bana sirrini əyan eylə, bəgim,
 Gizləmə sözü, bəyan eylə canım.
 Döndü aydır ol Züleyxayi-sənəm,
 Yedi yıldır Yusifə bən aşiqəm.
 Bən anın aşiqiyəm, heyrani-zar,
 Bən ölürsəm, ol fərağət, biqərar.
 Dayə aydur, üzünü göstər ana,
 Aşiq olsun cani-könüldən sana.
 Sencilaym bir nigari-zəman,
 Qandə var dünyadə, ey cani-cəhan.

Ay görse üzünü, olur xəcil,
 Hüsnünə heyran qalır, ey xubşəkil.
 Ol Züleyxa döndü aydır, dayə sən,
 Xoş qolayincə sözün söylə sən.
 Yedi ildir yalvarirəm bən ana,
 Tutubən bir nəzər qılmaz bana.
 Necə kim bən ana heyran olurəm,
 Baxmaz ol üzümə, giryən olurəm.
 Nedəyim, səbrim tükəndi, qalmadı,
 Nə qılayım, ol vəfadar olmadı.
 Şimdidən geri bana ölmək gerek,
 Çün nəzər qılmaz bana, getmək gerek.
 Dayə aydır, bən qılam tədbirü ray
 Sənin üçün bu işə, ey görkü bay.
 İlla bana çox gərəkdir simü mal
 Kim, sərayə xərc edəm, ey xoşfə'al.
 Ana aydır ol Züleyxayi-pəri,
 Nə qədər altun gərəkdir, al yürü.
 Gəldi dayə bir səray bünyad urur,
 Ol zəman kim, ol səray peyda olur.
 Yapdilər uçmağa bənzər bir səray
 Kim, gələ Yusif, Züleyxa şəmsü ay.
 Ol sərayı qıldılar nəqşi-nigar,
 Həm də ol dörd divarını yazdılar.
 Yusifi yazdı, Züleyxayi belə,
 Hər yəna kim, adamın gözü görə.
 Dörd səffə, hər birində xətti-tac,
 Lə'lü incidən nəqşin qıldı sirac.
 Xoş hərirlər döşədilər, ey hümam,
 Bəzədilər kim, gələ Yusif imam.
 Çün təmam oldu, Züleyxayə xəbər
 Qıldilər, ta gələ anı görə yar.
 Durdu bir Yusifi-Kən'an ilə,
 Andə gəldi həm Züleyxa da belə.
 Eylə san kim, huri-qılmanü pəri,
 Ol səray uçmaq imiş, ey yol əri.
 Durdilər sərv-i-sənubəri-gülşad

Ol sərayə girdilər, ey xoşnihad.
 Leyk Yusif qatinə baxmaz idi,
 Gözün açıb üzünə baxmaz idi.
 Çün sərayə girdi Yusif nagehan,
 Bir əcaib surəti gördü bəyan.
 Gördü Yusif surətini yazulu,
 Həm yanındadır Züleyxa, ey bəxtlü.
 Ol nigarin bər yəna qıldı nəzər,
 Ol Züleyxa üzünü gördü mөгər.
 Bir nəzər qıldı Züleyxa üzünə,
 Qaldı heyran, fikr qıldı özünə.
 Keçdi ögündən anın ki, bu nigar
 Gər dəgilməsə Əzizə ciftəvü yar,
 Layiq idi kim, bana olə həlal.
 İşbu əndişə ana qıldı vəbal.
 Gəldi Cəbrail həman ləhzə ana,
 Ayıtdı, ey Yusif, çələb aydır sana.
 Həq-təala der, zinayə baxmasın,
 Nərəvadır könlün ana yaxmasın.
 Qılmasəydin ol dəm əndişə həlal,
 Ta qiyamət qalə idi, der, vəbal.
 Şəhvəti səndən götürisər o haq,
 Kəndözünə hazır ol, tənriyə bax.
 Eylə dedi, getdi Cəbrail baz,
 Yedi qapı bağlədilər bafəraz.
 Yusifə aydır Züleyxa, çün bana
 Bir nəzər qıldın, düzəldim bən sana.
 Ol Züleyxa eşqbaza başlədi,
 Yusif ilə eşqbazi işlədi.
 Çəkdi Yusif kəndözünü bir yana,
 Nə nəzər qıldı, nə göründü ana.
 Gördü babası bucaqdə oturur,
 Bir mə'niyi-Yusifə qarşı durur.
 Aydur, oğlum, hazır ol, şeytan sana
 Qılmasın məkrin sana, səndən yana.
 Qaldı Yusif heyran olub lalərang,
 Kəndidən getdivü oldu məsti-təng.

Qəsd qıldı kim, Züleyxa ol zaman
 Yusifin qatınə gəleydi rəvan.
 Bir bütü var idi altundən məgər,
 Böylə ilədirdi qandə kim, gedər.
 Baxdı gördü kim, bütü şöylədurur,
 Həm Züleyxa o bütündən utanır.
 Örtər anı bir hərİR İlə rəvan,
 Gəldİ aydır Yusifə, ey mehriban.
 Benim İlə birlik eyləsən gərək,
 Eşqbazı dirlik eyləsən gərək.
 Sənin İlə bir oluram, ey kİşİ,
 Yusif aydır, bilməzəm bən bu İşİ.
 Yusif aydır, Züleyxa kim nişə,
 Böylə neçün qılasın yad, əndİşə.
 Bən səninəm, sən bənim, ey canı-dil,
 Birlik İlə gəl ikiligi qoğıl.
 Yusif aydır kim, Əziz aldı bəni,
 Bənim üçün verdi malü gəncini.
 Bir dəxi ol bəni oğul eylədi,
 Oğlum olğıl, deyü bəna şöylədi.
 Bən duz-ətmək həqqini bilsəm gərək,
 Xain olmayıb, vəfa qılsam gərək.
 Yusifə aydır Züleyxa, bən ana
 Ağu verəm, səltənət qala sana.
 Yusif aydır, birlik olmiyə yəqin,
 Get qatımdən, zəhmət eyləmə həmin.

ŞE'Rİ-ZÜLEYXA

Yusif, aydır Züleyxa, canımı
 Aldın axır, tökərsin qanımı.

Könlümü aldın bənim, ey canı-dil,
 Gər dilərsən həm verirəm canımı.

Əqlimi verdim sana, ey canı-cəhan,
 Böylə anınlə xanimanimi.

Dərd İlə yaxılıram uş dünü gün,
 Dərd İlə bulmadım dərmanimi.

Üştə gördüm bən səni oldum dəli,
 Göstərirəm uş bənim bürhanimi.

Dilənü geldim qapınə bən fəqir,
 Eyləmə bəndən dəriğ ehsanini.

MƏSNƏVİ

Dilnəvaz geldim tapunə bən fəqir,
 Qılmağıl bəni qapində sən həqir.
 Həsret İlə görmüşəm cövri-cəfa,
 Olmiyəsərmi bana səndən vəfa?
 Necə kim şöylər Züleyxa şözünü,
 Qapıya tutar Yusif üzünü.
 Fürsət İstər Yusif andən çıxmağə,
 Qapı bağlı, yol bulunmaz keçməğə.
 Yusif aydır, ey Züleyxayi-nigar,
 Tapdığım budur, dedi, ey namidar.
 Yusif aydır, nişə örtürsən anı,
 Çünki təpənmez, yoxdurur canı.
 Aydır, andən utanirəm, ey paşa,
 Yusif aydır, utanməq andən haşa.
 Canı yoxdur, gözü yoxdur, əli yox,
 Ağzı yoxdur, dili yoxdur, şözü yox.
 Andən utanırsın, ey sahibi-cəmal,
 Tənridən utan kim, oldur layəzal.
 Ol yarətdi səni, həm qıldı vücud,
 Büt önündə nişə qılırsın sücud.
 Əl-ayaq verdi sana, gözü qulaq,
 Dilə söz verdi, həm eşidər qulaq.
 Andən utanmaq gərəkdir, ey nigar,
 Ol yarətdi səni, oldur kirdgar.
 Qəsd qıldı kim, Züleyxa yapışə,
 Öpə-quca, anınlə qarışə.

Qərdaşı olur Əzizin bir kişi,
 Bir anadən belə doğmuş qərdaşı.
 Ana tənrisi bir oğlancığ verir,
 Çün Züleyxa baxar, oğlani görür.
 Həm Züleyxa oğlani sevər idi,
 Uşbu oğlan bənim olsun, der idi.
 Çün Züleyxa Yusifə kim qəsd edər,
 Beşik ilə oğlan andə idi məgər.
 Oğlanə dil verdi tənri, söylədi,
 Yusifə ol dəm nəsihət eylədi.
 Oğlan aydır Yusifə, ey mehriban,
 Durma bundə, qapiyə yürü həman.
 Çəkdi Yusif kəndözünü başıtab,
 Qapiyə yürüdü oldu fəthi-bab.
 Yusif andə dərd ilə ah eylədi,
 Tənri ana qapıdən rah eylədi.
 Qapilər açıldı, yol oldu əyan,
 Çıxdı Yusif yedi qapıdən ol zəman.
 Ard ətəgin Yusifin çün yırtılır,
 Ol Züleyxanın əlindən qurtulur.
 Ol qapudən çıxdı Yusif şur ilə,
 Həm Züleyxa çıxdı ardınca belə.
 Qapiyə qarşı Əzizi-Misr irir,
 Baxar, ol iksini öylə görür.
 Yügrüşürlər başaçıq, aşuftəvar
 Yusif, ardınca Züleyxadır qovar.
 Çün Əzizi-Misr gördi anları,
 Ol iki bir-birin qovanları.
 Qaxıyibən gözləri doldu qan,
 Öylə san kim, gövdəsindən getdi can.
 Çün Züleyxa anı gördü nə ki var,
 Bu göz ayıtdı ana kim, ey şəhriyar.
 Gör bu oğlan kim, nələr qıldı bana,
 Anı dilər kim, rəva gəlməz sana.
 Yusifə ol dəmdə şah xəşm eylədi,
 Oğul etdim səni, deyib söylədi.
 Bu nə işdir işlədin sən, ey pəsər,

Bu bənim həqqimə sən, ey xəyri-bəşər.
 Səni qıldım bən qəmulərdən əziz,
 Nişə qıldın sən bu işi bitəməz?
 Yusif aydır şəhriyara, qılmədim,
 Necə olur bən bu işi bilmədim.
 Qılmədim bən bu işi, ey şəhriyar,
 Gərək öldür, gərəkse qoy, ey yar.
 Hər nə kim keçdi başındən, söylədi,
 Ol hekayətdən şikayət eylədi.
 Şah ayıtdı kim Züleyxaya, bu gün
 Bana qıldın xəyanət sən, ey fünün.
 Aydır, ey şah, bən xəyanət qılmədim,
 Oldur işləyən, bən anı bilmədim.
 Şah ayıtdı kim, buna netmək gərək,
 Oğlanə necə cəza etmək gərək?
 Dedi, şəha, ana qurban eyləgil,
 Həbs içində ana zindan eyləgil.
 Qorxdı öldür deməgə ol nigar,
 Nəgəhan qəsd edə dedi, şəhriyar.
 Yusif aydır, ey şahənşahi-cəhan,
 Tanığım vardır bənim işbu zəman.
 Ayıtdı, kimdir tanığm, göstər bana,
 İşbu oğlandır dedi, sorğıl ana.
 Padişah aydır, dəlimisin, yigit,
 Necə söylər işbu gənc oğlan ayit.
 Yusif aydır, tənri anı söylədə,
 Gördüğündə şahə təqir eylədə.
 Gəldi Yusif aydır, cy əyal,
 Tənri birdir, birligin de bimisal.
 Aydır, ey oğlan ki, bir tənri həqqi
 Kim, səni yaratdı, aləmlər dəxi.
 Doğru tanıqlıq sən söyləgil,
 Halımı de şahə, təqir eyləgil.
 Oğlanı söylətdi tənri ol zəman,
 Padişah eşitdi sözün ol zəman.
 Dedi, şah, gör Yusifin, kömləgin,
 Önü yırtıq olsa, suç ana yəqin.

Gördülər kömləgi ardı yırtılıb,
 Suç Züleyxa qıldı, Yusif qurtulub.
 Dedi şah kim, suç Züleyxa eylədi,
 Xəşm qıldı, tutdu ana söylədi.
 Dedi, gördünmü necə böhtan ilə,
 İşbu mə'sumi verisərdin ələ.
 Qəsd qıldı kim, Züleyxayi urə,
 Tiği çəkdi kim, ani tezcək öldürə.
 Saxla adını ki, öldürmə ani,
 Yavuz olur adına, eşit beni.
 Şah əcəbə qıldı oğlan sözüne,
 Heyran qaldı, baxdı anın üzünə.
 Ol Züleyxayi yenə xoş tutdu şah,
 Əmin oldu, andını qıldı təbah.
 Yusifi geri ana ismərlədi,
 Tənri ilə sən bilirsən, söylədi.
 Yusifi tutdı Züleyxa yenə xoş,
 Anunlə olur idi vaxtı xoş.
 Yenə geydirdi ana dibavü hərir,
 Qarşısına oturub canı ərir.

ŞE'Rİ-ZÜLEYXA

Aydır idi kim, sultanım bənım,
 Sana qurban ola bu canım bənım.

Bana sənsiz dirlik olmasın həlal,
 Sənsən axır abi-heyvanım bənım.

Səninlə gülüstan oldu şərif,
 Ey üzü gülzari-reyhanım bənım.

Lalərəng oldu üzündən gül xəcil,
 Ey gülərüzlü gülüstanım bənım.

Getdi könlüm, qaldı canım dərđ ilə,
 Olamı bu dərđdə dərmanım bənım.

Eşqi yolində can fəda qılməq üçün,
 Cəndən artıq yoxdur əhsanım bənım.

Eşqinə qurban oləm, xoş eyd olə,
 Cənim olsun eydə qurbanım bənım.

MƏSNƏVİ

Ağlər, ayıdər zari qılır biqərər,
 Eşq odinə yanər ol pərvanəvar.
 Ayıdər idi kim, əcəb bəxtim bana,
 Kim bilə nələr qılə bəndən yəna.
 Qodi bir altun, qızıl səndəli,
 Yusif üçün kim, oturə ol vəli.
 Başinə altun tac urdu ol əmir,
 Xoş mürəssə' görənin canı ərir.
 İki bölük qıldı yuyub saçını,
 Həm Yusifdən dilər idi suçını.
 Qarşısında oturərdi dərđ ilə,
 Zari qılır həmdəm ahu sərđ ilə.
 Xəlqə çav oldu Züleyxa cəvan,
 Xəlq içində aşiq oldu dasitan.
 Bir neçə xatunlər anı söylədi,
 Sərziniş qıldı ani bətər eylədi.
 Dedilər, görün Züleyxayi-nigar,
 Aşiq olmuş Yusifə aşüftəvar.
 Ancılayın xub məhbubi-cəhan,
 Neçə oldu Yusifə, ey mehriban.
 Çün Züleyxa dintlədi bu sözləri,
 Bilmədilər Yusifi der özləri.
 Göstərin bunlarə olsun əyan
 Kim, nədir halı Züleyxayi-natəvan.
 Təşti-zərrin qoydu ol dəm iləri,
 Yusifi qıldı yalınçəq ol geri.
 Gül suyu ilə miski-xalis qıldı baz,
 Yudu Yusif saçını ol dilnəvaz.

İki bölük qıldı saçın naz ilə,
 Yur idi ol Yusifi e'zaz ilə.
 Tac başınə, ləbaçə əgninə
 Geydirir Yusifə, görən sevənə.
 Səndəli qodilər, altun idi,
 Tə'nə uran dəxi beş xatun idi.
 Vardilər xatunləri gətirdilər
 Kim, Züleyxa sizi oxur dedilər.
 Bıçaq ilə turuncu tutub durdilər,
 Ara yerdə pərdəyi götürdülər.
 Yusifə aydır Züleyxa, gəl bəri,
 Durdu Yusif ol zəman gəldi iləri.
 İmdi kəs, der, turuncu görəlim,
 Halmızı netədirir soralım.
 Yusifin çün surəti oldu oyan,
 Əllərin kəsdilər anlər ol zəman.
 Qıldilər heyran, valehi-bixəbər
 Əllərini parə-parə qıldilər.
 Döndü Yusif, getdi kəndi yolınə,
 Ol xatunlər baxdı əlli əlinə.
 Gördülər kim, əllərindən qan axər,
 Din olubən bir-birinə baxər.
 Züleyxa anlərə aydır, bildiniz,
 Bənim əhvalim fikrin qıldiniz?
 Dedilər kim, ey nigarani-zəman,
 Görmədik necəsidir bu cəvan.
 Geri oxudu Züleyxa Yusifi,
 Geri gəldi ol şahənşahi-səfi.
 Gördülər üzünü yüz bin zor ilə,
 Əqli getdi, qaldı qəmu şur ilə.
 Çünki əqli gəldi, qamu durdilər,
 Yusifə bu göz nəsihət qıldilər.
 Ayıtdilər, ey mahruyi-xubzəman,
 Gül üzünə dost olur, ey dustan.
 Neçün tutmazsın Züleyxa sözüñü,
 Ya bəgənəmzsın anın görklü üzünü?
 Dünyədə anın kibi xubzəman
 Qandə var bir dəxi, ey cani-cəhan?

Olmasın kim, ol sana pis eyləyə,
 Səni zindanə qıyıb həbs eyləyə.
 Yusif aydır, bana zindan yeg ola
 Kim, xəyanət içi dolu yeg ola.
 Qılmiyəm hərgiz, ol işi qılmiyəm,
 Ol nə işdir, bən anı tutmüyəm.

ŞE'Rİ-ZÜLEYXA

Züleyxa aydır anlərə, ey nigar,
 Halimi görün bənim aşüftəvar.

Nə qılayım, çünki yar girməz ələ,
 Bənim ilə bir degildir vəsli-yar.

Könlüm andən getdi canım belə,
 Dərd ilə nə qılmışəm bən xaksar.

Qanı bana sərzeniş qılan kişi,
 Gəlsə, görsə halimi uş biqərər.

Ey ecəb, bu dərdə dərman oləmi,
 Ya bu eşqə oləmi payanı-kar.

Ol gülüstanə irəmi işbu can,
 Oləmi könlümə həmdəm ol nigar.

Necə gördünüz, nigara, halimi,
 Eyb qılmın, olmuşəm uş bən şikar.

MƏSNƏVİ

Ol xatunlar dedi, eyü şahı-cəhan,
 Həq əlindədir sənin xubzəman.
 Yusif ilə ol Züleyxadən xəbər,
 Şəhər xəlqi, el, vilayət bildilər.

Bindi bir gün Əzizi-Misr atinə,
 Gəldi ol dəmdə Züleyxa qatınə.
 Döndü, aydır, ey sipahsalari-şah,
 Ey günəş üzlüm bənim, rüxsari-mah.
 Xəlqi-aləm bizi söylər qamusı,
 Yerə tökdün cümlə arü namusı.
 Nə qılalım, bu işi netmək gerek,
 Dedi kim, Yusifi həbs etmək gerek.
 Həbsə buraxalım anı bir zaman,
 Ta ki bizdən götürülə xəlqən güman.
 Buyurub ol dəm Züleyxayi-nigar,
 Ta ki zindançıyı hazır qıldılar.
 Dedi, zindanı təmiz eylən bu gün,
 Çevrə yanın ari eylə, ey zifünün.
 Ana kim, buyurdu anı eylə etdilər,
 İçərisin, tısrəsin arıtdılar.
 Qodilər bir təxt kim, ol ac idi,
 Üzərində döşəgi dibac idi.
 Pəs Züleyxa Yusifə don geydirir.
 Həbsə iletin, deyü Züleyxa buyurür.
 Eylə san kim, Ayə gəlmişdir xüsuf,
 Ya bürcündə Günəş buldu küsuf.
 Ya zəvalə gəldi ol dəm afitab,
 Ya xu bədrin üzünə gəldi niqab.

ŞE'Rİ-YUSİF ƏLEYHİS-SALAM

Dedi, ey xəllaqi-aləm, pir-bar,
 Sən bilirsən sirrimi, ey kirdgar.

Kimsəyə bən qılmadım çün naseza,
 Nə cəzadır həbs, əya pərvərdigar?

Bu bənim şuridə bəxtimdürür, bana
 Hər zəman olur müxalif biqərar.

Gəh satırlar bəni ol qərdaşlər,
 Gəh buraxırlar quyuyə xuri-zar.

Gah zindan içrə zəncir ilə bənd,
 Uşdə qıldı qayğılı könlüm şıkar.

Gah əsir iletib bəni İbn Doğər
 Ki, satarlar Misr içində bəndəvar.

Fırqət odu yaxdı canımı bənim,
 Ahi-həsret yaşı gözümdən axar.

Ahımı ilə bənim badi-səba,
 Zariliğim bilməgə yeri, diyar.

Ol Xəlilullah ki, piri-ənbiya,
 Dədəm oldur bənim, şahi-kübar.

Bir dədəm İshaq, İsmayıldır biri,
 Babam olur bənim ol Yə'qubi-zar.

Gəlsə babam, görse bənim halimi,
 Qalmışəm zindan içindədir həsar.

MƏSNƏVİ

Nə qılayım, dərdi kimə söyləyim,
 Kim nə bilir bən ana şərh eyləyim.
 Dərd ilə uş qılmışəm bən natəvan,
 Dərdə dərman andən olə bigüman.
 Aydər idi, ağlər idi halini,
 Kimsə bilməzdi anın əhvalini.

ZƏHR DADƏN BEPADİŞAH

Eşit bir hekayəti-bil'əcəb,
Ayıdəlim yarı qılırsə fərd-rəbb.
Ol Əzizi-Misr kim, yad eylədik,
Söz anin şərində bünyad eylədik.
Şah degildi ol, sipəhsalər idi,
Andən artıq bir ulu şah var idi.
Adı Rəyyan idi ol şahın məgər,
Eşit andən söyləyəlim bir xəbər.
Şəhriyarın müddəisi var idi,
Şahi öldürməkligə uyur idi.
Padişahın saqivü xəbbazını
Bunlərinlə odi məgər razını.
Hər birinə ağı verdi bir dirhəm,
Dedi, bəglər bəgligin sizə verəm.
Ayıtdı kim, bunu şahə siz içirin,
Bənim ilə vəqtiniz xoş keçirin.
Aldilər bu zəhri bunlər, gəldilər,
Ta ki bir gün fürsəti buldilər.
Ağusını qatdı xəbbaz ətməgə,
Padişahə ye'ni kim, qəsd etməgə.
Leyk saqi ağusını qatmədi,
Saqi sultanə xəyanət etmədi.
Çünki xon iləri gəldi, gördülər.
Saqi aydır kimsə olsə deməgə.
Aqibət duymadı, şahə çağırır,
Yemə etməkdən deyibən qayğırır.
Dedi, şəha, ətməgin ağusı var,
Yeməgil, dedi, anı, ey şəhriyar.
Çağırır xəbbaz ki, içməgil şərab,
Ağuludur, içini eylər xərab.
Saqivü xəbbazı ol dəm tutdilər,
İkisin dəxi giriftar etdilər.
Şah buyurdu, ətməgi yesin xəbbaz,
Ağulıydı, yemədi anı xəbbaz.
Saqi aldı şərabı, içdi rəvan,

Ağusu yox idi, etmədi ziyan.
Ətməgi verdilər bir itə, it yedi,
Ağulıydı, ol zəman it çatlədi.
Şah buyurdu xəbbazı tutdilər,
Bənd urubən zindanə ilətdilər.
Girdilər zindanə, gərdilər münir,
San kim, uçmaq olmuş idi binəzir.
Yusif ilə saqi, xəbbaz – üçü
Girdilər bir gündə zindanə üçü.
Üzi nurindən münəvvər dü cəhan,
Qaldilər heyranı-giryan ol zəman.
Bundə məclis biri budur dasitan,
Gəl təmaşə qıl bu bağıvu busitan.

MƏCLİSİ-ÇƏHARROM

Sözə gəlgil söylə bülbül saz ilə,
Gir qisəs gülzarinə pərvaz ilə.
Çünki əhsən dedi rəbbül-ələmin,
Bu qisəs həqqindədir, ya müslimin.
Çünki bu qissəyi bünyad eylədik,
Uş çəharrom məclisin yad eylədik.
Əhli-zindan aninlə oldu şad,
İlla Yusif qayğılı, ey xoşnihad.
Gecə-gündüz, zari-əfğan eylər ol,
Dərd ilə dəryayı heyran eylər ol.
Suyə düşdü nərgisi bəlayi-tər,
Sudən oldu lə'li-gülzar tər.
Ərgəvan tökər abi-həyat,
İnci tökər höqqədən şəkər, nəbat.
Gərçi zari qılar, eylər nəfir,
İlla zindan andən olmuşdur nəfir.
Bir neçə gün keçdi sözdən, sözə bax,
Uyqu gəldi Yusifə könlü oyaq.
Laləsi süzüldü, nərgis oldı məst,
Gözi düşdü yuxuyə, qıldı qəsd.

Duşdə anı gördü Cəbrail əmin,
 Bir dəstə reyhan ana sundu həmin.
 Aldı Yusif qoxlədi ol zəman,
 Elmin tə'biri gəldi ana həman.
 Duşdə oldu Yusifin könlü xərab,
 Duşdə oldu geri ana fəthi-bab.
 Uyqusindən oyanıq gəldi rəvan,
 Anlərə duş gördüğün qıldı əyan.
 Və'zi-pənd edər anlərə ol əmir,
 Ol xəlayiqin olur könlü münir.
 Bir gecə saqi nagəhan duş görər,
 Danlə durdu Yusifə ayıtdı urər.
 Gəldi Yusif qatınə saqi rəvan,
 Dedi, ey sultani-can.
 Yusif aydır, saqi, söylə duşini,
 Aydı verəm necə olur işini.
 Bu gecə duş görmüşəm, ey padişah,
 Duşu tə'bir eyləgil, ey üzü mah.
 Yusif aydır, tənridən bən diləyim,
 Gər buyurursə, anı tə'bir eyləyim.
 Anlər aydır, qəngi tənridir ki, sən
 Hacəti andən dilərsən şimdi sən.
 Dedilər, bir tənriyi bilmək gərək,
 Küfri tərək edib dinə gəlmək gərək.
 Anlərin könlündə var idi xəyal,
 Gəldi nur, getdi ol küfri-mələl.
 Nə ki zindan əhli var idi, qəmu,
 Cümləsi iman gətirdi, ey əmu.
 Anlərin gərdi əqlində kəmal,
 Mö'cüzat anlərə göstərdi cəmal.
 Saqi aydır, gördüm üç səlqim üzüm,
 Sıxdım anı şişəyə, budur sözüüm.
 Sundum anı padişah nuş edir,
 Tə'bir eylə, qayğı könlümdən gedir.
 Yusif aydır, dinlə duşun, ey cəvan,
 Qılayım tə'birin sana əyan.
 Uşbu zindandən çıxasın sən geri,

Padişah qatində olasən sən ulu,
 Mənsubini geri verə şah sana,
 İlla sən tutğıl könlünü bəndən yəna.
 Bir gün ola ki, anasən sən bəni,
 Bən dəxi unutmüyəm hərgiz səni.
 Gəldi xəbbaz aydır, eşit, bən dəxi,
 Duş görmüşəm, tə'bir eylə sən dəxi.
 Yusifə aydır, necə oldu vəsfi-hal,
 Söyləgil duşunu sən, ey əyal.
 Dedi, gördüm bişmiş ətmək bir silə
 Başım üstünə götürmüşəm bilə.
 Həm həvadən dürlü quşlər endilər,
 Ətməgi qamu başımdən aldilər.
 Yusif aydır, eyidəyim duşun sana,
 Tə'bir edəm, qalmasın könlün bana.
 Eşit imdi bu duşun tə'birini,
 Boğazından asarlər yarin səni.
 Çün eşitdi xəbbaz anı, ol zəman
 Qorxusindən gövdəsindən çıxdı qan.
 Görmədim bən yalan duş der,
 Yusif aydır, duşun yerini aldı der.
 Gərək, sən gör, gərək sən görmə ayıq,
 Tə'bir oldu olisər bəlli bayıq.
 Eşit imdi necə oldu, ey kişi,
 Saqivü xəbbaz, ikisinin işi.
 Danlə ikisini çıxardilər əyan,
 Eylə Yusif buyurdu, ol zəman.
 Saqiyə xəl'ət buyurdilər geri,
 Saqiliğinə doyurdilər geri.
 Asdilər xəbbazı ol dəm bigüman,
 Xain idi, bulmedi şahdən əman.
 Əhli-zindan çün bu işi gördülər,
 Ayağıne Yusifin üz urdilər.
 Dedilər sidq, əya şahi-cəhan,
 Hər nə kim, buyurdun, oldu əyan.
 Yusif aydır, imdi gəlin iləri,
 Ərzə qılın qamunuz iman bəri.

Var idi zindandə həm pirü cəvan,
Bin dörd yüz kişi sahibbəyan.
Yusifin qatinə gəldilər qəmu,
Sidq ilə iman gətirdilər, əmu.
Yusif aydır, ey cəmaət, bir xəbər,
Dedi, verim, dinlən ani mö'təbər.
Dedilər kim, söyləgil, ey padişah,
Qamunun sirtin bilirsən, ey üzü mah.
Yusif aydır, ey cəmaət, siz gəlin,
Könlünüz qandə dilər isə, urun.
Tənriyə Yusif minacət eylədi,
Üzün urdı, hacət dilədi.

MİNACAT KƏRDƏNİ-YUSİF ƏLEYHİS-SALAM

Dədi, ey sultani-danəndə raz,
Qamunun sirtin bilirsən niyaz.

Hər kim gəldi sidq ilə dərgahinə,
Andə buldu ol muradın izzə-naz.

Ey qəmunun gizli razın bilən,
Səndən irər könlümüz sirtü raz.

Ey münəzzeh, padişahi-dəstgir,
Rəhmətin qapısı daim oldu baz.

İki din sana məhrəm oldu,
Bir din həm olmiyə, ey dilnəvaz.

Hər ki, dərgahinə gəldi, rədd yox,
Qamularə oldu ol dərgah baz.

Qamuların hacətin qılan rəva,
Qalmış işin önərən, ey karsaz.

MƏSNƏVİ

Ey qəmunun hacətin qılan rəva,
Bən zəifin hacətin eylə rəva.
Dər ilahi işbu xəlqin surəti,
Dəğşirilsin işbu xəlqin sirəti.
Dedi Yusif anlərə, ey mö'minin,
Qandə könlün var isə gedin həmin.
Anı gördü, qəmusu durdı uru,
Bəndi dikəldi sundilər gerü.
Bir işarət qıldı divarə əmir,
Şol saət divar açıldı, ey bəşir.
Bini getdi, Yusifi tərək etdilər,
Qaldı dörd yüz, eşit imdi, netdilər.
Yusif ilə qaldı dörd yüz kişi,
Hər birində nuri-iman işi.
Yusif aydır, siz neçün getmədiniz,
Bizi qoyub, nişə tərək etmədiniz?
Anlər aydır kim, əya bədri-münir,
Bin bizim kibi sana olsun əsir.
Gün üzünlə bu zindan degil,
Bağü bostandır bizə, ey üzü gül.
Anlərə aydır Yusif və'zi-pənd,
Lə'l içində təkər idi lə'li-qənd.
Eşit imdi, saqi çıxdı, neylədi,
Padişahə xoş xizmət eylədi.
Saqi bir gün nagağ uğradı məgər,
Ol aradə kim, Züleyxa andə güzar.
Oxudilər, saqi gəldi iləri,
Sordu Yusifi Züleyxa, ey ulu.
Ayıtdı, Yusif necədir zindan ilə,
Vəqti xoşmu, ya keçər əfğan ilə?
Saqi aydır, Yusifin vəqti lətif,
Xoş keçər zindan ilə vəqti şərif.
Gərək oturər, gərək durər, gedər,
Bağü bostandə tamaşələr edər.
Qapı açıqımı, Züleyxa dər ana,
Saqi aydır, nə qapı andən yəna.

Qəncəridən kim, işarət eylənür,
 Ol qapıdır ana, ey gülüzlü nur.
 Sənəsin uçmağa bənzər ol məqam,
 Hər nə kim, dilər isə andə təmam.
 Anı eşitdi Züleyxa nigar,
 Dərd ilə bir ah qıldı suzvar.
 At çəkib, der, bindi ol dəm atinə,
 Sürdü atin, gəldi zindan qatinə.
 Var idi zindan yanində mөгər
 Bir güllüstan kim, Züleyxa hər səhər
 Varar idi andə ol çapuk səvar
 Kim, bulam, der idi, andə vəsli-yar.
 Var idi andə mөгər bir köşkü xas,
 Andə gəldi ol Züleyxa baxəvas.
 Bir ağac verdi əlinə, dedi dur,
 Bununlə yüz ağac Yusifə ur.
 Girdi içəri ol Yusif qatinə
 Kim, sözün söylədi anın yatinə.
 Dedi üzü səfa bədri-münir,
 İşbu ağacı Züleyxa verdi, der.
 İşbu ağac ilə, bilgil kim, sana,
 Yüz ağacı ursam gərəkdir gör sana.
 Ah qıldı Yusif ol dəm, ya yigit,
 Bir vəsiyyət qılayım əvvəl, eşit
 Kim, bilə bu dərd ilə bən öləm,
 Ol ağacın zəxmi altində qaləm.
 Bəni Kən'an yolu üstündə gərək
 Andə qoyasız bəni, budur dilək.
 Ya bənim toprağımın qoxusini
 Babamə göstər, ey padişah, ol qəni.

ŞE'Rİ-YUSİF ƏLEYHİS-SALAM

Həsərət odu yaxdı canım, ya ilah,
 Qorxu ilə necə qalım dərdə var?

Bən qərib yalnız qaldım həqir,
 Yalnız qalmışlərə püşti-pənah.

Gözlərimdən axıdıb seli rəvan,
 Könlüm odunu qılmadı təbah.

Nə qılayım, dərd ilə oldum həzin,
 Olamı dərman bana, ey padişah?

Babamın üzünü görmədin bu gün,
 Ölisərəm, nedəyim bən bigünah?

İbn Yəmin gəlsə, gərsə halimi,
 Bəndi-zindan oldu bana izzı-cah.

Nedəyim, təqdiri-rəbbani bana,
 Gah əsir, gah zindan, gah cah.

MƏSNƏVİ

Nə qılayım, bana qılmadı vəfa,
 Ömr fani, bu cəhan bibəqa.
 Bən bu zərbdən ölisərəm, ey kişi,
 Namə yazğıl, Kən'anə göndər bir kişi.
 Yazğıl əvvəl tənri adın, ey kişi,
 Ortağı yox, oğlu-qızı, bəkdişi.
 Sonra yazğıl həm Xəlilullah adın,
 Andə buldilər cəhandə din dadın.
 Sonra yaz Ye'qubə dərdi-zari-ah,
 Bəndən ana ver salam, ey padişah.
 Ayıdəsən kim, yavrucağını sənin
 Misr içində aldilər canın anın.
 İbn Yəminə dəxi bəndən səlam,
 Ol qalan qərdaşlərümə həm kəlam.
 Ayıdəsin, Yusifi yavi qıldiniz,
 Babamə siz nə cəvab verdiniz?
 Sizin üçün xoş kiçik bən olayım,
 Sizin üçün bundə qurban olayım.
 Uşbu gün bən zari-giryan olmuşəm,
 Həsərətinizdən pərişan olmuşəm.

Çün bu sözü eşidər zindanban,
 Özü göynür, ağlər, qılır fəğan:
 Qurusun ol əl ki, pəs bir göz səni
 Urə, yaxud alə səndən könlünü.
 Bən urayın yasdığı, həm sən çığır
 Kim, urər sanır olə bədri-münir.
 Başlədi zindançı yasdığı urur,
 Yusif ol dəm bir gəzin həm çığırır.
 Çün Züleyxa Yusif ünün dinlədi,
 Ol dəxi bivasitə bir inlədi.
 Dedi, aydın urmasın ayrıq qati,
 Bən ana qurban oləm, canım canı.
 Məqsudum oldur ki, bən anın ünün
 Eşidib bulaydım bayram günün.
 Eşqini könlümə rahat eylədi,
 Firqəti canə cərahət eylədi.
 Ey diriğa, ahı dər dilə fəraq,
 Canim ol dəm həsrət ilə iştiaq.
 Zari qıldıvü Züleyxa getdi baz,
 Qaldı Yusif, qıldı ahü növhəsaz.
 Gəldi Cəbrail, ana qıldı xəbər,
 Dedi, ey Yusif, buyurdu dargər.
 Sən buyurdun kim, bana zindan deyü,
 Bu tanışımdən bana zindan iyi.
 Sana qeyrət eylədi rəbbi-cəlil,
 Yatəsin zindan, bil sən, yedi il.
 Yedi ildən sonra sana padişah
 Ruzi qılə Misr içində təxtigah.
 Yusif andə qaldı yedi il təmam,
 Gah ağlar qayğılı, gah şadkam.

XAB DİDƏNİ-RƏYYAN ŞAH

Ayıdalım bu qissədən bir xoş xəbər,
 Padişahi-Misr Rəyyani-mö'təbər.
 Bir gecə kim, duşdə gördü padişah,
 Nil irmağı qurumuş, qıldı ah.

Gördü yedi səmüz öküz bir yəna,
 Yedi arıq dəxi, nə ayıdem sana.
 Gəldi ol arıq səmüzləri yedi,
 Eylə gördüm, deyü Rəyyan söylədi:
 Yənə gördüm yedi buğday, yedi baş,
 Xoş görülüb yemiş olmuş cümlə baş.
 Padşahi-Hind götürdü niqab,
 Gəldi xavər şahı-Çin afitab.
 Şahi-Rəyyan keçdi kəndi təxtinə,
 Şah qıldı qamu rəxti təxtinə.
 Bəgləri ə'yan ana həp gəldilər,
 Padşahə qarşı xizmət qıldilər.
 Var idi andə münəccimlər dəxi,
 Padşahə gəldilər anlər dəxi.
 Hər biri kəndiyə bir yer verir,
 Şah bunləri gördü, duşun deyir.
 Aciz oldilər qəmu pirü cəvan,
 Bilmədilər duşi kim, halı əyan.
 Qaxıdı şah anlərə, aydır, bilin,
 Bilməzsiz təxt alayində olun.
 Dinlə saqi halini aydım sana,
 Yusifi tənri unutdurdu ana.
 Saqidən Yusif diləmişdi mədəd,
 Yedi il zindan buyurdu ol əhəd.
 Çün təmam oldu yedi il ol əlim,
 Yusifi andırdı yənə ol həkim.
 Andəkilər aciz oldu hər biri,
 Xizmət edib saqi gəldi iləri:
 Bir zəman, şahim, bana sən qaxıdın,
 Bənd urubən bana zindan oxudun.
 Var idi zindan içində bir yigit,
 Üzü ayə bənzər, ey sultan, eşit.
 Ey şahənşah, bənimplə bir kişi,
 Hər birimiz gecə gördük bir duşi.
 Duşumuzu söylədik cümlə ana,
 Eylə tə'bir eylədi, qaldıq tana.
 Nə kim ol olə dedi, oldu tuş,
 Ey şahənşah, həzrətində derəm uş.

İlla, şahim, ol kişi ibri olur,
 Bən ayıtdığım duşu həm ol bilir.
 Padişahimdən əgər dəstur olə,
 Şəhriyarın duşunu ol ki, bilə.
 Gəldi saqi, girdi Yusif qatınə,
 Üz yerə urdu anın həzrətinə.
 Aydır, ey sultani-xubani-xu,
 Bəni tut mə'zur, əya xəlqi-iyu.
 Padişah əndişəsindən bən səni,
 Gər unuttumsa, həlal eylə bəni.
 İlla, ey cani-cəhani-basəfa,
 Bir işimiz oldu, ey kani-səfa.
 Şahimiz duş gördü, ey sultan,
 Duşunu unuttu, ey şahi-cəhan.
 Müşgilimiz həll qıl, ey nazənin,
 Səndən artıq kimsə bilməz, bil, yəqin.
 Şahimizin duşun söylə bizə,
 Məqsudumuz diləyib gəldik sizə.
 Çox münəccim gəldi, duşun bilmədi,
 Qeybə hökmü kimsə hərgiz qılmədi.
 Yusif aydır, ey kerimi-karsaz,
 Bana bildirdi anı ol biniyaz.
 Padşah gördüğü duşu ayıdəyin,
 Tənri əmriylə hekayət edəyin.
 Padişah gördü yedi sığır səmüz,
 Yedi dəxi arıq idi, ey əziz.
 Ol arıq gəldi səmüzləri yedi,
 Padişahın gördüğü budur, dedi.
 Yənə gördü yedi buğda quru,
 Yedi dəxi yaşdı, ey ulu.
 Saqi gəldi qıldı sultane xəbər,
 Padişah aydır, elədir xeyrül-beşər.
 Eylədir bu gördüğüm duş bigüman,
 Eylə kim, ol şah qılmışdır bəyan.
 Şah ayıtdı kim, saqiyə kim, var gerü,
 Duşunu tə'bir eyləsin ol ulu.
 Saqi gəldi yənə Yusif qatınə,
 Üz yerə urub Yusifin xidmətinə.

Aydır, ey sultan, geri gəldim sizə,
 Duşumuzun tə'biri ayıdın bizə.
 Yusif aydır, eşit imdi ayıdəyin,
 Halini-əhvalini şərh edəyin.
 Yedi səmiz sığır – ucuzluq olə,
 Ol yedi arıq sığır – qızlıq olə.
 Ol yedi arıq səmüzləri yedi,
 Yedi il qızlıq olisərdir – dedi.
 İlk olə yedi il ucuzluq təmam,
 Sonra olə yedi il qızlıq təmam.
 Saqi şahə geri gətirdi xəbər,
 Şah eşidib həq dedi, ey bəxtəvər.
 Şah dedi, gerçəkdir ol kim, böylədir,
 Bir sorun ana ki, dərmani nədir.
 Yusif aydır, ol ucuzluq olur,
 Sonra yedi il təmam qızlıq olur.
 Ol yedi il kim, uçuzluqdur, bilin,
 Hər ilin iki yarağını siz qılın.
 Hər xəxirədən olisərdir təmam,
 Qoyasın bir illik anbar dəmadəm.
 Arpa, buğda sapı birlə gizlənin,
 Ol gələsi qızlıq üçün gözlənin.
 Sapı ilə nə qədər durar isə,
 Çürüməz, on il əgər qalar isə.
 Gəldi saqi padşahə söylədi,
 Hər nə kim, Yusif dedi, şərh eylədi.
 Şah bu sözü eşidir, heyran olur,
 Aşiq olur Yusif əz can olur.
 Şah sorur, necə kişidir ol kişi?
 Ayıtdı, şəha, Ay, Günəş yoldaşi.

* * *

Üzü nurindən münəvvərdir cəhan,
 Görən aydır, bu firiştedir əyan.

Yaxud huridir ki, uçmaqdən gəlir
 Kim, küsüb gəldi cəhanə əz cinan.

Hər kim anın görə bir göz üzünü,
Aşiq olur əql, qalməz cavıdan.

Bir sözü bin dərdə dərman eyləyə,
Yanağı lə'l kibi şəkkər, ey can.

Qəddi sərvidir, sənubər bil anın,
Gözü nərgis, surəti çün gülüstan.

MƏSNƏVİ

İbri oğludur, vəli, bədri-münir,
Yedi il oldu çəkər zindan, əsir.
Padişah aydır, əya saqi, ana
Layiq oldur kim, vəzir ola bana.
Nə səbəbdən kim, çəkər zindan bənd,
Ol üzü gül, ağzı bal, sözü qənd.
Saqi aydır ana, ey şahi-səvar,
Anı zindanə Əziz eylədi var.
Padişah aydır, oxun, gəlsin Əziz,
Nişə zindan çəkdi bunca əziz?
Gəldi iləri, ol Əzizi gördülər,
Yusif əhvalini andən sordilər.
Dedi, qulumdur bu bənim, ol novcəvan
Satın aldım, əya şahi-cəhan.
Oğlum olğıl, deyü ana söylədim,
Sonra bana xayın oldu, bildim.
Qıyamadım, bən anı öldürmədim,
Suçıyla ana zindan eylədim.
Şah ayıtdı, anı azad eyləgil,
Bənim üçün sən ana dad eyləgil.
Şəha, bən qulun, deyübən söylədi,
Şah önündə Yusifi azad eylədi.
Şah ayıtdı, at, don iletin ana,
Alın anı, tez gəlin bəndən yəna.
Gəldilər zindanə, Yusif qatınə
Kim, anı iletməgə sultan qatınə.

Nə səbəbdən çəkmişəm zindanbənd,
Bən yedi il həbs içində, ya gözənd.
Padişahə iletin bəndən səlam,
Sorsun əhvalim bənim şahi-giram.
Əllərini kəsən ol xatunləri
Şah qatınə oxusun anləri.
Ta ki anlər söyləyə sözün həmin,
Əgridən doğruyi bilə şah yəqin.
Gəldilər, sultanə qıldilər xəbər,
Şah dedi, anləri hazır qıldilər.
Həm Züleyxayi gətirdilər belə,
Şah önündə anlər gələ cəm' ilə.
Ol xatunlər dedi kim, ey şəhriyar,
Yoxdur anın suçu, ey şahi-kübar.
Ayıtdilər, biz gördüğümüz nur idi,
Yaxud uçmaqdan gəlir bir hur idi.
Bir kəzin kim, üzünə qıldı nəzər,
Əqlimiz getdi, qaldıq bixəbər.
Bixud olub, əlimizi doğradıq,
Çünkim anın həzrətinə uğradıq.
Çün Züleyxa şərh-i-Yusif dinlədi.
Ah qıldı, qatı-qatı inlədi.
Neyləsin, biçərə oldu ol nigar,
Cəmi' içində söylədi aşiftəvar.
Ayıtdı şah, tanıq ol vəqtdə gərək,
Xəsm inkar eyləyə andən gərək.
Diləyim ilə çünki iqrar eylərəm,
İşbu sözü həzrətində söylərəm.
Bəndən oldu hər nə kim oldu ana,
Aşiq oldum, baxmadı bəndən yəna.
Çox düşdüm, üzümə çün baxmadı,
Nə qılayım, sözümə ol baxmadı.
Duşdə gördüm bən cəmalini anın,
Ol cəmal-i-bakəmalini anın.
Yanlış anlatdım Əziz bilmedim,
Çünki bildim, könlüm ana eyləmədim.
Aşiqi-bən Yusifi-heyran zar,
Oldur axır beni qılan biqərar.

Canimin içində candır bana,
Canimi qurban qılayım bən ana.

Aşiq olan kişidə ar olmiyə,
Namü tənği salmışəm bən bir yəna.

Çün vüsali-yar olmadı, nolə,
Ömrü baqi olmasın hərgiz bana.

Eşq odiylə yanirəm pərvanəvar,
Ahü zari, göz yaşı bürhan bana.

MƏSNƏVİ

Uşbudur halim ki, bən şərhlə eylədim,
Dilim ilə vəsfi-halim söylədim.
Aytdı, bana hər nə kim gərəklə qılın,
Gərəksə qovun, gərəklə öldürün.
Çün Züleyxa söylədi bu dastan,
Ağladılar qəmu əz pirü cəvan.
Qamu heyran oldi anın dərdirinə,
Kimsə irişmədi eşqi kərdinə.
Döndü aydır, ey Züleyxa, çün bana
Böylə dedin, bən təlaq verdim sana.
Ey Züleyxa, bəndən olğıl sən bəri,
Qandə kim, könlün dilər, andə yürü.
Çün Züleyxa döndü getdi işinə,
Eşit imdi nə gəldi başinə.
On səkkiz il növhə qıldı ol təmam,
Gecə-gündüz eşq ilə ağlar müdam.
Yusif anmaqdən xanümanini
Verdi varin, tərklə qıldı canini.
Hər ki, Yusifdən xəbər verir idi,
Ana ol gəncü gövhər verir idi.
On səkkiz il gecə-gündüz ol fəqir
Ağladı kim, gözsüz oldu ol həqir.

Baxmadı Yusif Züleyxa üzünə,
Başlayalım yenə Yusif sözüne.
At, don ana, libacə qurquşaq,
Baeləm, batəbl gəldi yüz inaq.
Aytdilər, əhsəntə, ey ari gövhər,
Sənsən axır əsli-pak, purhünər.
Hər ki, gördü üzünü, ah eylədi,
Eşqini könlündə həmrəhlə eylədi.
Geydi xəl'ətlər libacə əgminə,
Bağlədi zərrin kəmərlə həmlə belinə.
Tışrə gəldi, ata bindi ol əmir,
Yür idi həmmamə ol bədri-münir.
Xəlqi-ələm anı gördü buldu şad,
Qamulərə ruzi qılsın həqlə murad.
Girdi həmmam içinə bədri-münir,
Doldu həmmamin içi mişki-əbir.
Yusif yudilər bamişki gülab,
Sanki həmmam içrə doğdu afitab.
Yusif bindirdilər həmlə izzü naz,
Baeləm, batəbl, bazurnavü saz.
Çün sərayə gəldi ol gülbəzar,
Girdi Yusif içəri xurşidvar.
Hər kim anın üzünə qılsa nəzər,
Gümrah olub, əql başdən gəder.
Sərv iki qat edibən ol zəman,
Padişahə xizmətlə etdi dövrən.
Əl-ələ urdu, dua qıldı gerü,
Şahə ibri dili birlə ey ulu.
Otuz iki dil bilirdi padişah,
Bilmədi ibri dilini, qıldı ah.
Otuz iki dilcə Yusif söylədi,
Padişah anı tə'cüb eylədi.
Şah aytdı, ol nə dildir, ey pəri,
Söylədin biləyim, ey din əri.

Dedi, ibri dilidir, ey səhriyar,
 Kimsə anı söyləmədi aşikar.
 Şah buyurdu xətti-şahi qodilər,
 Keçdi Yusif qullər uru durdilər.
 Yənə buyurdu həman dəm səhriyar,
 Yusif üzrə qıldilər ol dəm nisar.
 Saqi getirdi qədəh, doldurdu cam,
 Sundu şahə lə'l içində lə'l-kam.
 Sazə gəldi xoş müğənni batərəb,
 Yürüdi rəqqas, rəqs oldu əcəb.
 Məclisi-şahənədim saz eylədi,
 Yusifə şah döndü e'zaz eylədi.
 Aydır, ey cani-cəhani dilpəzir
 Kim, üzün xurşid, əya bədri-münir.
 Səd həzəran tacü xəttü mülkü mal
 Ayağın toprağınə olsun həlal.
 Nə dilərsin, dedi, bəndən, ey ulu,
 Hər necə mənşəb gərək, ey bəxtlü.
 Ayıtdı, şəha, mənşəbi bən nədərəm,
 Şah qapısında qənaət edəyəm.
 Şah dedi kim, sən vəzir olğıl bana,
 Yusif aydır, bən müti' oldum sana.
 Ayıtdı, bəglər bəgligin verəyim,
 Ol Əzizindir, anı bən nədəyim.
 Şah ayıtdı, sən diləgil, ya əmir,
 Bən verəyim sana tacü xətti-yer.
 Yusif aydır, bən müti' oldum sana,
 Xəlq üzrə kətxudalıq, ya nəzir.
 Şah ayıtdı, verdim, ey cani-cəhan,
 Mülk üzrə kətxuda olğıl əyan.
 Oldu pəs dördüncü məclis müxtəsər,
 Dinləgil beşinci məclisdən xəber.
 Qılavız sizə yarım şərh bəyan,
 Dinləyəsən baqasın xub dasitan.

Gəl beşinci məclis, ey pürhünər,
 Dinlə, əqlin var isə, ey bəxtəvər.
 Can qidası hikmət oldu, ey əziz,
 Mə'rifət könlündə bitdi, key təmiz.
 Mə'rifət əhli, qulağın aç bəri,
 Cənə uyğıl, nəfəs tərək etgil geri.
 Qissei-Yusif yənə yad edəlim,
 Həm qisəs bağında pərvaz edəlim.
 Keçdi Yusif bər səbati-məmləkət,
 Hökm qıldı xəlqə ol bəgsifət.
 Dən qidası yemək ilə uyqudur,
 Pəs yəqin bil kim, yeməgi qayğudur.
 Eylə qıldı ədlü insaf ilə dad,
 Xəlq xoşnud oldu andən, ey qubad.
 Xəlqi-ələm qıldı Yusifə dua,
 Anı eşidib sevindi padişah.
 Şükr qıldı kim, xələliq şad idi,
 El, vilayət cümləsi abad idi.
 Başlədi, oldi ucuzluq yedi il,
 Xəlqə Yusif çox əkin əkdirdi, bil.
 Hər nə kim əkərlər idi, yarisini,
 Alıb anbar eylədi Yusif ani.
 Ol qəder dərdi, anbar eylədi
 Kim, hesabın heç kimsə bilməz idi.
 Üç ilindən sonra əmri-layəzal,
 Ol Züleyxa əhline irişdi əcəl.
 Oldu həm ol işbu dünyadən nihan,
 Məmləkət Yusifə qaldı ol zəman.
 Eylə məhbub oldu Yusif şah ilə,
 Şad olurdu padişah ol mah ilə.
 Bir dəm əgər görməseydi üzünü,
 Öldürərdi padişah kəndözünü.
 Şah sevinməkdən aydər, bir gəzin,
 Sən şah olğıl ələmə hər bir gəzin.
 Bən qocaldım, şimdiden geri həman,
 Sənin olsun səltənət, ey dustan.

Dövlətvədə bən dəxi bir neçə gün
 Xoş keçirsem ömrümü çox dövlətin.
 Səltənət Yusifə oldu pəs dəxi,
 Şahə Yusif izzət edər, ey əxi.
 Çün təmam oldu yedi il əmr ilə,
 Buyuruq etdi tənri ol Cəbraile.
 Ol ki, uyxudən oyandı ol gecə,
 Eylə qarnı acdı kim, ol dəm necə.
 Yusif ana düzmüşdi key lətif,
 Dürlü ne'mətlər gətirdi key şerif.
 Yusifi kim şah mədh eylədi,
 Kəndi elin ana təmkin eylədi.
 Gəldi qızlıq tutdu dünyayi təmam,
 Eşit imdi kim, nə qıldı ol giram.
 Başlədi Yusif müdara eylədi,
 Həm bu xəlq dərdinə dərman eylədi.
 Padşahın xuninə düzdü cəra,
 Dedi şahə, qılma bana macəra.
 Hər nə kim, şahə təəllüq var idi,
 Qamusın düzdü cəra alır idi.
 Gəldi bu göz şəhr xəlqini hesab,
 Qamusının yaz adın dər kitab.
 Öksüz oğlan, dul övrət var idi,
 Şöylə kim, dünyalığdə əli tar idi.
 Bunlərin çün qıldı riayət ol hümam,
 Gündə yüz bininə verirdi təam.
 Vəzn ilə verir idi xəlqə bir güzar,
 Olmasın der ol şahvar.
 Xəlq içində hər zəxirə kim, olur,
 Bir ilədəkin tükənir, xəlq qalır.
 Kimsədə qalmadı ayrıq bir qida,
 Sətər idi xəlqə ol sahibi-vəfa.
 Öylə qızlıq oldu, ey sahibi-bəyan
 Kim, bolur xəlq arasında fəğan.
 El, vilayət, xəlqi-ələm gəldilər
 Yusifin qatinə, buğday aldilər.
 Şəhr xəlqi dedilər, ey nazənin,

Satma taşradən gələne, ya əmin.
 Ayıtdı, nişə satım bən bunlara,
 Verməmək varmı həqdən anlara.
 Anın üçün eylədim ənbar bən
 Kim, zəvaide olə xəlqə dər vətən.
 Altun, inci, gümüş, həm lə'l, bil,
 Verdilər buğdayə həm ikinci il.
 Evlərini, həm səraylərin belə
 Verdilər buğdayə beşinci ilə.
 Misrə Yusif sultan oldu ulu,
 Qırx idi çavuşları, ey bəxtlü.
 Qırx bin ər ilə dururdu qapıda,
 Qamu durmuş qulluq edər tapıda.
 Ay üzündən olur idi niqab,
 Yənə buludə girirdi afitab.
 Bir gözün gəldi xəlayiq, ey ulu,
 Həftədə bir bulmaz oldilər qəmu.
 Verdilər oğlanlərini aldilər,
 Buğdayı alıb evlərinə gəldilər.
 Yetmədi ol bu gözün kəndilərin,
 Verdilər oğul, aldilər buğday həmin,
 Çıxdı Yusif bir uca köşk üstünə,
 Üzün urdu, şükr qıldı dustinə.
 Geri oxutdu bu xəlq kim gələ,
 Pəs nə deyərsə, bunlara mə'lum olə.
 Qıldilər ol dəm münadi, gəlin,
 Ey xəlayiq, şah buyurdu kim, bilin.
 Xəlq döndərdir geri tu ümidvar,
 Bilmədilər kim, nə der ol şəhriyar.
 Eylə sandilər peşiman oldu şah,
 Geri buğday alə deyü qıldilər ah.
 Yusif aydır, qamu bir gəzdən gəlin,
 Ey xəlayiq, şah buyurdu, gər bilin.
 Ayıtdı, iqrar eyləniz, ey xasü am,
 Kim, qamunuz bana oldunuz qulam.
 Qamu bir gəzdən sana olduq əsir,
 Gərəkdir isə, sat, gərəkdir qo, ya əmir.

Ey xəlayiq, tənri eşqinə qəmu
 Azad olun, qəmunuz bəndən əmu.
 Qamu bir gəzdən ana qıldilər dua,
 Uş qapındə qulun olduq, diriğa.
 Yənə Yusif həzrətine gəldilər,
 Çığırışibən həzrətine durdilər.
 Qıldilər fəryad, zarivü nəfir,
 Dədilər, fəryad irirgil, ya əmir.
 Yusifin ayrıq xəxirə qalmədi,
 Anlarınlə neyləyəsən bilmədi.
 Girdi xəlvətxanəsinə ol nigar,
 Üzün urdu toprağə çün qıldı zar.
 Bir göz aydər dərd ilə kim, ya əhəd,
 Sənsən axır qamuyə irən mədəd.
 Ya ilahi, qullərin rizqini sən
 Ruzi qıldın nə qılayım imdi bən.
 Gəldi Cəbrail həman saət ana,
 Ayıtdı, ya Yusif, həqq əmr etdi sana.
 Öylə əmr oldu sana, ey bəxtlü,
 Üzünü göstər bunlarə, ey ulu,
 Kim, sənin üzünü görmək bunlarə,
 Rizq olubdu, ey şahənşah, anlarə.
 Gündə bir göz üzünü görmək bunlarə
 Ol qıda olur bay yoxsul anlarə.
 Dəxi qırx gün qalmışdı kim, irə,
 Yengi buğday Misr şəhrinə gələ.
 Gündə bir göz yazıyə Yusif çıxar,
 Üzün açər ol xəlayiqlər baxar.
 Üzünü görən qalır heyrani-zar,
 Dəli olub qalır idi biqərar.
 Qullərinə Yusif eylərdi əta
 Surətindən, doyur idi bay-gədə.
 Nə əcəb gər Məhəmməd eşqinə
 Göstərə dindarini qullərinə.
 Ey kərimi-karsazi-binəzir,
 Vay əgər ədl eylər isə binəzir.
 Ol Məhəmməd eşqinə fəzl eyləyə,
 Ümmətin didarı ilə doyləyə.

AMƏDƏNİ-BƏRADƏRANİ-YUSİF BEŞƏHRİ-MİSİR QAHRƏ

Gəldik imdi Yusifin qərdaşləri,
 Babası və qövmələri, yoldaşləri.
 Qızlıq ilə qamusi zar oldilər,
 Buğdayə qamu həvadər oldilər.
 Qızlıq ilə beşinci yıldı məgər,
 Qamu aləm xəlqinə oldu xəbər
 Kim, Misirdə bir ulu bəg namdar
 Varanə buğday satardı ol nigar.
 Ol xəbər Kən'anə gəldi, bildilər,
 Gəldilər Yə'qubə mə'lum qıldilər.
 Ancə Yusif eşqilə qılıb fəğan,
 Gözsüz olmuşdu Yə'qub ol zəman.
 Gəldilər oğlanləri aydır ana,
 Atamızsın pəs, ey şahi-ənbiya.
 Dədilər, baba, Misirdə bir kişi
 Xəlqə buğday satmaq olur işi.
 Gər bizə izn olursa varəlim,
 Yemək üçün çox buğda aləlim.
 Söylədi anlarə ol Yə'qubi-pir,
 Yaraq eylən kim, varəsiz ey nəzir.
 Aydır, oğlum, Misirədək yüklədin,
 Alın atı Misirədək siz gedin.
 Yüklə yağ, kaşı, bez aldilər,
 Hər birini dəvəyə yüklədilər.
 Göndərər Yə'qub on oğlu belə,
 İbn Yamin qaldı, girdilər yolə.
 Aydır, ey oğlanlərim, kiçi, ulu,
 Yusifimdən bir xəbər, ey bəxtlü.
 Qandə kim, varəsiz, anı bir sorun,
 Bir xəbər andən bana bili verin.
 Anlər aydır, Yusifi unutmadın?
 Eşqini hənuz dəxi tərək etmədin?
 Yola girdilər, bunlər oldu rəvan,
 Misrə yaxın gəldilər ol kəriban.

Yolda Yusif bəkçi qomuşdı kişi,
 Hər nə olsə, bana aydın işi.
 Nagehan gəldi Yusif qərdaşləri,
 Bir cəmaət bilədir Yusif yoldaşləri.
 Gəldilər, Yusifə qıldilər xəbər,
 Donların türfə geymişlər bunlər,
 Kən'an əlinin yolindən gəldilər.
 Bunların surətləri xub-lətif,
 Bənzəməz bunlər məgər həmçü şerif.
 Yusifə qıldı bunlər şərhi-məqal,
 Bildi Yusif necədir vəsfi-hal.
 Bildi ol qərdaşləridir kim, gəlir,
 Ah edib, əqli gedib heyran olur.
 Ayrılandən bəri Yusifi-əmin,
 İki bin namə babasına yəqin
 Yazmışdı, babasına dəgmədi,
 Namə ilətənlər anı görmədi.
 Vəqti oldu, çünki bunlər gəldilər,
 Bəkçilər Yusifə xəbər qıldilər.
 Bildi Yusif çünki vəsfi-dasitan,
 Bindi seyran atinə, oldu rəvan.
 Qırx bin ər binmişlər idi həm belə,
 Ulu tə'zim birlə girdilər yolə.
 Çünki Kən'an yolinə gönəldilər,
 Qarşidən qərdaşləri göründülər.
 Gördi Yusif kim, gəlir qərdaşləri,
 Biləsində bir neçə yoldaşləri.
 İki nərgis suyə düşdü nagehan,
 Lələ gül üzrə seylab rəvan.
 Yusifin qərdaşləri bildi xəbər
 Kim, Əzizi-Misrə irişdi mö'təbər.
 Çevrə aldı anləri ləşkər qəmu,
 İləri yurüdülər andə, ey əmu.
 Gəldilər şabə çü xizmət qıldilər
 Kim, Əzizi-Misr budur bildilər,
 İbn Yamin o aradə bolmadı,
 Bunlarə könlü təsəlla olmadı.

Gəldi Şəmun iləri, qıldı dua,
 Yusifə ibri dilincə, ey səfa.
 Həm gətirdi babasından səlam,
 Der, dua qıldı sizə Yə'qub imam.
 Yusif eşitdi, babası var imiş,
 Yusif üçün illa qatı zar imiş.
 Yusif aydır, tez bunları qondurun,
 Ol bənim kiçi sərəyə endirin.
 Verdi anlarə çün xon, təam,
 İzzət eylədi bunlərə ol imam.
 Bənzəməz der bu vilayət qövmünə,
 Varınız, xoş görünüz anı yenə.
 Bizim üçün gəldilər anlər yenə,
 Pəs soravız, anlərin məqsudi nə.
 Hər birinə xəl'əti-xas eylədi,
 Veribdi bunlarə, həm xoş söylədi.
 Geydilər bunlər məlikanə donu,
 Girdilər həmmamə, bir gözden onu
 Yudilər, anlarə izzət qıldılar,
 Danla oxutdu bunləri şəhriyar.
 Durmuş idi yedi bin qul qapıda,
 Qırşaqılı xizmət eylər tapıda.
 Qırx idi çavuşları çövkan ilə,
 Qızıl altundən tutub əl ilə.
 Yedi pərdə asılıdır zərnigar,
 Pərdə, zənbur qamusu şahvar.
 Hər bir pərdədə var bir mahru,
 Lə'l, inci geydügi donlar qəmu.
 İzzət ilə anləri gətirdilər,
 Girdi anlər, pərdəyi götürdülər.
 Çün sərəyə girdi anlər içəri,
 Andəkilər qamusu durdu uru.
 Bir sərəyə girdi anlər, çün behişt,
 İçi dolu huri-rizvan, sən eşit.
 Qarşı səffə içrə bir təxt qurulu,
 Təxt üstündə oturur bir ulu.
 İlla üzü görklü dər niqab,
 Görməsin ülkər dey, ya afitab.

Şah buyurdu, qodilər od səndə ,
Qızıl, altun kim, oturə on vəl'.
Padişah anlarə ikram eylədi,
Şad gəldiniz, deyibəni söylədi.
Qodilər on yerdə altun sinilə,
Yüz dəxi bir yerdə gümüş qodilər.
Hər birində on çanaq var, ey ulu,
Biri altun, biri gümüşdü dolu.
Kimi həlva, kimi zərdə, ziri-pa,
Kimi şəkər, kimi kəbab, həm şorpa.
Dürlü həlvalər dəxi gətirdilər,
Hər bir çənaqdə bir qaz qodilər.
Gəldi iləri Yusifin qərdaşləri,
Bir-birinə söylədi ol işləri.
Yedilər ne'məti, oturdilər geri,
Gəldilər xuni göturdülər geri.
Şəkkəri-şərbət göturdülər yenə,
Qızıl, altun cam ilə hər birinə.
Verdilər şərbəti, bunlar pəs içdilər,
Həzrətine Yusifin xoş keçdilər.
Sordu Yusif bunlarə kim, şimdi siz.
Qənqi eldən siz gəlirsiz, ey əziz.
Dedilər kim, elimiz Kən'an olur,
Bu duaçılər qəmu andən gəlir.
Yenə sordu, bir-birinizə necə
Qövm olursuz, aydınız siz, ey xocə.
Dedilər, biz onumuz qərdaşləriz,
Bir atadan qamumuz qərdaşləriz.
Atəmizdir qocəcuq Yə'qubi-pir,
Ol duaçıdır sizə, ey şahı-gir.
Həm dədəmiz bizim İbrahim olur,
Səhf içində ol Xəlilullah gəlir.
Babamız, ey şah, peyğəmbər olur,
Tənri dərgahində ol rəhbər olur.
Yusif aydır, onmı siz qərdaş həmin,
Yaxud ayrıq varmıdır, ey mö'min?
Dedilər, var bir dəxi bizdən kiçi,

Babamızın sevdigi könül içi.
Bir dəxi andan kiçi yar var idi,
Xub idi, həm məhbub idi, dildar idi.
Yusif aydır, qəncəri getdi əyan?
Dedilər, qurt yedi anı, ey can.
Uş igirmi altı il oldu təmam,
Babamız anı anı ağlar müdam.
Ağlaməqdən görməz oldu gözləri,
Bir evə girdi, çıxmaz özləri.
Ol adı Beytül-əhzan eylədi,
Andə oturubən fəğan eylədi.
Çün Yusif böylə eşitdi dasitan,
Ah qıldı, ürəginə damdı qan.
Yenə sordu anlarə kim, ya rical,
Nədən oldu sevgili ol bir əyal?
Var idi andə məgər kim, bir hünər,
Anın için sevdı anı ol pədən?
Dedilər, şahı-cəhan, məhbub idi,
Qamumizdən yəgrək ol məzlum idi.
Aqıl idi, fazil idi, ol səbi,
Anın üçün sevdı anı ol əbi.
Ayrulalidən bəri ol pürhünər,
Babamız qılmadı bizə bir nəzər.
Ol gedəlidən bəri dadlı təam
Yemədik biz, ey şahənşahi-giram.
Çünki bunlər Yusifi mədh eylədi.
Vəsfi-hali qamu gerçək söylədi.
Xoş tutam bən bunları, xoş söylərəm,
Ola kim, bən babamın üzün görəm.
Ayıtdı, bunların qumaşını alın.
Götürün qamusını, ərzə qılın.
Anların yüklərini göturdülər,
Şah önündə qamu ərzə qıldilər.
Dükləsi bir külə dəgməz idi,
Aldı Yusif anı, qəbul cəylədi.
Dəgmə hər bir dəvə yükündə qızıl,
Belə verdilər bunlarə, bəlli bil.

Yükdə altun var idi, bilmədilər,
 Evə varmayınca həm bulmədilər.
 Dəvələrini bunların aldilər,
 Yüklədibən geri bunlərə verdilər.
 Yük birlə hər birinə bir dəvə,
 Bəxşiş etdi bunlərə, bil, ey dədə.
 Babanızə bəndən İletin səlam,
 Ayıdəsiz ana ki, ey şahi-giram
 Kim, Əzizi-Misrə qulundur sənin,
 Ehtiyacı həm sana vardır anın.
 Ey yarənlər, bən sizi görsəm görək,
 Ol yerinizə dəxi irsəm görək.
 Diləgim oldur ki, bən sizi görəm,
 Ana dəxi malü ne'mət həm verəm
 Kim, Misrdə sizciləyin adəmi
 Kimsə görmüş degildir hər dəmi.
 Ayıtdı, biriniz gərək bundə qalə,
 Qalanınız geri bundə tez gələ.
 Qoymadı Şam'uni key dedi ol,
 Qalanı yüklətdi yükün ol.
 Gəldilər yüklərini qutərdilər,
 Bir-birinlə söyləşirlər həm bulər.
 Duydı bunlər, ol Yəhuda söylədi:
 Böylə könlüm bir işarət eylədi.
 Könlüm aydır bana, işbu şəhriyar,
 Ey əcəb gər olmaya Yusifi-nigar.
 Anfər aydır, dur, ayrıq söyləmə,
 Yusifin vəslin təməna eyləmə.
 Uş igirmi altı il oldu ana,
 Yavi olə, bu nə sevda sana?
 Kim bilə nərədə yavi qıldı ol,
 Ya nərədə getdi qaldı, öldü ol.
 Ta ki, Kən'anə irişdilər bunlər,
 Dedilər, oğlanların uş gəldilər.
 Dəvələrin çəkdilər, yürüdülər,
 Xəbər qıldı Yə'qubə müjdəçilər.
 İlla doquz gəldilər bunlər həmin,

Şəm'un aradə yox idi, bil yaqın.
 Çün eşitdi, dərd ilə ah eylədi,
 Dərd ilə könlünü həmrah eylədi.
 Gəldilər oğlanları yük çeşdilər,
 Babaləri əyağinə düşdülər.
 Döndü, dedi, Şəm'unum bənim qanı?
 Kim bilə, nə qıldınız andə anı.
 İlətdiniz, Yusifi yavi qıldınız,
 Kim bilə, Şəm'unimə nə qıldınız.
 Dedilər kim, baba, ol şahi-Əziz
 Xizmət eylədi bizə ol təmiz.
 Rəxtimizi kim ilətdik, gördülər,
 İki yüz axça bəhasın kəsdilər.
 Uş bunun kibi bizə xəl'ətləri
 Kim, geriye deyəm ol sərveri.
 Dəvəmizi yüklədi buğday ilə,
 Bir dəvə kəndi dəxi verdi belə.
 Ol dəvə yüklərini qutərdilər,
 Hər birində bin qızıl buldilər.
 Bilmədik, baba, şahın əsrarini,
 Yüklümüzdə qızıl-altun varini.
 Dedilər kim, zikərəm, zixəş kişiyi
 Kim, qılısar buncilayın bəxşişi.
 Sordu bizi ol qəmu bir-bir əyan,
 Biz dəxi qıldıq ana şərh-i-bəyan.
 İbn Yamindən dəxi bildi xəbər,
 Dedi kim, görsəm anı, dəxi nədər.
 Sizcilayın tairə bən görmədim,
 Sizcilayın adəmə bən irmədim.
 Anı dəxi, der, görəm gətirsəniz,
 Biz ayıtdıq, ol qaldı babamız.
 Aydır ol, dəxi bana gəlmək gərək,
 Anımlə dəxi buluşmaq gərək.
 Qomadı Şəm'uni belə gəlməgə,
 İbn Yamini dilədi görməgə.
 Həm gətirdi ana xəl'əti-şahvar,
 Bir dəxi bir nazi verdi istivar

Kim, Yusif əhvalini şərh eylədik,
 Sordu İbn Yamini, biz söylədik.
 Dedi, İbn Yamini alın, gəlin,
 Bunu dəxi belə alın, gedin.
 İmdi, baba, söyləmədik biz yalan,
 Yalan olur qamudən geri qalan.
 Çünki Yə'qub işbu sözü dinlədi,
 Dərdilə ah eyləyib inlədi.
 Döndü, aydır bunlərə, ey cani-pak,
 Yusifin dərdindən bən oldum həlak.
 Dedilər kim, baba, ey şahi-üsul,
 Dilər İbn Yamini də görə ol.
 Məqsudi oldur, baba, həm sizləri,
 Qamunuzu görmək istər özləri.
 Tamıq olsun, baba, tənrimiz bizə,
 İbn Yamini gətirirsiniz sizə.
 Yə'qub aydır, tənriyə ismarlədim
 Sizləri bən, bilin, ey oğlənlerim.
 Yusifin dərdi bəni yandırdı, bilin,
 Sorun ol şahə, xəbər bizə qılın.
 İlla, tənri üçün əmanətdir sizə,
 Yusifimdən bir xəbər istən bizə.
 Bunlər aydır, ey qoca, nədir əcəb,
 Yusifi dəxi hənuz qılır tələb?
 Yə'qub qatində bir dəstar olur,
 Yadigar həm ol dədəsindən qalır.
 Oldurur dəstari-xeyr peyğəmbəran,
 Kimə dəgsə, bəni olur, bil əyan.
 Anı bir həqqin içində qodu,
 İbn Yamini iləri oxudu.
 Ayıtdı, oğlum, padişahı görəsin,
 Bunu ana sən təbərrük verəsin.
 Ayıdəsin, qıldı dua babam sana,
 Lütfinə, əhsaninə qıldı tana.
 Biləsən kim, ol duaçıdır sizə,
 Verəydi biz qulunu həm sizə.
 Yə'qub aydır, bu nişanlər kim, gəlir,

Nə əcəb ol şah Yusif olur.
 Gördigü duş ana bürhan olisər,
 Ol bir iqlim üzrə sultan olisər.
 Yusifimi yavi qıldım, nədəyim,
 İstəməgə qənqi yolə gedəlim?
 Bana gələn kimsənəyə gəlməsin,
 Bəncilayın kimsənə məhrum olmasın.
 Gecə-gündüz eşqilə zar eylərəm,
 Daim adın dildə təkrar eylərəm.

ŞERİ-YƏ'QUB BEFƏRAQİ-YUSİF

Ayrılalı Yusifimdən, ey giram,
 Beytül-əhzan uş bana oldu məqam.

Şahlığım getdi könlümdən bənim,
 Könlüm evin tutdu qayğı bərdəvam.

Firqət ilə ağləməq oldu hələl,
 Vüslətinə könlüm oldu həm həram.

Uş cigər qaniylə göz yaşımı,
 Kağıd üzrə nəqş qıldım dərsəlam.

Bən quzıcağımı yavi qılmışam,
 Veribidim birin sana həm, ey hümam.

MƏSNƏVİ

Yazər ikən namədə göz yaşını,
 Anınlə yazdı bəğri başını.
 Bunde bir məclis dəxi oldu bizə,
 Ayıdəyin altıncı məclisdən sizə.
 Gecə-gündüz xəbər olmasın sahibi-bəyan,
 Söylənə yenə yarin bu dasitan.

ƏL-MƏCLİSİ-ŞEŞSOM

Geri çün kim, mə'rifət saz edəlim,
Sizə mə'ni sözün ağaz edəlim.
Tutiyyə, şəkər tökəlim bihesab,
Bülbülə gül göstərəlim bir səvab.
Deyəlim altıncı məclisi-məqal,
Dinlə imdi necə oldu vəsfi-hal.
Həsret ilə namə qıldı təmam,
Verdi oğlanlərinə, aydır imam:
Uş bən sizə bir vəsiyyətlər əylərəm,
Sözümü tutun bənim kim, söylərəm.
Bir qapıdən girməyiniz qamu bilə,
Dəgməsin sizə yavuz nəzər kim, belə.
Dəgmə qapıdən ikişər girin,
Dərilib biryerdə ol şahə varin.
Eylə olsun, dedilər, yönəldilər,
Az zəmandən Misrə yaxın gəldilər.
Bəkçilər Yusifə gəldilər geri,
Ol igittlər geri gəldilər deyi.
Hökm qıldı Yusif ol dəm anləərə,
İkişər girsin qapıdən şəhrə.
Gəldi məhəublər, bunlər gördülər,
Dəgmə qapıdən ikişər girdilər.
Yenə əvvəlki sərəyə anləri,
Qondurub xoş görərlər bunləri.
Sordu Yusif, qaç kişidir gələn?
Dedilər, on bir, ey sultani-kərəm.
Çunki eşitdi, sevindi xatiri,
Dedi Yusif, İbn Yamindir biri.
Əvvəl andə anləri qondurur şah,
Ne'mət ilə qamusun qandırır şah,
Anləərə Yə'qub ayıtmışdı ki, siz
Padişahdən üzür diləyəsiz.
Çün irişdi, qamusu durdilər,
Padişəhin qatınə həp gəldilər.
Şah buyurdu, iraqdən durdilər,
On yedi bin qul qapıdə durdilər.

Qızıl altundən idi çövkənləri,
Şah qatınə oxudilər anləri.
Dedilər şahə, uşbu altunləri
Yükümüz içində bulduq biz buni.
Altunləri Yusif önündə qodilər,
Naməyi həm şah əlinə verdilər.
Yusif aydır, babamın işidir həmin,
Bunlərdən bu iş gəlməz yaqin.
Qodilər qarşıdən on bir səndəli
Kim, otursunlər deyi on bir vəli.
Çünkü bəglər, pəhləvanlər oturur,
Altı yüz ər, çox bəglər durur.
Aldı naməyi, Yusif oldu rəvan,
Gördü dəstarı, şükr həman.
Bildiyim kim, ana nubüvvət qıldı həq,
Şükri yəzdan qıldı Yusif dərsəbəq.
Aldı naməyi oxudu ol zəman,
Nərgisindən oldu seylab rəvan.
Dərzi zar ilə yazmış fəqir,
Firqəti-Yusif anı qılmış həqir.
Şah buyurdu çünki gətirdilər,
Önlərində qodilər, oturdilər.
Şah sordu bunlərdən: qamunuz
Bir ana, bir atadən doğduduz?
Dedilər bunlər, atamız birdirir,
Həm anamız altıdır, ey xoşhüzar.
Dedi, hər qənqi kim, ana bir olə,
İkişər xonə otursunlər belə.
Anəsi bir olə xonə oturur,
Yalnız qaldı İbn Yamin, ah qılır.

* * *

Ağlər, aydır, ey diriğa, bən fəqir
Nə qılayım, yalnız qaldım həqir.

Var oleydi şimdi qərdaşım bənim,
Yar oleydi, qalmaqaydım bən fəqir.

Dərt əlində görürəm cövrü cəfa,
Bəni yarımından ayırdı nəgərir.

İbn Yamin qaldı bundə yalnız,
Gər oleydi şimdi şah Yusif əmir.

Nedəyim, dərdimə dərman olmadı,
Bulamadım Yusifi bən Zərir.

Kimə verir həsrət, dudi-fəraq,
Həm kimsənəyə izzət irər bərsərir.

* * *

Ürəgində qan tökərdi gözləri,
Ah edibən dür saçərdi sözləri.
İbn Yamin bundə ağlər zar-zar,
Yusif andə olmuş idi biqərar.
Yusif aydır, neçün ağlərsin, yigit?
Halin-əhvalin bana sən ərz et.
Ayıtdı, şəha, var idi bir qərdaşım,
Bir anadən belə doğmuş yoldaşım.
Qurt yedi anı, yalnız qalmışəm,
Ağfamağım bənim, ey möhtəşəm.
Var oleydi gər bənim qərdaşığıım,
Anımlə belə oleydim, ey ulum.
Yusif aydır, gəl xun yeyəlim belə,
İbn Yamin dər, əgər dəstur olə.
Yusif aydır, ey yigitlər, eşidin,
Ol bənimlə yesin ayıdın.
Dedilər, şah, fəxr ola yəqin,
Ol səninlə olur isə həmnışin.
Yusif aydır, xəlq içində bən təam
Yedigim yoxdur, əya qövmi-giram.
Durdı Yusif, İbn Yamindir belə,
Aldı girdi xəlvətinə şövq ilə.
Xun qodilər, xəlvət etdilər məqam

Kim, ikisi böylə yerlərdi təam.
Sundu Yusif, açdı üzündən niqab,
Eylə saneydin göründi afitab.
İbn Yamin baxdı, ah eylədi,
Düşdü yerə əqli gümrah eylədi.
Gül suyunu saçdilər gül üzünə,
Əqli gəldi İbn Yamin özünə.
İbn Yamin, dedi, biz peğəmbəriz,
Həm bu pirlər bizə qılmoz yavuz.
Pəs nə oldu kim sana, düşdün yerə?
İbn Yamin səbr edər əqlin dərə.
Dedi, ey sultani-xubani-cəhan,
Söyləyəyim sözüümü sizə əyan.
Ol bənim yavi qılmış qərdaşım
Size benzərttim anı, ey ulum.
Yusif İbn Yaminə aydır, aç gözün,
Əqlini dər, yavi qılmə kəndözün.
Bənəm axır Yusif, ey cani-mən
Kim, yavi qıldın bəni əndər-vətən.
Çünki Yusif kəndözünü söylədi,
İbn Yamin dəxi bir ah eylədi.
Gül açıldı, çünki açıldı niqab,
Xərməni-gül, geri oyandı afitab.
İki bülbül, iki gül qovuşdilər,
Vəsl suyun bir-birindən içdilər.
Gətdi firqət, gəldi vüslet namurad,
Ol ikisi bir-birindən oldu şad.
Bir-biriylə bir zəman şad oldilər,
Sevinib qayğıdən azad oldilər.
Bir-birinin xatirin sordular,
Bir-birindən abi-heyvan sundular.
Sundu Yusif İbn Yaminə nəval,
Dedi kim, irişdi bizə uş vüsəl.
Xoş sevinibən bunlər oturdilər,
Ara yerdən qayğıyi götürdülər.
Yedilər ne'mətləri xoş, şadü kam,
Bir-biriylə oturdilər vəssəlam.

Sordu Yusif babasından dastan,
 İbn Yamin qıldı xoş şərh-i bəyan.
 Yusif aydır, İbn Yamin, bən sana
 Bir xəbər versəm, qulaq ursən bana.
 Dedi, ey can, nə buyurursin, buyur,
 Canım üzrə hökm qıl, ey xoşhüzar.
 Dedi, kimsə sirmimizi bilməsin,
 Müttələ' qərdaşlərimiz olməsin.
 Bən bunlərə şimdi bir al eylərəm,
 İlla səni bunlərdən alərəm.
 Bana könlün yavuz olmasın paşa,
 Bən səninem, sən bənimsin, bin yaşa.
 İbn Yamin dedi kim, fərman sənin,
 Eylə olsun canü dil qurban sənin.
 Aydır, imdi sən bunların qatine
 Geri vargil, birlik eylə yatınə.
 Geri gəldi İbn Yamin, gördülər,
 Şah sana verdi, deyi sordilər.
 Gəldi Yusif, oldu xəttə rəvan,
 Hər birinə qıldı bəxşişlər əyan.
 Əl gətirdikləri bin-bin atlı
 Anlərə bağışladı geri anı.
 İki onca İbn Yaminə verir,
 Qamusından yegrek anı xoş görür.
 Anlərinlə kariban kim, geldilər,
 Padişahdən qamu buğday aldilər.
 Yusifin bir qızıl altun sağəri var,
 Anınlə yə'ni buğday ölçülür.
 İbn Yamin yükündə qodilər,
 Saxladilər kim, anı görmədilər.
 Bağladilər yüklərin bunlər həman,
 Yükləriylə yolə girdilər həman.
 Öylə dəkin yolə çün getdilər,
 Padişahdən geri qullar yetdilər.
 Yetdi qullər karibanı döndərə,
 Qamusın ol yerə qondurə.
 Dedilər, nəsnə oğurlandı, bilin,

Ortanizdə tez tutun, bulun.
 Anlər aydır, ol necə nəsnə olur?
 Bunlər aydır kim, müressə' sağər olur.
 Gəldi Şəm'un aydır, ey cani-cəhan,
 Ancılayın bizdə olmaz, bil əyan.
 Ayıtdı, sizdə bulunursa ol təmin,
 Ayıtdı, yazıqlı olə, ey əmin.
 Ayıtdilər, oğurluq eyləyən kişi
 Qul olsun, necədir anın işi.
 Ayıtdilər kim, ol təmini kim çalə,
 Qul ola kim, anın işi qövl olə.
 Çünki bunlər qövl-i-ıqrar qıldilər,
 Anlərin yüklərini aradilər.
 Qüdrət ilə İbn Yamin yükünü
 Aradilər, andə buldilər ani.
 İbn Yamini giriftar etdilər,
 Aldilər sağərlə şahə geldilər.
 Qaldilər qərdaşləri heyran, zar,
 Nə qılalım, deyi qıldilər qərar.
 Dedilər kim, gerü varalım ana,
 Yalvaralım başəd işimiz önə.
 Yüklərini andə qodilər qəmu,
 Gəldi Yusif qatine, ey əmu.
 Yusif aydır, nişə geri döndünüz,
 Nə səbəbdən geri bundə gəldiniz?
 Dedilər kim, ey şahənşahi-cəhan,
 Ey səxavət əhli, dildari-zəman.
 Bize çox dürlü şəfaət eylədin,
 Kendi lütfündə səxavət eylədin.
 Kendi lütfündən bizi tutdun əziz,
 Bir dəxi səxavət eylə, ey əziz.
 Ol biztm qərdaşçığımız ver geri
 Kim, səxavət səndən olsun bəri.
 Yusif aydır, bən sizə qövl eylədim,
 Qulunuzdur ta ki sizə söylədim.
 Qərdaşiniz oğurluq qıldı əyan,
 Qulunuz da qulum oldu bu zəman.

Siz dediniz, hər ki, oğurluq qıla,
 Qövlünüz oldur kim, ol qul ola.
 Aytdilər, qərdaşı anın bir dəxi,
 Var idi kim, oğruydu ol dəxi.
 Yusif aydır könül içində rəvan,
 Söylədimiz, ey qərdaşlar, yəlan.
 Könül olmuşdu geri verməgə,
 İbn Yamin alıban varmağə.
 Çünki anlar eylə böhtan etdilər,
 Vermədi Yusif anı, gör netdilər.
 Dedilər, ey şəhriyari-bagiram,
 Çox kərəm qıldın bizə sən, ey imam.
 Bir dəxi qılğıl səxavət, ey ulu,
 Bizə bağışlə anı, ey bəxtli.
 Ol birisin yavi qıldı, nedəlim,
 Ansız atamızə necə gedəlim.
 Gəl anı ver, al bizim birimizi,
 Qılmə məhrum andə ol pirimizi.
 Birimiz bundə sana qul olmağə,
 Xizmətə, qulluğə məqbul olmağə.
 Yusif aydır, bən sizə güc etməzəm,
 Suçu yox kişilərə suç etməzəm.
 Oğrum oldur tutəm anı, bən sizə,
 Anın üçün qılmayam bən güc sizə.
 Necə kim, cəhd eylədilər, olmadı,
 Yusif anlarə mühabə qılmadı.
 Dedilər kim, bu bizə qul olmiyə,
 Babamız qatində məqbul olmiyə.
 Necə görək yalvaravız ana biz,
 Güc ilə xor neyliyə bizə əziz.
 Ol Yəhuda dedi, bir göz çağırım,
 Misr qapusın bir-birinə həm urum.
 Şəm'un aydır, daş ilə bən evlərin
 Qılayım zirü zəbər, nə kim varin.
 Rəvil aydır, bana yüz bin yetmiyə
 Kim, gəlirsə alayimdən getmiyə.
 Hər biri bir dürlü də'va eylədi,

Bir-birinə uşbu növ'ə söylədi.
 Yusif anlarə kişi qoymışdı
 Kim, anları gözləniz, demişdi.
 Bir-biriylə iç ara söylədilər,
 Mustuçilər Yusifə qavuşdilər.
 Bildi Yusif anların əhvalini,
 Cəng içində məkrü fe'lü alini.
 Dedi, bunlar eylə etsə, anlarə,
 Kimsə qarşı durəməz anlarə.
 Hökm qıldı bindi on bin ər çəri,
 Ahənü fulat geydiri hər biri.
 Şəhr içində düşdü qovğa nagehan,
 Bir-birinə düşdülər pirü cəvan.
 Şəhrə gəldi Yusifin qərdaşləri,
 Tışrə gəldi anların qoldəşləri.
 Çünkim anlar şəhrə gəldilər, ey yar,
 Ol Yəhuda nə'rə urdu rə'dvar.
 Xəlq eylə sandı kim, yıxıldı gög,
 Kimsənədə qalmadı hiç ussü ög.
 Şahi-Rəyyan ussu getdi nagehan,
 Əqli gəldi, sordu kim, nədir fəğan?
 Dedilər şaha, ol ibrilərin
 Nə'rə urdu biri, ey şah, anların.
 Şahi-Rəyyan çıxdı, anları görür,
 Qorxusindən qaçdı qəlayə girir.
 Qarşı gəldi anlarə Yusif əmir,
 Bələm, batəblü zudrnəvü nəfir.
 Həmlə qıldı Şəm'un ol dəm ləşkərə,
 Kimsə qarşı durmadı ol sərverə.
 Yusif aydır, ya Rəhil, cənk qılmanız,
 Yalnız kəndözünüz ər bilməniz.
 Eylə deyərək, təpdi Yusifi-bay,
 Əlinə aldı anları ol dolu Ay.
 Anlarə qarşı anı bir göz açar,
 Silkər ol dəm anların gücü qəçar.
 Həmlə qıldı anlarə Yusif həman,
 Hər birinə urdu bir kürzi-giran.

Yıxdı anları, giriftar eylədi,
 Dükəlisin bağladı, zar eylədi.
 Baş aşağı saldılar bunlər qəmu,
 Bir-birinə baxışirlar, ey əmu.
 Dedilər kim, uşbu necə haldı
 Başimizə gəldi, məkrü aldı.
 Bizdən oldu bizə anı key bilin,
 Dedigim sözə bənim təslim olun.
 Könlüm aydır Yusifdürür bu cəvan,
 Ancılayın kim, qıla bizə, ey can.
 Dünyadə bizə müqabil kim ola,
 Bizim ilə uşbu işi kim qıla?
 Eylədi qıldı Yusif anları xərab,
 Ta səray önünə gəldi başıtab.
 Qamu anları getirdilər geri,
 Anlarə zindan buyurdu şahi-ulu.
 Anları zindan içinə saldılar,
 Üç gün anlər həbs içində qaldılar.
 Çün eşitdi şahi-Rəyyan qissəyi,
 Külli-könlündən gedirdi qüssəyi.
 Yusifə eşqi bir ikən, bin olur,
 Ta ki qovğa ol zəman sakin olur.
 Getdi adəm, çün anləri getirdilər,
 Əli bağlı, boyni bağlı durdilər.
 Yusif aydır, ey yigitlər key bilin,
 Şah buyurdu bunları öldürün.
 Ayıtdı, bən sizin kibi yigitləri,
 Heyf ola kim, öldürəm bən sizləri.
 Pəhləvani-xubüzlüsən benam,
 Bən sevirəm pəhləvani, ey giram.
 Hər kim, ərdir oları sevmək gerek,
 Ər yolində ər kibi durmaq gerek.
 Varım, imdi sizi azad eylədim,
 Canınızı sizlərə bağışlədim.
 Bən sizə siz etdinizi etməzəm,
 Anın üçün bən sizə qəsd etməzəm.
 Əllərindən bəndlərin götürdülər,

Şah alayında bunları sürdülər.
 Tışrə çıxdilər, nə at, nə dəvə.
 Nə xod nəsnə var kim, ilətələr evə.
 Dedilər babamizə getmək gerek,
 İşbu halı ana şərh etmək gerek.
 Ol ikisi andə qaldı ol zəman,
 Ol qalanı yolə girdilər rəvan.
 Gecə-gündüz durmadilər, getdilər,
 Ta ki Yə'qub qatinədək yetdilər.
 Ol əhvalı qamu təqdir eylədi,
 Nə ki, oldu, babasına söylədi.
 İbn Yamin sağər oğurladığını
 Söylədilər qamu birin-birini.
 Çünki Yə'qub eşidər bu dasitan,
 Anlarə inanmadı, aydır, yalan.
 Ah qıldı Yə'qub, aydır, ey diriğ,
 Kim, ümidim qalmadı bənim zayə.
 Döndü Yə'qub kağıd aldı, qələm,
 Çəkdi qərtas üzrə ol rəqəm.
 Yazdı əvvəl kim, kərimi-karsaz,
 Ol qamulardən münəzzəh biniyaz.
 Su üzündə yerləri qıldı bəsit,
 Yerə, suyə gögləri qıldı mühit.
 Ərşü kürsi həm yaratdı noh fələk,
 Göglərin içini doldurdun mələk.
 Yıldız ilə gögü bəzək eylədi,
 Adəmi yer üzrə təmkin eylədi.
 Hər birinə ruzi qıldı bir məqam,
 Ənbiyayə ruzi qıldı bin nam.
 Bu nəsibi bana dəxi eylədi,
 Ol nübüvvət dəftərindən toylədi.
 Babamın adı Zəbihullah olur,
 Həm dədəm adı Xəlilullah olur.
 Uş fəraq odinə yanar müdam,
 Cigərim büryan, işim oldu xam.
 Yusifi yavi qıldım, ey əziz,
 Ah ilə, dərd ilə qıldım, ey təmiz.

İbn Yamin birlə könlüm öylərəm,
 Anımlə dərdimə səbr eylərəm.
 Olmiya oğruluq bizdə, ey əziz,
 Bizdə oğruluq olmaz, bitəmiş.
 Oğlum qoğıl, yaxud ah edərəm,
 Xassə ahıdır, sehrgah edərəm.
 Nə səni qoyem, nə təxtü tacini,
 Nə əzizin, nə xod möhtacini.
 Dərdi ol şahnaməyə dərc eylədi,
 Lə'li-gövhər sözüne xərc eylədi.
 Yazdı naməyi püritabi-iştiaq,
 Verdi Yusifə dərdi-fəraq.
 Gəldilər qərdaşlarını buldilər,
 Aldılar naməyi Yusif qatınə gəldilər.
 Xoş dua qıldılar baədəb,
 Sundu Ravil şahnaməyi bil'əcəb.
 Aldı Yusif naməyi, oxudu rəvan,
 Tökdü hər bir nərgisindən ərğəvan.
 Oxur ikən naməyi yaş eylədi,
 Firqət odu bəğrini baş eylədi.
 Naməyi ol dəmdə Yusif oxudu,
 Bildi Yusif babası kim, qaxıdı.
 Aldı kağıd əlinə, tutdu qələm,
 Yürüdisər kağıd üstünə rəqəm.
 Yazdı naməyi kim, benami-kirdgar,
 Əvvəl-axır lütf anın bişümar.
 İzzəti-rəhmət gəlir bir tənridən,
 Qullarını əmin edər qayğıdən.
 Ey Zəbihullahın oğlu namdar,
 Sən Xəlilin sarrisin, bil aşikar.
 Namədə mədh eylədin, əhvalini,
 Oğlunun dərdindən vəsfi-halini.
 Firqət ilə həsrəti yad eylədin,
 Yusifin dərdində çox zar eylədin.
 Anlarə səbr ilə irdi mənzilət,
 Səbr ilə buldu muradı aqibət.
 Sən dəxi səbr edər isən, ya əmin,

Səbr edən bulur muradı yəqin.
 Həsərət ilə səbr edərsən, bil əyan,
 Firqətə sərhəd bulasan bigüman.
 Yazdı namə, bunlarə verdi geri,
 Bunları Kən'an elinə göndəri.
 Naməyi aldı, bunlər oldu rəvan,
 Babalarına gətirdilər həman.
 Aldı naməyi Yə'qub, oxur geri,
 Ol cəvaba qaldı heyran ol ulu.
 Ayıtdı, bu diyanlər sözü degil,
 Olmiyə, süryan sözü böylə üsul.
 Bu gələncilər, nəbilər sözüdür,
 Bunu Rəyyan kişilər kim, nə bilir.
 Buncə dürlü işarətlər bana,
 Gəlmişdi bu gəzin qıldım tana.
 Buncə bir məclis, həm dürlü dastan,
 Söyləyəlim bu yedinci dasitan.
 Şahi-sultan Yusifi söyləyəlim,
 Babası Yə'qub əhvalin söyləyəlim.

* * *

Yənə ağaz eylədim bir vəsfi-hal,
 Söyləyəlim həm yedincidən məqal.
 Qissei-Yusif hekayət qılalım,
 Həm qisəs hökmün rəvayət qılalım.
 İbn Abbas böylə buyurdu bəyan,
 Dinlə, ey mö'min bunu baguşı-can.
 Can qulağın açar isən, ey əziz,
 Könlünə dür derərsən batəmiz.
 Ayıtdı, oğlum Yusifi istərəm, bulun,
 Yusifi istəməgə məşğul olun.
 Dedilər, baba, nə yerdə bulalım,
 İstəməgə necə məşğul olalım?
 Namə yazdı andə key oğlanlərə,
 Buncə key, andə key qalanlərə.

Ayıtdı, varın ol Əzizin qatınə,
 Qul kibi durun anın həzrətinə.
 Ancə yalvarın, əsirgəyə sizi,
 Verə buğdayı, oğlumuz ana bizi.
 Geri vardilər bunlər Misrə rəvan,
 Buldilər qərdaşlərini ol zəman.
 Yənə Yusifin qatınə gəldilər,
 Kəndilərin həm yarağın qıldilər.
 Bu gəzin yüz yerə urdilər geri,
 Qıldilər zarü təzərrə' yalvari.
 Dedilər kim, ey səxavətkani-şah,
 Sən kərəm qıl, biz eylədik günah.
 Ol babamız bizim andə zar olur,
 Eşqi, könlü daima azar olur.
 Gəl əsirgə bizləri, xülq eyləgil,
 Qıl şəfaət sən bizə, xoş söyləgil.
 Qamu aləm qulun oldilər təmam,
 Bizi dəxi qul bil, ey şahi-kərəm.
 Yəvlaq acıqdı yəqin Kən'an eli,
 Xəlq qırılmağə durdu, ey vəli.
 Rəhmət eylə bunlarə buğday ilə,
 Qıl şəfaət yoxsulə, həm bay ilə.
 Vəqtdir kim, bir məhəbbət qıləsən,
 Həzrətində bizləri qul biləsən.
 Ol bizim qərdaşcığımızı belə,
 Buyurasən verdigin buğday ilə.
 Nagəhan təxtinə qıldilər nəzər,
 İbn Yamin gördülər andə gəzər.
 İbn Yamini bunlər andə görər,
 Qızıl, altun səndəl üzrə oturər.
 Tac başınə və libac əgninə
 Alıb oturmuşdu təxt üstünə.
 Geydigi cümlə müəssə' donləri,
 Cümlə xəlq görərdi həm anləri.
 Anlarə aydır Yəhuda, bən sizə
 Aydır idim sizə, inanmazsız bizə.
 Xırsızı böyləmi tutar, ey kişi,

Yusif imiş, bəlli bilin bu kişi.
 Anlər andə acizü heyran olur,
 Nə qılalım deyir, sərgərdan olur.
 Qovğayə düşdü bunlər bir-biriylə,
 Necə ola halımız, der kim, böylə.
 İbn Yamin daim söylərdi məgər,
 Kəndözün bildir, əxi, ey sərvər.
 Gördü Yusif anları heyranü zar,
 Dedi kim, vəqtdir oləm aşikar.
 Nagah bürqə'in götürdü gördülər,
 Ol şahənşah Yusif imiş, bildilər.
 Baş aşağı saldilər bunlər qəmu,
 Bildilər kim, Yusif imiş, ey əmu.
 Yusif aydır, bilmədizmi bən kiməm,
 Şimdi sizə qıldığizi bən qıləm?
 Siz bənimlə yavuzluq etdiniz,
 Quyuya buraxıbəni getdiniz.
 Aninlə qoymadınız siz bəni,
 Satdınız, aldınız axçayı-altuni.
 Bana böhtan eylədiniz həm dəxi,
 Oğrudur dediniz siz, ey əxi.
 Nə desinlər, yəvlaq oldular xəcil,
 Baş aşağı saldilər xuri-zəlil.
 Başlərin qaldırdilər kim, ey əziz,
 Bəlli edin bizə kim, Yusifmisiz.
 Ayıtdı, bən Yusif, qərdaşdır bana,
 Bəlli inanın, ey qərindaşlər bana.
 Yusif aydır, həm kim səbr edər əyan,
 Aqibət ol şah olisər bigüman.
 Ne'mətə səbr eyləyənlər, bəlli bil,
 Ne'mətə irişdirə rəbbi-cəlil.
 Gör necə səbr etdi Yusif möhnətə,
 Aqibət tənri irdirdi ne'mətə.
 Dünya möhnətxanedir, ey mərdigar,
 Ne'mət istəyənlər olur xuri-zar.
 Dünya fani, ne'mətin sonu qəhər,
 Balını yeməgə olu, qəndi zəhər.

Hər ki, tutdu bu cəhanin ne'mətin,
Şəkərini qılmadı, çəkdi möhmətin.
Bəgligi, malü mülkü bir xəbal,
Dünyanın çün sonu olisər zəval.
Qalmağıl sən bu xəyalə, ey əziz,
Bizəvali, bil kim, olasın təmiz.
Deməgil kim, dünyaligim yoxdurur,
Himmətin var isə, malın çoxdurur.
Dünya malı sənin olursa qəmu,
Himmətin yox isə yox bil, ey əmu.
Var imdi andə verə kirdgar.
Yazağın bağışliyə pərverdigar.
İmdi gəldi Yusifin qərdaşləri,
Acizü heyran, başasağə başləri.
Dədilər kim, biz günahkarız qəmu,
Bildik uş yazığımız, ey əmu,
Əfv olamı, ya bizə ölmək gərək?
Yusif aydır, qamuların, yazığın
Əfv edə ol qədiri-rəbbül-aləmin.
Çünki bunlər yazığını bildilər,
Kəndilərini xətatə buldilər.
Həq-təala bunların yazığını,
Əfv qıla ol kərim, ol qəni.
Sən dəxi, ey mö'min, açarsən gözün,
Yazığın bilirsən, həm kəndözün.
Yazığı key bilirisən, ey kərim,
Rəhmət edə sana ol rəbbül-aləmin.
Yusif aydır kim, gəlin, qərdaşlərim,
Ey bənim gözüm nuri qoldaşlərim.
Sizə yavuz sanan iyilik görməsin,
Qayğı sanan şazlığə irməsin.
Durdu Yusif anlərinlə görüşür,
Eylə san kim, Ülker Aye qomuşur.
Andəkiler qamu şadan oldilər,
Şah buyurdu kim, bəşarət oldilər.
Anların üstünə qıldilər nisar,
Hər birinə verdi xəl'əti-şahvar.

Qızıl, altun yüz sinilər qodilər,
Yüz dəxi bir səf gümüşdən qodilər.
Hər birində üç çənaq var, ey əziz,
Altun-gümüşdən daşləri həm təmiz.
Təxt üzərə bir ulu xun qodilər,
Yusif qərdaşləri oturdilər.
Yusif oturdu bunlarınlə təam,
Qamu biryerdə yədilər vəssəlam.

* * *

Eylə san kim, Ay ilə Gün ol zəman
Oldu Ülkerlə müqarin, bil əyan.

Müşəri oldu bunlara müşəri,
Kətxudalıqdə olubdur mehriban.

Gəldi Mərrix, aydər sahibqıran,
Uş həsəd gününü kəsdim bən həman.

Zöhrə aydər, uş tərəb, saz eylərəm,
Şadlığə urdum uş dəsti nihan.

Çün bulərə yer-yerə gəldilər belə,
Misir şəhrilə, san, oldu cəhan.

Hər birindən nuş edib vüslət suyun,
Fırqət odu sönübən oldu nihan.

Şad olubən biryerə oturdilər,
Qayğı getdi, şadi gəldi bigüman.

* * *

Yədilər, ne'mətləri gətirdilər,
On ikisi bir qatar oturdilər.
Anların əhvalini Rəyyan şah
Bildi, şükr eylədi zərrin külah.

Dedi ol d m Yusif  kim, ya  mir,
N ndir ol yigitlər, ey b dri-m nir?
Padi ah  Yusuf  n verdi xəber
Kim, bana qərdaş olur qamu bul r.
Padişah  n bu xəbərdən  ad olur,
Könlü külli-qayğıdən azad olur.
Yusif aydır kim, bizə netmək g r k,
Babamiz  ne  getmək g r k?
Dedilər, sən bil, aya  ahi-cəhan,
Hər nə kim, sən deyəsən, olur həman.
Babasının sordu ehvalin təmam,
Ayıtdı bunlər,  nki bildi ol giram.
Gözsüz olduđu nədən, ayıdın, səbəb,
Dedilər kim, k ml gind n, ey n s b.
K ml gini g r r, urur  z n ,
Ađl ri zari qılır k nd z n .
D n  gün i i növhə birlə zar idi,
H sr tinl  dünyadən bizar idi.
 nki k ml kd n g z  giryan olur,
Gözlərinin  z n  bürhan olur.
Dedilər kim, bir ki i qand  ol 
Kim, bu yolu bir gün içində al .
Durdy yenidən dedi kim, b n ged m,
Bir nişan verin kim, and  b n verəm.
Yusifin qolind  var idi məgər
Dan , inci xoş  hane m 'təbər.
Babası anı qolin  bađlamı ,
Bunc  ildən Yusuf anı saxlamış.
 zdd  qolind n, ayıtdı, ey  evan,
Al bunu, babam  vergil həm nişan.
Ol rəvan oldu, aydır, bu kömləgi
Kim il t r babam  bu kömləgi?
Bir b dvi at Y huday  verir,
Kömləgi Yəhuda Yusifdən alır.
Yusif aydır, r vadır sən var s n,
Kömləgi babam  həm ver s n.
Durdy yerindən Yəhuda, dedi, b n

Kömləgi baban  il t m, cani-mən.
Bir c mail d v sini verdilər,
Dürlü ne'm t y kl dib n d zdd l r.
Yusif aydır,  nki yol   ix sin,
D n sin K n'an yolina bax sin.
K ml gimi a es n bir göz rəvan,
Silk s n K n'an yolina mehriban.
Ta ki anun qoxusun badi-səba
İrgir  babam  kim, bul  səfa.
Dedi, canım ilə qılam  g d n,
Canım üstünə tutam b n  g d n.
Eşit imdi rəvayət dəxi,
Bir yol da dəxi dinlə, ey s xi.
Qiss nin ilkind  söylədik rəvan,
Ol qulu kim, satdı Yə'qub ol zəman
Kim, anası Yusifin day sidir,
Yusif   n ođlunun say sidir.
Ođlunu ol dəmdə satdılar məgər,
Misrə d  m  di, e itgil xəber.
Ana təqdirə  z l olmuş idi,
Gerü Yusuf qatine gəlmiş idi.
Net  kim, Yə'qub anasınd n ani
Ayırıb məhrum qılmu dı cani.
Eylə qıldı  mr rəbbani-m cal,
 vv l anasını irişdi  yal.
Sonra Yusuf yenə Yə'qub  ir ,
Ta ki bunlər bir-birisini görə.
Ođlan  Yusuf Bəşir urmu du ad,
Yol  girir ol Yəhuda xoşnihad.
 nki bir mənzil yol  göndərdilər,
Eşit imdi k ml g  n  qıldilər.
Kömləgi a dı Yəhuda bixəbər,
Saldı K n'an yolina, ey bəxtəvər.
 mr qıldı h q  el b badi-səba,
Qoxusun ol d m irirdi Yə'quba.
Qızl rin  Yə'qub aydır, ya nigar,
Yusif qoxusu gəldi a ıkar.

Hələ bən kömlək qoxusun bilirəm,
 Sizə uş şərhi-bəyanın qilirəm.
 Keçdi ol dəm, həm irişdi, bil, xas,
 Qayğıdən kim, bulalər bunlər xilas.
 Qızlarıylə Yə'qub oturmuş idi,
 Qasid ol dəm şəhrə irişmiş idi.
 Ol ünü Yə'qub eşitdi, qıldı ah,
 Bu nə qovğa qopdu, der, ey padişah.
 Dedilər, baba, bəşarətdir məgər,
 Yusifi bulduq deyi, gəldi xəbər,
 Hali ki, Yə'qubə irişdi bu nişan,
 Ah edibən əqli getdi ol zəman.
 Əqli gəldi, söylədi qızlarınə,
 Şərhi-təqdir eylədi özlərinə.
 Dedi, ol dəm bən sizə qıldım xəbər,
 Sözümə inanmadınız siz məgər.
 Gəldi qasid Yə'qubun öpdü əlin,
 Sundı inci, söylədi Yə'qub halin.
 Yə'qub inciyi görübən tanıdı,
 Yusifin təhqiqini andən anladı.
 Dedilər kim, uşdə Yəhudə gəlir,
 Yusifin kömləgini alıb gəlir.
 Çünki gəldi Yəhuda, anı gördülər,
 Yusifin kömləginə üz sürdülər.
 Dedi, baba, Yusif imiş ol əziz,
 Bizim ilə bu işi qılan təmiz.
 Döndü Yə'qub aydır, ey sahibbəyan,
 Qılmadın sən bən dedigimi əyan.
 Bəşir əlindən kömləgi Yə'qub alır,
 Gözlərinə sürür, ol dəmdə görür.
 Yə'qub ol dəm Bəşirə aydır, ey qulam,
 Tənri xoş tutsun səni, olğil səlam.
 Sənin ucundən biz olduq fəraq,
 Ta ki səni andan etdik iraq.
 Görməyincə səni anam, bil yəqin
 Kim, bizə göstərmədi Yusif üzün.
 Səni, ananı gördük, ey Bəşir, əyan,
 Söyləgil Yusifi şərhi-bəyan.

Dedi anı qul olub satıldığın,
 Həm Əziz ana zindan buyurduğun.
 Dedi kim, hər nə vaqiə gəldi ana,
 Eşit imdi sultan oldur bana.
 Firqət etdi Yə'qubu ol dəmdə həmin,
 Eşidib ussu gedər, düşər yəqin.
 Durdu Yə'qub aydır, ey sultan ilah,
 Yusifin hüznü bəni qıldı təbah.
 Uşbu bir qaç beyti-xəzəninə təmam,
 Şe'r ayıdisər Yusifə Yə'qubi-imam.

Dedi, qam, ey bənim canım, bənim,
 Könlümü şad eyləyən xanım?

Çanımı həsrət odinə yaxmışəm,
 Verə anı bana sübhənim bənim.

Aşiqəm, yanərəm pərvanəvar,
 Gələ Zöhrə bürcünə mahim bənim.

Nedəyim səbrə qərarım qalmadı,
 Dedi, ah kim, doğsun şahim bənim.

Nətə kim, verdin bizə cənnətdə hur,
 Veribdi heq bana rizvanım bənim.

Gözümə göstərdin uşdə kömləgi,
 Göstərdi ver Yusifi canım bənim.

Bəndən ayırdı sultan anı,
 Misr içində xub Kən'anım bənim.

Necə ola görə anın üzünü,
 Gələmi qarşıma sultanım bənim.

Dedi Yə'qub, diləgimi qıl qəbul,
 Bəşrə vergil at, dəvə, malim bənim.

Aydır, oğlum, Yusifim nə dindədir,
 Necə məzhəb, ya neçə ayindədir?
 Babamız, həm dedəmiz dinindəmi,
 Yaxud rəyyanilər ayətdəmi?
 Ayıtdı, baba, ol dedəmiz dinini
 Qoməmişdir anların ayinini.
 Ol xəbər Yə'qubi şadan eylədi,
 Səcdə qıldı, şükri-yəzdan eylədi.
 Ayıtdı, qorxum andən bən, zəif
 Oğlan idi Yusifim əql nəhif.
 Aldiyələr, yoldən azduralər ani,
 Axirətdə tamuyə girə cani.
 Buncə ildən qıldığım zari-fəğan,
 Bəğrimdə daş basdığım, ey mehriban.
 Diləgim ol kim, dinindən çıxmiyə,
 Atəsi-dədəsi dinini yıxmiyə.
 Uşdə şad oldum, bildim bən ani,
 İmdi dinin saxlayam, şimdi qanı.
 Dünya malı sənin olursə qəmu,
 Aradə din olmiyə, yox bil, əmu.
 Bir pulun yox isə çün kim, din ola,
 İki aləm, bil, sana təkkin ola.
 Yalnız dildə degildir dini-ulu,
 Cümlə xəlqin dini görək bəxtlü.
 Əhli-Kən'an ol dəm anı gördülər,
 Üzlərini qamu yerə sürdülər.
 Aclıq ilə xəlq bükülmüş idi,
 Qamu qırılmeğə az qalmış idi.
 Bu xəberi kim, eşitdilər qəmu,
 Yemək-içməgi untdilər, əmu.
 Budi-zurnavü nəqarə urdular,
 Qamu bir gözədən bəşarət qıldılar.
 Qaldı bunlər aradə şadman,
 Girdi yolə pəs Yəhuda ol zəman.

Qalmemişdi xəlqə yemək qayəsi,
 Gülmək-oynameğə başlər qamusi.
 Həm Yəhuda dəxi gəldi iləri,
 Babasına muştuluq qıldı geri.
 Bu göz eşitdi kim, Yəhuda nə qılır,
 Çün Yəhuda ol aradə görünür.
 Gəldi Misri-Yusifə, qıldı xəbər,
 Gör ki, netdi geri Yusifi-mö'təbər.
 Ol dəm anlərə buyurdu xəl'əti,
 Padşahanə buyurdu xəl'əti.
 Bin dəvə yüklədilər buğday ilə,
 Bin dəvə dəxi ana verdi belə.
 Yükləri balü yağ, undur qəmu,
 Dürlü xəl'ət verdi, bil, ey əmu.
 Bin bədəvi at buyurdu, verdilər,
 Ev-obanı müressə' qıldilər.
 Dəgmə bir qərdaşinə on dəvə,
 On dəxi at qoşdu kim, ilətə evə.
 Hər birinə bir imari, ortası,
 Örtüləri qızıl altın qamusi.
 Babasına bir imari düzədir,
 Ortəsinə lə'lü inci qondurur.
 Qırx dəvə yükü cəvahir yüklədir,
 Kimi lə'lü kimi yaqut, kimi dürr.
 Dedi, Kən'an elinə bəxş edəsiz,
 Bu sizə şükranə olsun, deyəsiz.
 Bin qaravaş, at, qatır, xeyli-həşəm,
 Hər birinə iyi verdi möhtəşəm.
 Bəglərindən kəndinin xasi iki bin,
 On bin ər qomuşdu belə kim, ilətin.
 Dedi, Kən'an əhli cümlə belə,
 Tez alın, bundə gəlin babam ilə.
 Dedilər, oğlanların, xoş gəldilər,
 Bələm, bətəbl uş gəldilər.
 Ne'məti-aləm gətirdilər belə,
 Qul-qaravaş, at, qatır, gənc ilə.

Çünki Kən'anə irişdilər bulər,
 Əhli-Kən'an gənci-aləm buldilər.
 Ne'mətiylə cümlə doydu xasü am,
 Sən eşit kim, neylədi Yusif imam.
 Anləri göndərdi, durdı uru,
 Şahi-Rəyyan qatınə gəldi geri.
 Sərgüzəşti şahə təqdir eylədi,
 Qamu bir-bir padişahə söylədi.
 Babası qövmünü qıldı beyan,
 Bunde gəldikləri qıldı əyan.
 Padişah ol dəmdə pir olmuş idi,
 Ömrü anın axırı gəlmiş idi.
 Yusifə ismərləmişdi səltənət,
 Ədlü arü malü mülkü məmləkət.
 Bu xəbərdən oldu canı şadman,
 Yusifə qıldı dua əz əqlü can.
 Ayıtdı kim, canım fəda olsun sana,
 Bu xəbərdən can bağısladı bana.
 Gəl aç xəzinə, nə kim, dilərsən, al
 Kim, sana olsun fəda gənc ilə mal.
 Yusif aydır, şəhriyarisən bənim,
 Gəncü malım, hər xəzinəmsən bənim.
 Dedi, şaha, dəsturunlə sənin
 Bən yərağını qılayın anlərin.
 Babamə həm qarşı çıxmaq yatini,
 Düzəlim yərağini, atini.
 Şah ayıtdı, bir ögüt şahim sana,
 Eyidi-verəm, gər qulaq ursən bana.
 Babanə qarşı varıcaq, ya əmir,
 Enmə atindən, əya bədri-münir.
 Ata könlü qalimiyyə sana yəqin,
 Kəndini padişahlıqdən saqın.
 Eylə olsun, dedi Yusifi-zəman,
 Tışrə gəldi, yərağın qıldı əyan.
 Əmr qıldı, şəhərləri bəzədi,
 Yusifin könlü, cəməli tazələndi.

Ne'mət ilə qəmu xəlqi doylədi,
 Altı gün Misri təmam şad eylədi.
 Hər yənadən düzdülər köşk, sərəy,
 Xəlqi-aləm doyladı yoxsultü bay.
 Hər bir qərdaşinə bir köşki-xas
 Eylə tərtib eylədilər baxəvas.
 Köşkün içinə döşədilər hərir,
 Hər birini düzdi zibə ol əmir.
 Sözə gəldilər məani, saz ilə,
 Mahrulər rəqsə gəldi naz ilə.
 Yusifin ol dəmdə qırx bin qulu var,
 Qamusı zərrin kəmə, o şahvar.
 Özüncə yürüdü yüz bin at,
 Anlərə binən kişi bulur heyat.
 Əyər üzrə qamusu lə'lü gövhər,
 Hər birisi bir müressə' dürr bunlər.
 Təxt üzrə qübbəi-çətr həman,
 Çövrəsində durdi qullər həmcevan.
 Hökm qıldı, bindi yüz bin ər çəri,
 Anlarınlə belə bindi bəgləri.
 Urdilər təbl, aləm götürdülər,
 Padişah bindi, neqarə urdilər.
 Eşit imdi bir yənadən dasitan,
 Yə'qubə ol qövm ilə oldilər rəvan.
 Bir neçə gün durdilər dinləndilər,
 Yarınc edib Misr çün gönlədilər.
 Ol yənadən gəlir anlər başıtab,
 Bu yənadən həm gönəldi afitab.
 İki həsrət bir-birinə irməgə,
 Bir-birinə könlü can verməgə.
 Yusif ol ortadə sərgərdan idi,
 Padişahın sözüne heyran idi.
 Şah ayıtdı, enmə atindən yərə,
 Olmasın kim, sana bir qayğı irə.
 İmdi ata izzətini nədəyim,
 Bu ikisindən qənqisini edəyim?

İkisin dəxi bana tutmaq gərə ,
 Nə qılayım, bilməzəm, nec nək gərək.
 Endi təxtindən yerə, qıldı nəmaz,
 Dedi bir göz, ey kerimi-kar saz.
 Bilməzəm bən, qalmuşəm leyranü zar,
 Müşkülüm həll qıl bənim, ey kirdgar,
 Üz yerə urdu, zar eylədi,
 Göz yaşın dərdinə yar eylədi.
 Qüdrət ilə uyqu gəldi gözüne,
 Qarşından bir ər göründü gözüne.
 Yusifə aydır, əya bədri-münir,
 Bir kişi kim, ömr içindədir mir.
 Kəndidən ulu sözün tutmaq gərək,
 Pəndini anın qəbul etmək gərək.
 Ta kim, andən xəlqə qayğı gəlmiyə,
 Tənri qulları pərişan olmiyə.
 Yusif uyxudən oyandı dər zəman,
 Dedi, bu ilham olə bir tənridən.
 Şahi-Rəyyanın müsəlman olduğı,
 Bu səbəbdən oldu ol ziba bigi.
 Gördü Yə'qub, ana aydır bir qulam
 Dedi kim, budur, gəlir Yusif imam.
 Dedilər kim, öldürür kim, ol ulu,
 Qulləridir Yusifin, ey bəxtlü.
 Hər birinin geydigi diba, hərİR,
 Üzlerini Ay görər isə ərİR.
 Donləri qamu müressə'dir tƏmam,
 Qırx bin idi Yusifin cümlə qulam.
 Nagəhan çıxdı, gəlirlər bələm,
 Urdilər kursü nəqarə, zirü bəm.
 Görübən Yə'qub anı, qıldı əcəb,
 Şükri sənə, dedi, ey fərđi-rəb.
 İrdi batə'zimü tƏmkini-mah,
 Girdi tƏxt üstünə oturdu şah.
 Tac urdu başınə, libac əgninə
 Alıb oturmuşdu tƏxt üstünə.

Çün yaxın gəldi iləri, gördü,
 Ol zəman Yə'qubə xəbər verildi.
 Dəvə üstündə imari bərklü,
 Oturub Yə'qub içində bəxtlü.
 Hala kim, Yusif cəmalin gördü pir,
 Dedi, budur ol bənim bədri-münir.
 Sıçrədi bivasitə, endi yerə,
 Kəndi məhbubin kişi qaçan görə.
 Yusifin qərindaşləri endi belə,
 Ol xəlayiq gəldi andə cəm' ilə.
 Gəldi Yə'qub, oğlunu qucdü rəvan,
 Yusifi bəğrinə basdı ol zəman.
 Ol ikisi bir zəman ağlaşdilər,
 Bir zəman firqət şərabin içdilər.
 Ağladilər qəmu ləşkər, xasü am,
 Ol xəlayiq zari qıldilər tƏmam.
 Ağləməqdən şöylə zari qıldilər,
 Vəsli-eydində sevinib güldülər.
 Xoş ola ol dƏm muradə irəsin,
 Sevdigin yarı yanində görəsin.
 Olmiyə əğyar aradə yar ilə,
 Lə'li ləbindən müdəmi sorə.

* * *

Gəh gülüstəndə tƏfərrüc edəsin,
 Gəh üzünü gül üzünə sürəsin.

Gəh əyağın sürəsən sən üzünə,
 Gəh əyağın yarə qarşı durəsin.

Gəh saçını dolayasın boyninə,
 Gah zülfünü canə zəncir edəsin.

Bir saat eyş eyləmək dildar ilə
 Ömri-baqi oldur, əgər irəsin.

Yusifü Yə'qub irişdilər belə,
 Həq irdirsin qamuləri cəm' ilə.
 Qəmu həsrətliləri, ey pirü bar,
 Həsretinə irir, ey pərvərdigar.
 Səkizinci məclisə qıldıq nəzər,
 Xətm ola yarın bu söz, ey bəxtəvər.
 Söyləyəviz sizə xətm-i-dasitan,
 Həm Züleyxa sözünü, ey dusitan.

SƏKİZİNCİ MƏCLİS

Səkizinci məclisə sürüm qələm,
 Yusif öncə götürüm həm ələm.
 Sözə ağaz edəlim biz başıtab,
 Sözdən oldu qamulərə fəthi-bab.
 Söz ilə irdi ərənlər tənriyə,
 Tənri sözün eşidəsin biriya.
 Sözdür axır ol cəvahir kim, kəlam:
 Hər ki, tutdu əmrini, oldu təmam.
 Nə ki, peyğəmbərlərə verdi cəvab,
 Söylə verdi bunlərə fərdi-rəbb.
 Söz əgər dəxi yəgrək oleydi,
 Ol Məhəmməd Mustafayə gəleydi.
 Hər ki, söz eşitdi, oldu şadman,
 Axirətdədir, yeri – darüssəlam.
 Yusifü Yə'qub xoş qovuşdilər,
 Vəsl suyun bir-birindən içdilər.
 Ol aradə şəhrə gönəldi bunlər,
 Çevrə Yə'qubi arayə aldilər.
 Ol xəlayiq dilədilər irməgə,
 Yə'qubun görklü cəmalin görməgə.
 Görməzlər ləşkər ikən çox idi,
 Adəmin ol gün hesabı yox idi.
 Qüdrətiylə tənri qıldı aşikər,
 Ol xəlayiq cümlə anı gördülər.

Girdilər şəhrə tə'zimi-təmam,
 Gördülər şəhri bəzəmiş xasü am.
 Hər birini bir sərəyə qondurir,
 Kəndi köşkündən babasın endirir.
 Kəndinin qərdaşlərini, qövmünü,
 Babasını, cümlə qövmünü, xəsmiini.
 Kəndi xəttinə keçirdi anləri,
 Qəmu oturdu, sevindi canləri.
 Yusifin anasının qərdaşləri,
 Qəmu oturdu, sevindi canləri.
 Babasının xətirin aldı ələ,
 Qamusunun könlünü sordu belə.
 Dərdi qərdaşlərinin könlünü,
 Qəmusun qoldaşlərinin könlünü.
 Yusifə dəxi təhiyyat etdilər,
 Üz yerə qoyub, əlini öpdülər.
 Yusif ol qərdaşlərinə söylədi,
 Gördüğü duşi hekayət eylədi.
 Aydır, ol duş budur, ey qərdaşlərim,
 Kim, yalansın dediniz yoldaşlərim.
 Ayü Gün, on bir dəxi yıldızləri
 Səcdə qıldı bana bunlər cümlə, ey əxi.
 Andəkilər qəmu şad oldilər,
 Gəldi xon arayə gətirdilər.
 Sağə-sole xon buraxdilər bunlər,
 Yusif ilə Yə'qub oturmuş gülər.
 Yüz qodilər qızıl altun səndəli,
 Yüz dəxi bir yəna gümüş, ey vəli.
 Dürlü-dürlü gətirdilər təam,
 Yeyələr xonləri ol sahibgiram.
 Dürlü həlvalər dəxi gəldi iləri,
 Düzdülər xonlər, yedilər, ey ulu.
 Yedilər nə'mətləri, götürdülər,
 Şükri-yəzdan qıldilər, oturdilər.
 Keçdi ol gün, ertə cümlə xasü am
 Yə'qubu görməgə gəldilər təmam.
 Ol qədər dürrü cəvahir tökdülər,
 Qıldilər bəxşiş bulərə, getdilər.

Şahi-Rəyyan gəldi, Yə'qubu görə,
 Necə kişidir, halini sorə.
 Qıldı ikram, girdi ol dəm içəri,
 Gördü Yə'qub anı, durdu geri.
 Təxtə ikram eylədilər, keçmədi,
 Səltənətdən bir içim su içmədi.
 Ayıtdı, ey piri-əzizi-mahru,
 Uşbu oğlanlər sənindir qəmu.
 Dedi, bənimdürür, ey şahi-cəhan,
 Həp sana dua qılır pirü cəvan.
 Şah ayıtdı, şükr qıldım bən bu dəm,
 Sizinlə Yusifi gördüm bən həm.
 Razıyam, der, bən bu Yusifdən müdam,
 Bəni xoş tutdu Yusifi-imam.
 Tənridən bil, dedi Yə'qub, sən ani,
 Şah ayıtdı, tənri qəndədir qəni.
 Yeri-göğü yaradən oldur qədim,
 Ayı-Günü yürüden oldur müqim.
 Qüdrətindən verdi ağacdə yemiş,
 Yer üzün xoş çiçəklər ilə bəzəmiş.
 Xaliqül-xəllaq oldur, ol padişah, yəqin
 Bana peyğəmbərlik ol verdi həmin.
 Şah kəndi birlə bir sağinc qılır,
 Dedi kim, gerçək bu peyğəmbərdür.
 Oğlunun buncə kəraməti bana,
 Zahir oldu, nə güman andən yəna.
 Padişah ol dəm iləri oturur,
 Yə'qubun önündə iman gətirir.
 Ancə bəxşiş qıldı ol gün anlarə,
 Kimsə bilmədi hesabın, ey yəra.
 Dəmbədəm şah anlarə heyran olur,
 Küfrü verir, sidq ilə imanə gəlir.
 Qaldı anlər daim andə şadman,
 Yemək-içmək, eyşü işrətdir həman.
 Xoş muradinə qovuşdilər bunlər,
 Yusif, Yə'qub sevişdilər.
 Çün irişdilər muradə, nə kəlam,
 Bu hekayət bundə uş oldu təmam.

Qanı imdi ol Züleyxa, neylədik?
 Bundə əvvəldən kim, hekayət eylədik.
 Necə bəglər ki, dilərlərdi ani,
 Varməz idi, derdi ki, Yusif qanı?
 Çün Əzizi-Misr anın tərkin urər,
 Yusifin eşqində varər, oturər,
 Hər kim ana versə Yusifdən xəbər,
 Ana bağışlərdi çox simü zər.
 Yusifin eşqindən mali qalmadı,
 Həm fəraqində cəməli qalmadı.
 Aqləməqden gözsüz oldu natəvan,
 Sərvi qəddi qayğıdən oldu kan.
 Getdi əmri, getdi hüsnü, getdi mal,
 Xəlq içində eşqi qıldı payimal.
 Gözləri giryan, cigəri büryan idi,
 Kəndisi həm bisərü saman idi.
 Daima aydır, ey Yusif, bana
 Bir nəzər qılsan nola bəndən yəna.
 Var ikən görüm, cəmalim baxmadın,
 Bir zəman bəndən yəna heç axmadın.
 Şimdi bana ol məhəli-əql ola,
 Yusifin bəndən yəna meyli ola.
 Keçdi ömrüm ahü dərdü zar ilə,
 Eşqi gəldi, könlüm aldı zor ilə.
 Dərdimi bən kimə aydım, ey əcəb,
 Kim qıla ol dərde dərman tələb?
 Eşq əlindən oldum uş hurü həqir,
 Ey əcəb, dərman olamı, ya əmir?
 Tacü təxtü səltənət tərک eylədim,
 Eşqi-Yusif canimə tərک eylədim.
 Ata, ana tərک qıldım, mülkü mal,
 Uş həqir oləm, əzizi-payimal.
 Bən qəribə bir vüsal olamı ki,
 Ya fəraqü dərd ilə bən qalamı ki?
 Şərh içində uş məlamət olmuşəm,
 Nədəyim kim, xəlqə rüsvay olmuşəm.

* * *

Aşiq olan kişidə ar olmiyə,
Necə aşiqdir ki, ol zar olmiyə?

Vay ana kim, mə'suqi daim ana,
Olə əğyar ana, heç yar olmiyə.

Dərd ilə ölmək gerek aşiq yeqin,
Çünki mə'suqi-vəfadar olmiyə.

Aşiqə ol ömri-baqi olmasın,
Çünki yarı ana dildar olmiyə.

Gözlərim ayrıq cəhandə baxmasın,
Çünki Yusif ana ənvar olmiyə.

* * *

Bəncilayın kimse zar olmasın,
Ancılayın kimse məkkar olmasın.
Daim ağlar kəndi vəsfi-halini,
Aydər idi kəndinin əhvalini.
Bir bucaqdə daim ol zari qılır,
Kəndinin dərdinə həm yarı qılır.
Malü mülkü qul-qəravəşü həşəm,
Tərki qıldı Yusif eşqinə həm.
Eşq ilə dərdin ağlar zar-zar,
Bir buceqdə on səkiz il biqərar.
Onca qıldı ah ilə zarü fəğan
Kim, məgər xətergüzar olə cəhan.
Ey əziz, gəl aşiqin sən dəxi,
Zari qılğıl, sadıq isən sən dəxi.
Olə kim, xəter güzərdə bulasın,
Tənri dərgahində məqbul olasın.
Eşit imdi, aydı verim bən sizə
Vəsfi-halın, gər qulaq ursən bizə.

Yusif andə iki gün seyran edər,
Xəlqi qəmu kəndinə fərman edər.
Yenə bir gün baxəvasü izzü cah,
Səltənət sərayinə bindi padşah.
Nəgəhan uğradı yoli həm məgər,
Ol aradə kim, Züleyxa der məgər.
Ol aradə bir qəricuq var idi,
İləridən anunlə yar idi.
Aydır ana, ey Züleyxai-nigar,
Uşdə Yusif gəldi keçər şəhvar.
Ol Züleyxa aydır, dayə, sən
Bəni ol yol üzərinə ilətəsən.
Bir gəzin Yusifə bən ah edəyim,
Ahimi anınlə həmrah edəyim.
Gözü görməz olmuşdı kəndi pir,
Aldı anı, tutdu əlin kəndi pir.
Çıxdı bir yüksək yerə, qıldı nəzər,
Ol aradə gəldi Yusif həm gəzər.
Dayə aydır, ey Züleyxa, gəldi uş,
Ol Yusifi-namdarın vəqti xoş.
Ol Züleyxa bir gəzin ah eylədi,
Dərd ilə Yusifə söylədi.
Dedi, bax bəndən yəna, ey namdar,
Eşqinlə şöylə oldum biqərar.
Bən qəribə bir nəzər qıl, ya əmir,
Gör necə eşqinlə oldum əsir.
Eşqinlə şöylə oldum xuri-zar,
Aşiqinə bir nəzər qıl, ya nigar.
Bir nəzər qılsən bana sən, nə olə,
Can fəda qılsəm sana bən, nə olə.
Yel Züleyxa zarlığın götürür,
Əmrlə Yusif qatinə yetirir.
Yusif aydır, ağliyən kimdir, görün,
Nəçün ağlər, halini ana sorun.
Dedilər kim, ey şahənşahi-cəhan,
Ağliyən oldur, Züleyxa natəvan.

Yusif eşitdi Züleyxa var idi,
 Təpdi atn, iləriyə yürüdü.
 Gördü Yusif anı kim, olmuşdı pir,
 Gözü görməz, kendisi huri-həqir.
 Yusif aydır, ey Züleyxa qandəsin,
 Eşq elində nə qatı əfqandəsin?
 Eşitdi Yusif avazin, dinlədi,
 Ah qıldı dərd ilə bir inlədi.
 Düşdü yerə, getdi əqli nagəhan,
 Üstünə düşdü qəmu, pirü cəvan.
 Gül suyu saçdilər, əqli gəldi başınə,
 Tökdü göz yaşını bəğri başınə.
 Dedi kim, canım, necə oldu əcəb,
 Aşiqini bir gəzin qıldın tələb?
 Yusif aydır, nə dilərsən, ayit,
 Anı sana verəyim, bəndən eşit.
 Ayıtdı, canım, sən gərəksən bana,
 Diləgim budur, uş dedim sana.
 Yusif aydır, ey əcəb, bu hal nə,
 Saxladım eşqi könüldə belə nə?
 Züleyxa aydır, ey Yusif, ya əmir,
 Qamçın ucun ver bəna, ey binəzir.
 Bana suyu versən, ey şahı-kərim,
 Kim, sənin eşqinlə necə göyərmiş.
 Sundu qamçı ucunu Yusif rəvan,
 Ol Züleyxa ah edər həm ol zəman.
 Çün Züleyxa ah qıldı bir gəzin,
 Qamçı odə yandı, bil, ey bir gəzin.
 Yusif aydır, görübən anı ana
 Yerə saldı qamçısını, qaldı tana.
 Ya Züleyxa, eşqin odu güclüdür,
 İlla yolində Züleyxa suçludur.
 Dedi kim, suçumu eşqinə bən saxladım,
 Eşqin ilə dünü gün qan ağladım.
 Könlü oldu Yusifin andən yəna,
 Aldı ilətdi sərəyindən yəna.
 Yusif ismərlədi, anı xoş tutun,

Hər ne kim, dilər, verin, könfün alın.
 Dürlü ziba donləri geydirdilər.
 İlətibən həmmamə xoş yudilər.
 Dünya malı gözüne girməz idi,
 Ağləməqdən ol səbr qılməz idi.
 Xəlvətində bir gün ol Yusif əmir,
 Otururdu yalnız bədri-münir.
 Durdu Yusif sərəyində qıldı nəməz,
 Tənri dərgahinə getirdi niyaz.
 Həzrətində gəldi ol dəm Cəbrail,
 Der, səlam qıldı sana rəbbi-cəlil.
 Eylə buyurdu, Züleyxayə dua
 Qıləsən kim, hacətin ola dəva.
 Yusif aydır, ey Züleyxa, sən dilə,
 Hacətin nə var isə, gəlsin dilə.
 Geldi Yusif ol Züleyxa qatınə
 Kim, dua qılısar anın yatınə.
 Tənri sənin hacətin qılə rəva,
 Sən dilə kim, bən sana qılam dua.
 Dedi kim, budurur diləgim, ya əmir,
 Oləm əvvəl kibi bədri-münir.
 Novcəvan oləm yenə xubi-zəman,
 Səninlə cift olə, ey mehriban.
 Əl götürdü, dua qıldı əmin,
 Hacəti qıldı rəva, rəbbül-məin.
 Tənri anın hacətin qıldı rəva,
 Həm Züleyxa buldu hüsni-basəfa.
 İlərikidən yeg oldu hüsni-nigar,
 Zülfü çənber, nergisi oldu xumar.
 Qəddi sərvə, həm sənubər qaməti,
 Ol Züleyxa buldu həqdən rəhməti.
 Ağzı bəstə, sözü şəkkər, üzü gül,
 Lə'l sünbül, bənövşə olə ana qul.
 Haliya Yusif nəzər qıldı ana,
 Aşiq oldu can ilə, neydim sana.
 Aydır, xubi-zəman, mehri-Çin,
 Ey gülrüzlü nigari-nazənin.

Həmdülla lütf qıldı fərdirəbb,
 Hüsnünü bağışlədi sənin çələb.
 Dayə gəldi, çün Züleyxayi görər,
 Şükri-yəzdan qıldı, üz yerə urər.
 Çünki Yə'qubə dəxi oldu xəbər,
 Şükr qıldı tənriyə ol namvər.
 Çün eşitdi bu sözü Rəyyan şah,
 Dedi aməna və səddəqna, ya ilah.
 Qəmu aləm çün eşitdi bu xəbər,
 Tanladilər sün'i-şahi-mö'təbər.
 Gəldi Yə'qubə dedi Rəyyanı-şah,
 Sən bizə rəhmətsən, ey nuri-ilah.
 Yusif ilə həm Züleyxa halini,
 Sərgüzəştin söylədi əhvalini.
 Bir-biriylə bunlər nə qıldığın,
 Söylədi həm Yusif doğruluğun.
 Həq-təala həm inayət eylədi,
 Hüsnü birlə yenə anı doylədi.
 Çün Züleyxa buldu hüsnü-bakəmal,
 Yusifə olmaq dilər cüftü həlal.
 Çünki Yusif eşidər şərhi-bəyan,
 Eylə olsun, dedi ol şahi-cəhan.
 Misr şəhri xəlqi eşitdi xəbər,
 Novcəvan olmuş Züleyxa mö'təbər.
 Yusif oxumuş Züleyxayə dua,
 Geri gəlmiş hüsnü-ruyi xubliqa.
 Çün bu sözü xəlqə izhar eylədi,
 Birliginə qəmu iqrar eylədi.
 Cümlə xasü am iləri gəldilər,
 Yə'qub önündə müsəlman oldilər.
 Qıldı dün gün yarağini, yatini,
 Alisərdir Yusif Züleyxa xatuni.
 Düzdilər gərdək üçün köşkü səray,
 Rəqsə gəldilər qəmu yoxsulü bay.
 Misr xəlqi Yusifin azadidir,
 Şad olanlər leyk bu gün şad olur.
 Hər yənədən düzdülər rəqsi-səma',

Həm Züleyxa ilə Yusif edə ictima'.
 Yemək-içmək şadlığı, toy-dügün,
 Gecə-gündüz şad oldilər dünü gün.
 Şəhr xəlqi, el, vilayət gəldilər,
 Ol dügün içində belə oldilər.
 Padşahın qızları, xatunləri,
 Geyinib qəmu bəzenib altunləri.
 Qəmu gəldilər Züleyxa qatinə,
 Cümlə heyran oldilər söhbətinə.
 Hər kim anın üzünə qılsa nəzər,
 Aşiq olur, qalır heyran, bixəbər,
 Qıldılar ana üzük, lə'lü gövhər,
 Qınavü yaqut, ərus eylədilər.
 Dürü xəl'ətlər geydirdilər ana,
 Kim ki, gördü üzünü, qıldı tana.
 Düzdülər gərdəklər, köşkü səray,
 Doydu ol dügündən qəmu yoxsulü bay.
 Urdilər təbl, ələm göturdülər,
 Gərdəginə Yusifi gətirdilər.
 Padişah bindi, bəglər cəm' ilə,
 Yusifin qərdaşları, qəmu belə.
 Xəlqi-ələm cümlə hazır gəldilər,
 Yusifi cümlə arayə aldilər.
 Yandı mumlar, yer üzü yıldız kibi,
 Ol dügün, üçün qıldilər gündüz kibi.
 Şəhr içində Yusifi gəzdirdilər,
 Aldilər həm gərdəginə gəldilər.
 Qıldilər kəbin baəmri-cəlil,
 Həm bər-ismi-şər'i-İbrahimxəlil.
 Anları bir-birinə həm verdilər,
 Ol ikisi xoş muradə irdilər.
 Gərdəgi xəlvət buyurdilər qəmu,
 Qaldı gərdəkdə ol ikisi, ey əmu.
 Sundu iki acilə, aldı niqab,
 Nagəhan çıxdı bulutdən afitab.
 Gördi Yusif ol Züleyxa üzünü,
 Ərsə qıldı ol zəman kəndözünü.

Həm Züleyxa baxdı Yusifi görür,
Şükr qılıb üzünü yerə urur.
Der, ilahi, şükrü minnət, ey lətif,
Yusif yanimdə gördüm bişerif.
Yusif aydır, ey Züleyxa, şimdi sən
Tənri birliginə iqrar eylə sən.
Yusif aydır, Züleyxayi-nigar,
Çox zəmandır qılmışəm dində qərar.
Züleyxa aydır, necə aşiqdir mə'suqinin,
Dininə girməyə ol məhbubinin?
Uş sənün önündə iqrar eylərəm,

.....
Yusif eşitdi, sevindi xatiri,
Həm Züleyxayə güvəndi xatiri.
Ay ilə Gün çün tutdilər niqab,
Biryərə irişdi mahü afitab.
Gönlünü səbr eylədi ol pakbaz,
Qanədi altinə aldı anı baz.
Çün gögərçin gəldi kəndi bürcünə,
Şahbaz irişdi anın ucinə.
Dürrü mərçan qıldilər qərin,
Həm sədəfdən düzdilər şəmin.
Ol ikisi bir-birindən buldu dad,
Ruy qılsın qamuyə tənri murad.
Durdular ol ikisi qüsl etdilər.
Eylə san kim, hurü qılman oldilər.
Geri yatdı iki huri-behişt,
Eylə san kim, ol iki buldu behişt.
Danlə olicəq durub abdəst aldılar,
Ol ikisi dan nəmazın qıldılar.
Danlə gəldi qamu bəglər qapiyə,
Yusif üçün cümlə durdı tapiyə.
Gəldi həmmamə çün ol mahi-münir,
Doldu həmmamin içi müşkü əbir.
Aldilər geri sərəyə gəldilər,
Bir neçə gün eyşə məşğul oldilər.
Həq-təala bunləri şad eylədi,

Qüssədən, qayğıdən azad eylədi.
Bir-biriylə qaldilər neçə zəman,
Yusif ana olmuş idi mehriban.
Həm Züleyxa taətə məşğul olur,
Eşqi taət xatirinə yol bulur.
Taətə dəğşirdi Yusif eşqini,
Tənri dərgahinə tutdu üzünü.
Yapışib məgər ol dəm Yusif ana,
Kəndözün çəkər Züleyxa bir yana.
Ta ki yarılır Züleyxa kömləki,
Döndü aydır, Yusif, ey din bəgi.
Kömləgim yarıldı uş bənim dəxi,
İkimiz olduq bərabər, ey səxi.
Bir-biriylə xoş keçərlərdi bunlər,
Bir-biriylə eyş edərdi bunlər.
Beş oğlan doğdu bunlər, iki qız,
Uş təmam oldu bu qissə, ey əziz.
Buncə dövran bir-biriylə sürdülər,
İyi, yavuz belə həm gördülər.
Bir yerə cəm' oldilər qəmu qövmi bilə
Yusifin qərdaşləri Yə'qub ilə.
Həsərət idi bir-bir bunlər qəmu,
Afiyəət təkrar gördü, ey əmu.
Xətm oldu uşdə bundə dasitan,
Həm qisəs hökmün rəvayət eylə can.
Quş dənizdən nə qədər ağziylə
Alır isə ol qədər gəldi dilə.
Kim yetirə bu sözə şərhi-bəyan,
Bində birisi eylədik həman.
Bən dəxi yüz bində birin söylədim,
İrdikincə qüvvətim, şərh eylədim.
Neçələr kim, söylədi bu dasitan,
Buncılayın qılmadı şərhi-bəyan.
Bən zəif, bən günahkar fəqir,
Söylədim bu dasitani-binəzir.
Yedi yüz altmış səkizdə söylədim,
Buncılayın dastan şərh eylədim.

Pəs çaharşənbe günü başladım,
 Yekşənbe günündə xətm eyelədim.
 Ol nişan ilə ki, şeyxi-kainat,
 Seyyid ol dəmdə gəlmiş idi vəfat.
 Seyyidi-Zülfüqar, ol genci-din,
 Ol vəliyüllahi-imamil-müslimin.
 Ol zəmandə qılmadı rəhmət öz cəhan
 Kim, söyləndi işbu dasitan.
 Dasitani-gülistani-binəzir,
 Bu dastandır huri-cənnət, ey əmir,
 Qıl təməşə eylə, budur dasitan
 Kim görəsən hezaran güfustan.
 Qanı anlər kim, cəhanə gəldilər,
 Qalmaqadilər qamu bunlər öldülər.
 Qanı ol Yusif, Züleyxa? Qalmadı,
 Anlarə bu hüsni-baqi qalmadı.
 Qanı İbrahim, İsmail, ol dəxi,
 Qanı İshaq ilə Yə'qub, ey səxi?
 Qanı Davud, ol xəlifə gəldi bil,
 Ya Süleyman xəbərini götürdü yel?
 Qanı Musa, Kəlimullah idi,
 Qanı İsa kim, ruhullah idi?
 Qanı ol fəxri-cəhan, xeyrül-bəşər,
 Ol Məhəmməd Mustafə kim, ey pəsər?
 Vəzzüha gəldi sifəti, bil yəqin,
 Vəsli lövlək dedi ol müin.
 Fanidir, bilin, bu dünya, gəl sözə,
 Qalmadı dünya ona, qalmaz bizə.
 Qanı anlər kim, cəhani-yar idi,
 Olmıya bu dünya bənim, der, idi.
 Qalmədilər bundə əshabi-giram,
 Getdilər bu dünyadən cümlə təmam.
 Qanı harut, qanı Maruti-şux,
 Qanı İdris, qanı Əyyub, qanı Nuh?
 Qanı İsgəndər, qanı Fəğfur şah,
 Qanı Cəmşid, qanı ol zərrinkülah?
 Qanı Qarun ilə haruni-fəqir?

Yərə geçdi, mərhum oldu Zərir.
 Qanı anlər kim, bu dünya malini
 Cəm qıldı, gördü dünya halini?
 Əmr gəldi kəndözünə bivəfa,
 Yol yarağın eylə bu gün, ey səfa.
 Dövlətü mənzil çoxdurur həm iləri,
 Həm kim, bilmədi qaldı andə geri.
 Hər kim aldı, bundə bilgil, ey əziz,
 Ondə birinə on götürər, ey təmiz.
 Bənliginə qalmıya bu dünyanın,
 Sana andə faidəsi yox anın.
 Övrət, oğlan, malü mülki issi yox,
 Qamu düşmandır sana, ey könlü tox.
 Yazanı, oxuyanı, dinliyəni
 Rəhmətinlə yarlığağıl, ya qəni!

*Failatun failatun failat,
 Ver Məhəmməd Mustafaya salavat.*

A

Acıq – aclıq
Ağır – böyük, sanballı, sayca çox; qiy-
 mətli, dəyərlı, bahalı
Axmaq – meyil etmək; *məc.* könül
 vermək
Al – hiylə, yalan, məkr, kələk; biclik,
 fənd
Aldamaq – aldatmaq, hiylə işlətmək,
 kələk gəlmək
Arı – təmiz, saf, duru
Arılıq – təmizlik, saflıq
Arıtmaq – təmizləmək, saflaşdırmaq
Aydi vermək – xəbər vermək, söhbət
 açmaq
Ayımaq – demək, söyləmək
Ayrıq – ayrı, başqa, özgə

B

Baş – yara, çıban
Bay – bəy, dövlətli, zəngin; xoşbəxt
Bayıq – dəqiq, doğru, dürüst, gerçək,
 həqiqi, əsl
Bilmək – tanımaq
Buğday – buğda
Bulmaq – tapmaq, əldə etmək
Buluşmaq – tapışmaq; görüşmək, qar-
 şılaşmaq; rastlaşmaq, qovuşmaq
Bükülmək – aciz olmaq, basılmaq,
 darda qalmaq

Ç

Çatlamaq – partlayıb ölmək
Çav – şən-şöhrət, nüfuz; səs, səda,
 xəbər, şayiə
Çələb – allah
Çəri – əsgər; qoşun, ordu
Çözmək – açmaq

D

Danla / tanla – sübh, səhər çağı dan
 vaxtı
Danlamaq / dana qalmaq / tanlamaq
/ tana qalmaq – heyrətlənmək,
 heyrətdə qalmaq, təəccüblənmək
Daş / dışarı – xaric, bayır; xarici gö-
 rünüş
Dəgmə – təsadüfi; hər yetən şəxs
Dəgmək – çatmaq, yetmək
Dəğşirmək – dəyişmək
Dərilmək – yığılmaq, toplanmaq,
 cəmləşmək
Din – sakit
Dinlənmək – dincəlmək, dincini al-
 maq, istirahət etmək, rahatlanmaq
Dişi – qadın
Don – paltar
Doylamaq – yedirib-ıçirmək, doyur-
 maq; ziyafət vermək
Duruşmaq – səy etmək, çalışmaq,
 cəhd göstərmək; vuruşmaq, çarpış-

maq, savaşımaq, çəkişmək, müqə-
 vimət göstərmək; tablamaq

Duş – yuxu, rəya
Düğün – toy, şənlik
Dükəli – çox; bütün, bütünlüklə,
 büsbütün, tam, tamamilə, hamısı
Dün – gecə
Düzmək – düzəltmək, hazırlamaq,
 qurmaq, etmək

E

Ertə – sabah, səhər

Ə

Ər – igid, cəsur, qəhrəman
Ərən – igid, cəsur, qəhrəman,
 hünərli
Əsirgəmək – qorumaq; rəhm etmək
Ətmək – çörək

G

Gedərmək / gedirmək – yox etmək,
 kənar etmək; təmizləmək
Görk / görün – surət, camal, görünüş;
 görkəm
Görklü – gözəl, göyçək; mübarək

X

Xırsız – oğru, quldur; düşmən

İ

İkən – çox, ziyadə, olduqca, son də-
 rəcədə
İlətmək – aparmaq, göndərmək, yetir-
 mək, çatdırmaq
İraq – uzaq
İrmək / irişmək – yetmək, yetişmək,
 çatmaq, birləşmək, qovuşmaq
İsmarlamaq – tapşırmaq
İss – yiye, sahib
İşləmək – etmək; fəaliyyət göstərmək;
 yerinə yetirmək
İyi – yaxşı

K

Kələci – söz, söhbət, məsləhət
Kiçi – kiçik
Kişi – adam, insan
Kömlək – köynək
Köşk – saray, qəsr

Q

Qaxıtmaq – acıqlanmaq, qezəblənmək
 qeyzlənmək, özündən çıxmaq
Qaxmaq – vurmaq, (qapını) döymək
Qanmaq / qandırmaq – susuzluğu sön-
 dürmək, doyuzdurmaq; qane etmək,
 təmin etmək
Qarı – qoca, yaşlı; köhnə, qədim
Qarındaş – qardaş
Qat – hüçür, yan, qarşı, qabaq

Qatı – bork, sərt, möhkəm, amansız;
çox, olduqca
Qayğırmaq – qışqırmaq, çığırmaq, ça-
ğırmaq, səsləmək
Qılmaq – etmək
Qızlıq – qıtlıq, qəhətlik; acliq, bahalıq
Qolay – yüngül, asan
Qoldaş – yoldaş, silah və sənət yol-
daşı
Qonmaq – düşmək, yerləşmək, məs-
kən salmaq; oturmaq
Qulaq urmaq – qulaq asmaq, dinlə-
mək, diqqət kəsilmək

N

Nasna – şey, əşya

O

Oxumaq – çağırmaq, səsləmək; dəvət
etmək

Ö

Ög – ana; ağıl, huş, düşüncə
Önərmək – düzəlmək; yaxşılaşmaq
Öylə – günorta yeməyi, nahar

S

Saxlamaq – gizləmək, qorumaq
Səmüz – kök, yağlı

Sin – məzar
Sunmaq – uzatmaq, təqdim etmək
Sürmək – sürtmək

T

Tamu / tamı – cəhənnəm
Tanuq / tanıq – şahid
Tapança – sillə, yumruq
Tapınmaq – sitayiş etmək, səcdə et-
mək
Tapu / tapı – hüzur; qulluq, xidmət,
səcdə, təzim
Taşra / tışra – xaric, bayır; eşik, çöl;
çöl tərəfi
Tutmaq – qoruyub saxlamaq

U

Uçmaq – cənnət
Ulalmaq – böyümək, boya-başa çat-
maq
Ulu – böyük
Urmaq – vurmaq
Uru durmaq – dik qalxmaq, sıçrayıb
ayağa qalxmaq
Uss – ağıl, huş, düşüncə
Uyqu – yuxu

Ü

Ün – səs, səda
Üşmək – yığışmaq, toplaşmaq, axışib
gəlmək

V

Vari – bütün, hamısı
Varmaq – getmək

Y

Yağma / yağma – talan, qarət, çapqın
Yaraq qılmaq – hazırlıq görmək,
tədarük görmək, hazırlaşmaq
Yarlıgamaq – bağışlamaq, əvf etmək,
rəhm etmək, iltifat göstərmək

Yavlaq / yavlaq – çox, ziyadə, olduqca,
son dərəcədə
Yavuz – bəd, sərt, yaman, amansız,
qəddar; qəzəbli; məlul, kəderli
Yazı – çöl, səhra, düzən, biyaban
Yazıq – günah, təqsir, qüsur; qəbahət,
eyibli
Yazmaq – rəsm etmək, bəzəmək; təs-
vir etmək
Yeg – yaxşı
Yemiş – meyvə, bar, bəhər
Yeyəcək – yemək, qida, təam

MUSTAFA ZƏRİR
YUSİF VƏ ZÜLEYXA
“ŞƏRQ-QƏRB”
BAKI-2006

Buraxılışa məsul: *Əziz Güləliyev*
Tərtibatçı-rəssam: *Nərgiz Əliyeva*
Kompyuter səhifələyicisi: *Ələkbar Kərimov*

Yığılmağa verilmişdir 12.06.2006. Çapa imzalanmışdır 07.07.2006.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 8. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 84.

Kitab "Şerq-Qərb" mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.